

lia alb CredențioŃal.

Subsemnații adevărim, că în cercul electoral al *Siria*
din comitatul *Arad* s-au ales azi ca delegați ai acestui
cerc electoral dñii:

<i>Ștefan C. Pop</i>	la	<i>Arad</i>
<i>Ștefan Holțan</i>	în	<i>Siria</i>
<i>Henric Scula</i>	în	<i>Siria</i>
<i>Nicolae Lazarescu</i>	în	<i>Siria</i>
<i>Ștefan Mura</i>	în	<i>Pâncota</i>

cu *majoritate absolută*
și *unanimitate*.

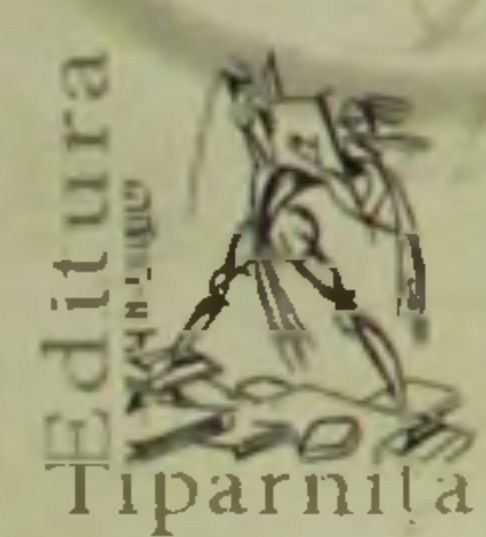
Drept-ec susnumiții delegați sunt prin această autorizați a lua parte cu
vot decisiv la Marea Adunare Națională Română ce se va convoca prin Consiliul
Central Național Român, în numele tuturor Românilor din acest cerc electoral și la
alte Mari Adunări Naționale Române, cari eventual o să mai fie convocate în de-
cursul anului acestuia ori în anul următor și a contribui cu votul lor la decidera
asupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Banatul
Timișan.

Dat din colegiul electoral al cercului electoral *Siria*
ținut în ziua de *30* Noiembrie 1918.

Ștefan Holțan
Ștefan Mura
prezidenți.

George Crisan
George Dumitru
Petr
Ioan
Ioan
Pavel
Teodor
Alfred
Dimitrie
Paul

cimitirul istoriei

Lia Ab

Cimitirul istoriei

Lia Alb

Cimitirul istoriei

Editura Tiparnița
AmD 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LIA ALB

ALB LIA/ Cimitirul istoriei

- Arad : Tiparnița, 2019

ISBN 978-606-8836-63-8

Coperta:

Semnătura olografă a lui Ștefan Cicio Pop

Credenționalul prin care Ștefan Cicio Pop a fost delegat la
Marea Unire

Documentul prin care se atestă calitatea de deportat politic
cu domiciliu forțat a Anei și Liviu Birtolon (mamă și fiu)

Unu

Preotul cântă... La orgă... Îl cunosc de ceva vreme, știu că-l paște cărarea muzicii deopotrivă cu cea a preoției, fruntea asudată și mâinile tremurânde dovedesc emoțiile ce-au înroșit în pete vineții fața concentrată. Prefer să dezvelesc spaimile prelatului sperând că-mi voi ascunde propriile bătăi neregulate... inima bătrână își cam face de cap în ultima vreme și bate ca apucata mânată de un toboșar nepriceput în ritmuri aiuristice.

Am fost invitat să mă așez în primul rând de sunt nevoit să privesc cosciugul cocoțat pe un postament drapat cu saten alb și un voal brodat ce se vântură caraghios la fiecă pâlâială, acordându-se cu flacăra lumânării de la căpătâiul mortului... Mă întreb, nu contenesc să-mi zbat creierii cu îndoieli fără de răspuns... Ce caut eu, un străin, că nu-i sunt nici rudenie și nici nu sunt un oficial. Nu mă pot așeza în nicio categorie bine definită... Avocatul răposatului... Sau, mai mult? Mai mult decât ce... Ce înseamnă sutele de procese, îndosariate, așezate ordonat de bătrâna mea secretară în raftul cel mai de sus al bibliotecii pașilor pierduți... Că, vezi, Doamne, pașii clienților urmăresc ordinea dosarelor cocoțați în raftul din lemn tare și își mai scot câteodată căpătânilor să-mi tulbure mie așezarea minții.

De-a dreapta sicriului, trei rânduri de scaune tapițate în roșu aprins, stinghere, așteaptă ca oficialii târgului să onoreze cu prezența lor ceremonia funerară...

Habar nu am dacă au fost invitați... Chiar am luat-o razna... Cine să-i invite la înmormântare? Este obligatoriu ca familia decedatului să facă asemenea invitații? Cum mama dracului... Doamne iartă-mă... Și totuși, cum mama dracului să aștepti tu, fruntea târgului, care te dai mare cu Unirea și Centenarul, să pretinzi a fi invitat, tu sau altă înaltă personalitate politică, la cinstirea numelui celui pe care-l numesc cu atâta emfază Corifeul Unirii la mitinguri drapate electoral? Că, Doamne iartă-l, răposatul întru Domnul e sânge din sângele Corifeului, nepotul de fiică... Moștenitorul în linie dreaptă, el și cealaltă nepoată, Doamna de Italia, elegantă, cu ținută, care se fâțăie pe scaunul din față, al doilea șir de scaune despărțit de o alee alunecătoare, acoperită cu o mochetă roșie, nou-nouță...

Suflu o scamă invizibilă și mă ridic ceremonios când se așează alături medicul familiei, un tânăr zelos, dăruit, care s-a aplecat de ani de nevoiele decedatului... Nu-mi găsesc vorbele, mi se încolăcesc în cap fără logică și caut să-mi găsesc o scuză în mormăiala fără rost... „să-l odihnească Dumnezeu” - în timp ce strâng mâna celui ce, stingherit, își lovește piciorul de scaunul meu...

Pe rândul nostru au mai rămas trei scaune libere... Probabil pentru Profesor, istoricul ce-a dezvelit istoria Corifeului, că-l înmormântaseră comuniștii, nu știu cu exactitate din ce pricină, îl îngropaseră în groapa istoriei, probabil din pricina averii sau a religiei... Nu-i cazul acu' să caut răspunsuri când mă trec transpirații reci în lipsa unui răspuns limpede... Ce caut eu în primul rând la slujba asta ce nu se îndăluie odată... De parcă se așteaptă la o coadă infinită să se deschidă alimentara istoriei și să ne împartă răspunsuri pe măsura fiecăruia...

Mai aud scârțâituri peste măsură de enervante, de parcă scaunele din spate nu-și poartă, nu suportă povara bătrânilor, îmbătrâniților, în mintea cărora nepotul decedat la onorabila vârstă de 84 de ani, apropiată de a lor, e doar Libus, zvăpăiatul familiei, al celebrei familii Ștefan Cicio Pop...

Cucoane cu pălării elegante, roase pe la margini, cu voalete unele, ce ascund delicat șanțurile feței, bărbați cu frunți înalte și părul alb, pieptănat pe spate, țepeni, unii militari de carieră, ce-și păstrează înțepeneala demni, fără a icni de-o durere de spate ori de-un junghi rebel.

De dincolo de aleea drapată în roșu, un alt rând de scaune, în fruntea cărora tronează singura moștenitoare în viață, italianca ce-a apărut la împărțeala averii, avidă de bani și glorie nemeritată... Poate judec prea aspru, dar nu pot opri știutele numai de mine de-a lungul șirului de procese purtate cu singurul reclamant, cel de-a adormit întru Domnul...

În spatele lor, trei tineri, cred că ziariști sau oameni de radio, care s-au informat și probabil vor da știrea în ziarul sau emisiunea de mâine, și câțiva necunoscuți, probabil dintre oamenii ce se îngrijesc pe de gratis de proprietățile recuperate...

Dacă scaunele de-a stânga altarului rămân neocupate, caraghios de goale, cele din dreapta strălucesc în negreala ocupanților... Vreo zece oameni de culoare, rudele Soției îndoliate... Doamna Jeanine...

Bărbați frumoși, doi tineri și doi trecuți de șaizeci de ani, cu ochelari fumurii și costume elegante ce le vin ca turnate, fără crețuri sau îndoituri neputincioase... Unul ce-și spune „fiul” e doar al Soției, că adormitul întru Domnul nu a lăsat descendenți direcți... Întregesc cercul trei femei

în haine de doliu ce le accentuează negrul părului și-al pielii...

Aseară, la ceremonia de la capelă, că m-am prezentat conștiincios și acolo, însoțit de veșnicul meu stagiar devenit avocat plin, am auzit șoapte întrebătoare, curioase, până spre țâțisme de mahala... „Cine-s ăștia de-au venit din Africa? Ce caută ei aici?” Înțeleg nedumerirea, curiozitatea, că nu-i de ici, de colo, să cuprinzi teribila poveste - nepot al Unirii căsătorit cu o femeie de culoare din Africa... „De unde și până unde s-au cunoscut? Și din neamul nostru de români neaoși n-a venit nimeni? Nu mai sunt urmași, doar Corifeul a avut cinci copii? Unde sunt nepoții? Strănepoții? S-a pierdut stirpea? Doar el, Aurel Liviu Alexandru, a mai rămas și cum s-a pomenit una ca asta să se căsătorească el cu una de altă nație și cu o culoare...” Mi-a venit și atunci, în seara prohodului, și acum, în timpul slujbei, să le închid gura așa cum mă pricep mai bine, că nu de puține ori le-am dat una peste bot adversarilor obraznici, neștiutori, și, colac peste pupăză, și tâmpiți, în timpul pledoariei, când găseau de cuviință să-l jignească fără temeii pe justițiabilul advers.

Și totuși, caut să înțeleg uimirea celor veniți să prezinte condoleanțe familiei, mai bine spus, Văduvei înnegrite și, sper, respect pentru urmașul Corifeului... Complicatul, neînfricatul, neînțelesul, care s-a luptat cu vântul din morile istoriei...

În cele din urmă am deslușit șoaptele scaunelor din spatele meu - a venit oficialul de la Consiliul Județean... Cred că-i de la relațiile culturale... Barem unul să vie... Uite-l și pe directorul Bibliotecii... Țsta se știe cu istoria... A scris cărți, tratate...

Cei doi, țepeni, temători oarecum, uită să prezinte condoleanțe grupului din dreapta sicriului, mai demn, mai cuviincios, mai aplecat în durere, decât oficialii, care, temători parcă, rămân în picioare în dreptul scaunelor goale din stânga mortului...

- Mă bucur că vă revăd... Respectele mele, domnu' avocat... Medicul curant, cel care a oblojit rănila de tot felul, care a fost până la ultimele zile în suferințele bolii alături de răposatul, vizibil emoționat, se așezase pe scaunul de lângă mine, mai precis, s-a trântit, că era să alunece picioarele din fier pe gresia bisericii. Îl urmează în grabă Profesorul, istoricul, a cărui prezență o așteptam, ba chiar lipsa de punctualitate, doar la o asemenea ceremonie funerară și nu numai se vine cu cel puțin un sfert de oră înainte... m-a enervat oarecum. Să apuci să te închini, să condolezi familia, să îngâni în felul tău o rugăciune la căpătâiul mortului...

Privirea îmi fuge din nou spre Văduvă, Madam Jeanine, Trandafirul negru, elegant, distins, o ținută de regină, cu spatele drept și ochii mari ca două felinare albe ce deschid negrul feței, ovalul perfect ce deschide fruntea fără riduri sau semne de durere, doar ochii luminează, te atrag pe drumul durerii fără de margini și oprești cuvântătoare.

Îmi doresc să contenească orga ce-mi sparge timpanele... Nu m-au liniștit nici muzica, nici vocea preotului, care, emoționat peste măsură, s-a milostivit de noi și a început slujba înmormântării... O surpriză, ce-i drept, nici pe departe pe măsura demnității celor din dreapta sicriului. În vreme ce a continuat șirul mirărilor din partea neaveniților, necunoscătorilor, neînțelegând dragostea ce-i leagă, ce i-a adus din întunecata Africă

taman aici, în Aradul nostru, înlemniți în comemorări fără de sfârșit.

Preotul, cu fruntea asudată de emoția momentului, slujește în franceză... Liturghia catolică pe limba Văduvei Negre care, alături de ceilalți, răspunde, cântă împreună rugăciunea cantorului tânăr, cunoscători fără ezitare în ritualul bisericesc... Mărturisesc în fața Domnului că n-aș fi în stare să cânt până la capăt niciuna din litaniiile slujbei noastre ortodoxe, nici greco-catolice, ce se aseamănă într-o veche tradiție religioasă...

În schimb, cei de o altă culoare, strânși parcă unul într-altul și cu toții alături în durerea Văduvei, legați în glasul preotului, mărturisesc slujba fără poticniri sau ezitări caraghioase... Un mic cor, care uneori acoperă prin vocea unuia dintre ei, despre care am aflat mai apoi că-i solist undeva prin Europa civilizată, cântăreț de-adevăratelea, chiar și vocea preotului ce s-a străduit peste măsură, bănui, în nopți nedormite, să învețe să officieze fără de cusur liturghia în franceza africanilor adusă de pe malurile Senei în sufletul coloniștilor.

În dreptul altarului, pe o măsuță albă, cu o lumânare alături, ne privește, mulțumește, cu un zâmbet între rânjet și răs amar, deslușit doar de cei care îi cunosc povestea, răposatul întru Domnul, având în spate icoana Mântuitorului ce-l protejează, îl poartă, cu siguranță, pe cărările fără de urcușuri și scoborâșuri cu care se obișnuise de când s-a reîntors să refacă memoria Corifeului.

Franceza, cântul, răspunsul corului demn, mi-au aprins lumânarea interioară și, brusc, parcă s-a rupt ceva, în prezentul pios s-a deschis o ușă spre amintiri, o pierdere a momentului prezent, de m-au lăsat picioarele bătrâne și m-am trântit pe scaunul tare, și am auzit doar șoapta

avocatului tânăr din spatele meu, nici nu știu când s-a proțăpît acolo, și am îngăimat, forțându-mă să-l liniștesc, „mai mult corpul bătrân”, în timp ce imaginile au început să zboare prin fața ochilor, momentul când nepotul lui Ștefan Cicio Pop mi-a călcat pragul Cabinetului de avocatură de pe Bulevardul Decebal nr. 5-7.

Credincioasa mea secretară îl programase cu o săptămână înainte, în urma unei intervenții, vorba bună pusă de un alt revendicator, că-mi mersese faima ca specialist în redobândirea proprietăților confiscate nelegal de Puterea Roșie... Avusesem și eu în familie tragedii, pierderi emoționale și chiar materiale, purtate în spate mai mult de ai mei, că s-au ferit să-mi încarce sufletul cu suferințe și dureri cumplite... Pe de altă parte, au socotit de cuviință să lase în voia vremurilor să-mi fac un viitor pe măsura puterii și științei de carte fără rachiuna ce mi-ar fi putut pune piedici la Facultatea de Drept din Cluj, unde fiecare student, o știu prea bine, posedă un dosar cu arborele genealogic, arborele rușinii, al acceptării, al îngenunchierii de fațadă...

Schimbarea vremurilor m-a prins de bărbat prea puțin viteaz să prind puteri în a desface cu răposata mea mamă ceea ce bănuiam cu câțiva ani în urmă, când, împreună cu bunicul fie-iertat, am făcut o escapadă, să-i văd sălașul transformat de cooperativa agricolă de producție în brigadă agricolă...

În vremea aceea, Moșul meu era căruțaș. Îndeplinise funcția asta cu demnitate și bucurie chiar, că la începuturile cooperativizării, după ce predase pământul „de bună voie și nesilit de nimeni”, fusese muncitor cu sapa, se muncea cu legumicultura la dispoziția unui brigadier nemilos, fost slugă pe vremuri, care se împăuna

că-i stăpân, dând ordine împutite, nepricepute, pe care le executa de fațadă... În realitate, muncea pământul cu același drag ca înainte, că era proprietatea lui, și mai ales cu știința țaranului, fără a băga în seamă ordinele anapoda care ar fi dus la împotrivirea țarinei, la durerea înlăuntrului, la sărăcie și lipsa bucatelor...

A ținut o perioadă mica înșelătorie, până când brigadierul fudul s-a prins și, ca să nu-i fie știrbită autoritatea pe care în mod ușuratic credea c-o dobândise în fața celorlalți truditori, a tras sfori numai de el știute și s-a descotorosit de chiaburul îndărătnic. Astfel, i-a făcut un dram de bine în toată durerea țaranului ce-și pierduse pământul, mai exact, căruia îi fusese furat, că se împotrivise, sărmanul, de-l duseseră cu Jipul pe câmpuri și-l bătuseră între hotare până dimineață, când l-au lăsat mai mult mort cu sângele șiroind peste brazdele înnegrite... - o bucurie, că-l puseseră căruțaș și-l avea alături pe Negruțu, mânzul iepei dumnealui ce fusese și ea rechiziționată și intrată în patrimoniul cooperativei agricole de producție...

Pe drumul spre sălașul din pustă a rostit apăsat, cu pauze între vorbele grele, „am socotit că-i de trebuință să afli că la dreapta a fost pământul nostru și al familiei... Am fost silit să-l predau, la fel cu sălașul spre care ne ducem amu'...”

O casă țărănească obișnuită, cu trei odăi - una în față, casa mare, unde se lua masa în zilele de sărbătoare, cu lavițe proptite de cuptorul lipit cu lut și pământ bătut și un pat burdușit cu perine și pături țesute de mână. Odaia din mijloc, unde trona un bufet mare cu uși de sticlă, în care se țineau vasele și farfuriile mai de duminică, și o masă lungă, înconjurată de scaune înalte sculptate în

speteaza rotunjită. În cea din spate, paturile cu saltele din pănuși vorbitoare și dune din puf de găscă. Te îndemneau la somn și odihna de după apus... Nu l-am știut cu-adevăratelea decât din poveștile Bunei și câte o fărâmbă din oftatul bărbatului care mai mult amintea acareturile, grajdurile, adăpostul cailor și pădurea de băgrini ce înconjura clădirile aducând umbră, adăpost, în văpaia pusteii din mijlocul verii.

Când am ajuns, după o zgâlțâială zdravănă pe drumurile pietruite ici-colo, mai multe gropi neastupate și praf ridicat de sub roțile cociei bătrâne, am căscat gura spre o uimire deplasată, caraghioasă:

- Cum adică?... Ruina asta e sălașul dumitale? Atâta a mai rămas? Buna povestea de o casă mare, albă, și cerdac cu mușcate și acareturi serioase!

- Să ne mulțumim că-i în picioare... Nu s-a plecat cu totul, băiete... Ca mine... Mai avem o țară de speranță în noi...

- Ce speranță, Moșule? Doar nu crezi că-ți vor da sălașul înapoi?

- Băiete, tu să nu uiți ce-ți voi spune... Doar acum, și n-o să mă mai auzi văicărindu-mă niciodată de-acu' încolo, cum nu m-am plâns niciodată de când mi-au furat bucuria și mândria... Țăsta, sălașul, va fi al tău... Dacă n-oi mai fi în viață la schimbarea vremii, că nimic nu-i veșnic, băiete, tu să faci ce-i ști mai bine să-l redobândești... Și mai apoi să-l păstrezi... Să nu-l înstrăinezi niciodată... Nici sălașul nostru și nici pământul...

Eram student la Drept în anul întâi de facultate... și aveam în programă și cursul de Drept cooperatist... N-am reușit să-l memorez, după călătoria prin pustă, deși m-am străduit să învăț definițiile și textele legale pe de rost fără a

încerca să le judec sau să le pătrund înțelesul, simțeam un fel de strâmtorare ce-mi încercuia capul până la migrenă, o durere de nestăpânit sub ceața din care se desprindea întotdeauna sălașul din pusta de vest.

Nu fusesem în stare să-i promit, să-i juruiesc bătrânului atunci, deși azi sunt convins că știa ce a crescut și că-i voi revendica proprietățile furate de comuniști, știu doar că-n vreme ce rupeam cursul de Drept cooperatist am făcut legământul de care m-am ținut o viață: să fiu alături de revendicatorii, de deposedații fără de lege, în fruntea cărora trona Măria sa Chiaburul Lazăr Caba.

Bătrâna mea secretară îi botezase „revendicatorii”. Șirul revendicatorilor care erau angajați clienți favorizați fără nicio reticență, cărora le acceptasem onorarii plătite în rate, căutam împreună prin arhive sau cărți funciare vechi, planuri cadastrale prăfuite, ascunse între rafturile stricate din biroul de carte funciară, registre agricole rupte, mâzgălite...

Când a pășit în holul Cabinetului, m-a izbit mai întâi și mai întâi ținuta demnă, care nu se lăsa ascunsă de hainele modeste, un veston cam ros la revere și manșete, o cămașă impecabilă, de un alb strălucitor, și mai ales un zâmbet pe jumătate naiv, pe jumătate neîncrezător, ce se strâmba caraghios în contrast cu fruntea înaltă, luminată.

S-a prezentat ceremonios, a sărutat mâna secretarei...

- Mă scuzați... Nu cred că am întârziat, însă n-a fost chip să gălesc loc de parcaj... - graseia cumva franțuzit... Sper că n-am reușit să pierd programarea...

Mirată, femeia și-a tras mâna cam brusc, ceea ce l-a intimidat oarecum, nebănuind că era singurul client care sărutase ceremonios mâna cerberului meu...

- Poftiți, domnu'... Cam uimită de arătarea ciudată, uitase numele...

- Birtolon Aurel Liviu Alexandru... Și mai sunt...

- Știu, știu, nepotul lui Cicio Pop... Mi s-a spus, domnul meu...

L-am invitat în birou și ne-am împiedicat unul de altul dându-ne întâietate, ba-l pofteam eu, ba se împiedica dumnealui...

A scos timid din geanta diplomat un vraf de hârtii și le-a așezat unele peste altele, neorânduite, într-o dezordine numai de el știută - de mi s-a ridicat părul pe ceafă... Nu suportam neorânduiala în acte... Speriată, secretara, care îmi cunoștea prea bine tabieturile:

- Mă scuzați... Le ordonez eu... - din nou câteva minute penibile când amândoi încercau să le rânduiască, să le așeze într-o oarecare ordine, până când am ridicat vocea într-un fel de gălgâit furios:

- Opriți-vă... Lăsați-ne singuri... Vă chem eu când am nevoie... Și dumneata vei întocmi o listă cu proprietățile ce urmează a face obiectul litigiilor viitoare... Bănuiești că sunt mai multe procese... Ne așteaptă o silință împreună... Depinde ce doriți...

- Sunt hotărât să refac averea familiei... Mă scuzați... Pentru mine e mai mult decât o avere materială... Un vis... Al meu... Al mamei... Și, îndrăznesc să spun, al Bunicului...

Poate ar fi trebuit să-l opresc, așa cum făceam cu toți revendicatorii. Să trag linia necesară între amintirile dureroase cu care se împovărau, purtate de-a lungul ciumei roșii, și starea de fapt ce-și cerea haina juridică... Impusesem regula asta în toate cauzele, că altfel riscam să mă implic emoțional, să amestec sentimentele cu

dispozițiile legii și rezultatul ghiveciului putea fi, cu siguranță, dezastruos.

M-a oprit distincția clientului, gestică elegantă, privirea deschisă, genealogia, 1918, anul Unirii, mai știu eu câte amestecate, de-am acceptat să fac lumină, o fărâmă din dreptatea oamenilor de-a lungul șirului de procese.

Mai păstrez și acum coperta albastră unde sunt îndosariate sentințe, decizii de Tribunal, aranjate în ordine cronologică de cerberul Cabinetului...

Ne-am judecat mai bine de nouă ani, solicitând Statului Român retrocedarea averii străbunilor, de ajunsese în final celebrul meu client să poarte un geamantan cu acte adunate de prin arhive și rafturi prăfuite de la cartea funciară...

Mi s-a cerut de către o fundație istorică având ca obiect studiul Marii Uniri și al frunțașilor înfăptuirii istorice un soi de referat privind procesele intentate de moștenitorul lui Ștefan Cicio Pop.

“RECUPERAREA PATRIMONIULUI IMOBILIAR AL FAMILIEI DR. CICIO POP CA URMARE A PRELUĂRII ABUZIVE DIN PERIOADA REGIMULUI COMUNIST

Cicio Pop a fost una din „cele mai caracteristica figuri din rândul luptătorilor pentru unitatea românească”, așa cum spune N. Iorga la moartea acestuia în ziarul „NEAMUL ROMÂNESC” din 18.02.1934.

Am considerat ca o datorie de onoare, atât față de neam, cât și față de orașul Arad, imensa muncă juridică de recuperare a patrimoniului imobiliar al Corifeului Unirii.

Pe de altă parte, cu instrumentele legale avute la îndemână, respectiv, legile proprietății L. 112/1995, HG 11/1997, LG 1/1990, art. 400 Cod civil, am înțeles ca necesară acționarea în judecată a Statului Român, deoarece restituirea proprietăților nu a fost posibilă pe cale administrativă, impunându-se calea judecătorească.

Astfel, voi dezbate sintetic procesele de revendicare formulate de succesorii defunctului privind următoarele proprietăți:

- Casa memorială situată în Arad
- conacul și proprietatea din Păuliș-Barațca
- conacul și proprietatea din Conop.

Judecătoria Arad, prin sentința civilă numărul 823/1997, pronunțată în dos. nr. 6565/1997, a admis acțiunea succesorilor prin care aceștia au cerut împotriva pârâtului Statul Român, prin CONSILIUL LOCAL AL MUNICIPIULUI ARAD, să predea în deplină proprietate și posesie imobilul situat în strada Cicio Pop, solicitând, de asemenea, radierea dreptului de proprietate al Statului Român din CF și restituirea situației anterioare de carte funciară înainte de preluarea abuzivă de către regimul comunist.

În fapt, s-a arătat că preluarea de către Statul Român cu titlu de naționalizare în baza decretului-lege nr. 92 a fost o preluare abuzivă, deoarece, conform anexelor la acest decret nu figurează rechiziționarea de la titularii de carte funciară.

De menționat este și faptul că din acest imobil fiica defunctului Cicio Pop și nepotul defunctului au fost „trimiși spre plasare în alte localități din interiorul țării”, mai precis, au fost deportați fără nicio vină, așa cum

rezultă din certificatul eliberat de DIRECȚIA JUDEȚEANĂ ARAD A ARHIVELOR NAȚIONALE.

Urmare a câștigării procesului, nepotul defunctului, Birtolon Alexandru, a fost pus în posesie, intrând în proprietatea confiscată de comuniști.

Ulterior s-au făcut mai multe demersuri la Primăria Municipiului în vederea restituirii acestei clădiri istorice și amenajarea acesteia ca muzeu, eforturi soldate cu un refuz permanent din partea municipalității, mai mult, aceasta chiar impunea donarea unei părți din imobil în favoarea Statului Român.

În prezent, acest edificiu a fost restaurat și reparat în măsura posibilităților de către moștenitorul legal, impunându-se un efort mai mare din partea societății civile, a tuturor celor care se mândresc și respectă istoria orașului Arad.

Casa memorială reprezintă un simbol al MARI UNIRI, cu atât mai mult cu cât aici au avut loc întrunirile CONSILIULUI NAȚIONAL ROMÂN, singurul for al națiunii române din Ungaria și Transilvania prezidat de Cicio Pop, cel care a deschis, în calitate de președinte al MARELUI STAT NAȚIONAL ROMÂN, Adunarea de la ALBA IULIA.

CONACUL ȘI PROPRIETATEA DIN PĂULIȘ-BARAȚCA

Judecătoria Lipova, prin sentința civilă numărul 858/1998 pronunțată în dos. nr. 959/1997, a admis acțiunea formulată de succesorii defunctului Cicio Pop, prin care aceștia au solicitat a se constata că preluarea imobilului situat în Barațca nr. 453 a avut loc în baza unui

titlu nevalabil, fiind o preluare abuzivă, deoarece conform anexei la decretul 92/1950 nu figurează ca înscris și preluat de Stat pe numele titularului de carte funciară.

În baza art. 480 Cod civil a obligat Statul Român prin Consiliul Local Lipova să predea în deplină proprietate și posesie imobilul descris mai sus, dispunând radierea dreptului de proprietate al Statului Român din cartea funciară.

Și acest imobil are o încărcătură istorică de mare anvergură, deoarece aici au avut loc întrunirile personalităților de prim rang din acele vremuri.

CONACUL ȘI PROPRIETATEA DIN CONOP

Pentru restituirea acestei proprietăți a fost nevoie de parcurgerea mai multor căi de jurisdicție pornind de la TRIBUNALUL A., care a pronunțat în cauză decizia civilă nr. 270/2000, precum și Curtea de Apel T., care a pronunțat decizia nr. 21/2000 și în final doar Curtea Supremă de Justiție a admis acțiunea privind revendicarea imobilului înscris în CF 311 Conop și a imobilului înscris în CF 1188 Conop.

S-a stabilit că imobilul a trecut în proprietatea Statului cu titlu de expropriere în baza Legii 187/1945, preluarea fiind abuzivă întrucât această lege se referea la terenuri extravilane, or în speță s-a dovedit că terenul și conacul s-au aflat întotdeauna în intravilanul localității Conop.

La dosarul cauzei s-a depus procesul verbal din data de 6.03.1949 din care rezultă că COMISIA DIN PARTEA JUDEȚULUI TIMIȘOARA a avut delegație de preluare a bunurilor familiei Cicio Pop aflate în comuna Chelmac și

nicidecum pentru moșia aflată pe teritoriul comunei CONOP, de unde au fost ridicați urmașii moșierului, respectiv, văduva și cei doi băieți.”

Mă scutur, îmi frâng mâinile încleștate pe speteaza scaunului și privesc înspăimântat spre silueta de abur și fum care parcă s-a desprins din fotografia zâmbitoare din fața altarului... Același zâmbet cald, aceeași frunte înaltă, deschisă, aceeași alură elegantă ce m-a determinat preț de nouă ani de zile să-i fiu alături nu numai prin studiul documentelor îngălbenite de vreme, practică judiciară contradictorie, că nu se puseseră de acord instanțele spre cine să încline balanța dreptății, spre revendicatorii îmbătrâniți, șicanatori, stăruitori uneori peste limitele bunului-simț, sau spre unii ce le cumpăraseră pe bani de nimic proprietățile confiscate de Statul comunist... Nu neg că au existat situații în care, invocându-se buna-credință a cumpărătorilor, care, bine înfiți în vremea de după revoluție, profitând unii, alții bucurându-se doar de scăpările Măriei sale Legea, au cumpărat case, apartamente uriașe, fiind titularii unor contracte de închiriere vechi, ei locuind de ani buni în proprietățile altora... Unii chiar naivi sau prefăcuți în neștiință prost jucată susțineau în instanță, acoperiți de principiul buneicredințe: „Ce, noi am știut că locuința noastră, în care stăm de atâta vreme, a fost luată cu japca? Legea ne-a permis s-o cumpărăm...” Legea...

Spre norocul istoriei întruchipată în procesele celui ce se întrupează în fața mea în timpul slujbei, nu ne-am întâlnit cu asemenea ineptii istorice amestecate cu neclarități juridice...

Vocea baritonală, amplă, mi-a ghidat privirea tulbure spre grupul din dreapta sicriului, spre un tânăr care se ridicase în picioare pâlپând ca o lumânare neagră și cânta dumnezeiește AVE MARIA!

Ca niște marionete stricate trase de sfori nevăzute am sărit cu toții, la o comandă din ceruri, ne-am ridicat în picioare, vrăjiți oarecum de glasul tânărului solist, prieten cu fiul Văduvei Negre...

Se sfârșise slujba oficiată în franceză și preotul, asudat, nereușind să-și ascundă emoțiile, tulburările, de înțeles, de altfel, în fața greutății momentului, că era cunoscut în ale istoriei urbei noastre și mai ales în sfârșitul tragic al celui ce parcă se întrupase o clipită din portretul uriaș din fața icoanei Mântuitorului... A urmat ritualul în română...

Mi-am scuturat emoțiile, reușind să fac ceea ce eram pregătit de ani buni, să mă desprind cât ai zice pește din tragedia vreunei spețe în care viața jucase sarabanda cu înlăuntrul clientului, fie el și un hoț, un criminal, un pierzător de averi sau femeie maltratată, știind mai ales că la sfârșitul slujbei urma să spun câteva vorbe, nu numai eu, ci și profesorul bătrân în ale istoriei, medicul curant, oficialii probabil și, bineînțeles, cineva din familia neagră...

Doi

Mă bântuie emoțiile... Nu sunt preot, nu sunt nici avocat ca tipul înfipt bine în scaunul tare de lângă mine ce pare desprins cu totul de cele din jur, probabil obișnuit cu discursurile, cu pledoariile în fața instanței, cum și preotul ne închină prin vorbe, ne pregătește pentru Judecata de Apoi... Prostii, emoții fără justificare... Doar m-am aflat în fața Domniei sale cu coasa de sute de mii de ori, chiar dacă vârsta mă trădează, firele cărunte devoalează probabil încercările la care m-am supus grație meseriei... Tocmai că nu se poate numi meserie nici cea de medic, nici cea de avocat și mai ales nici cea de preot... Vocație... Vocație este cuvântul ce acoperă complexul de trăiri, de situații de viață până în pragul Morții ... spaime, dureri pe dinăuntru, pe dinafară, pasiuni, răutăți, minți pierdute cu toatele, se cer înțelese nu numai cu învățătura din tratate, coduri de legi omenești, psaltiri...

Vocația asta cere dăruire totală, aplecare, adeseori spre ceea ce numesc unii interior emotiv, spirit, suflet... Tocmai despre asta a fost vorba, de-a lungul celor șaptesprezece ani de când m-am pomenit medicul curant, medicul de familie, după terminologia uzuală, doctorul domnului Birtolon, domiciliat în Arad pe strada Cicio Pop nr. 3, care a plecat din lumea asta, cum ar zice părintele, și-a dat obștescul sfârșit în Casa memorială - monument istoric, Casa Unirii...

Pot fi bănuït că m-am lăsat impresionat de genealogia, de arborele familiei, care s-a înscris în istoria Aradului, că tocmai din pricina asta îmbrăcată într-un fel de snobism intelectual poleit cu tandreți nejustificate... Nu-i chiar așa, poate la început m-am lăsat prins în cursa istoriei, ca mai apoi să mă apropiu, cunoscând istorisirea, felul în care taman istoria și-a bătut joc jucând Ciuleandra, sau, mai precis, o bătută ca-n Maramureș, de-a lăsat urme vineții, răni adânci, netratate la vreme, pe trupul chinuit și totuși demn în suferințe nemărturisite...

A călcat pragul Cabinetului meu alături de familia T., o pereche la limita imposibilului, doi oameni în puterea vârstei pe atunci, frumoși și pe dinăuntru și pe dinafară, care și-au urmat drumul ca-n povești, ținându-se de mână... I-am zărit îndărătul meu azi, în ziua înmormântării, și privirea curioasă a urmărit dacă mâinile le-au rămas împreunate, la cei peste 80 de ani... Ședeau sfioși, lipiți unul într-altul, cu mâinile încleștate și privirea țintă spre cosciugul din fața altarului.

“Permiteți-ne, domnu’ doctor, să vi-l prezentăm... Prietenul nostru nu de mult reîntors din exil, care are nevoie, ca și noi, de altfel, de un medic cu vocație și înțelegere...”

Dacă la început am urmărit doar starea sanitară, controalele obișnuite, că, purtat de atâția ani prin lumea occidentală, se obișnuise cu setul de analize obligatorii periodice repetate la jumătate de an, după vreo șapte-opt ani starea fizică a dat semne de slăbiciune, mai ales durerile de coloană ce le tratam cu leacurile și alifie tradițională, și câteodată își mai găsea vreme între Tribunal și îngrijirea averii ce, încet-încet, revenea în

patrimoniul său, să mai urmeze și câte o ședință de fizioterapie...

Teribilă a fost însă schimbarea nesimțită ce s-a strecurat pe sub piele ca un șarpe alunecos, lucios, viclean, schimbare ce m-a apropiat de toate poverile sufletești pe care s-a îndăluit să le mărturisească după prima Sărbătoare de 1 Decembrie la care am fost de față în Casa memorială... Politicos și oarecum speriat în fața unui refuz, m-a invitat cu o lună mai devreme, pe la sfârșitul lui octombrie, ceremonios: „Am hotărât să cinstesc memoria familiei, a Bunicului, a mamei, a bunicii, mă rog, a tuturor, îndrăznesc să vă poftesc în prezența unor apropiați mie, familia T. ... după cum bine știți, și alți câțiva... Mă rog, ușa casei va fi deschisă tuturor, în afara celor anunțați... Așa se obișnuia în acele vremi - poarta casei se deschide tuturor Românilor... Și mai ales voi arbora Steagul, Tricolorul, în fața casei... Vă rog să-mi iertați îndrăzneala, însă am socotit de cuviință să vă rog a mă onora cu prezența...”

Dacă la început am avut îndoieli, inexplicabile azi, explicabile pe atunci, rețineri, nemărturisite, de altfel, că la momentul invitației i-am mulțumit și am confirmat prezența cu precizarea că, în afară de cazul unor urgențe medicale neprevăzute, voi fi acolo, pe strada Cicio Pop, la orele 11.

Clădirea, o casă impozantă, îmbătrânită, cu tencuiala căzută, de se vedeau cărămizile roșiatice, geamurile vechi, cu vopseaua scorojită, și o poartă acoperită ce se deschidea spre o grădină părăginită, eu urmând pașii familiei T., care mă însoțea la prima vizită, pe scările înalte ce duceau spre coridorul închis, amplu, acoperit în sticlă, și mai apoi în dreapta într-un antreu

întunecat, și o ușă veche cu geamuri crăpate deschisă larg spre o cameră lungă, destul de îngustă, unde am zărit niște personaje rupte parcă din cărțile interbelice, femei cu pălării, unele cu voaletă, bărbați cu papion și câțiva proletari în costume gri, cu gâturile strânse într-o cravată subțire.

În antreul întunecos era să mă lovesc de o masă acoperită cu o față de masă brodată, pe care tronau sticle de cristal, unele lunguiețe, pe jumătate cu țuică bătrână, și altele bombate, cu vin roșu... Câteva platouri cu sărățele și pateuri cu brânză și o tavă mare cu prăjituri mărunte completau modestul ospăț... În anii ce au urmat primei sărbătoriri, cucoanele roiau în jurul domnului Birtolon, că avea un lipici, justificat, de altfel, nu numai prin descendența celebră, ci și prin ținuta elegantă și șarmul aristocrat, gospodine mai mult sau mai puțin pricepute, oricum, s-au organizat exemplar și au umplut masa cu salate boeuf, prăjituri de casă și tot felul de aperitive care de care mai sofisticate...

Cum trecuseră vreo trei ani de la dobândirea prin proces a imobilului, l-am găsit aproape în starea în care-i fusese predat prin procesul verbal semnat de Primărie, dărăpănat și, colac peste pupăză, în camera din mijloc mai locuia, posesoare a contractului de închiriere valabil, o familie de chiriași, care refuza să părăsească locuința, deși deținea o altă proprietate... Au avut cel puțin bunul-simț să nu se arate în ziua de sărbătoare, așa că n-am avut neplăcerea să le văd figurile...

Ciudat, m-am simțit în largul meu alături de vârstnicii respectabili, care își depăneau amintirile, câte unul mai deplângea starea Justiției, care le prelungea nejustificat procesele și uneori pronunța soluții

inexplicabile, acordând despăgubiri modice foștilor proprietari... Cucoanele mai ales scoteau câte un A... prelungit, pentru ca apoi, în șoaptă, să-și arate admirația fără de margini față de Cavalerul tristei figuri ce continua neînduplecat, chiar în fața unor soluții nedrepte, drumul recuperării averii pierdute...

E posibil să nu fi empatizat cu văicărelile, pentru unii jalnice, caraghioase, dacă n-aș fi avut și eu în familie o întâlnire cu Măria sa Legea, bunicului îi fuseseră naționalizate trei imobile și 300 de hectare pe alte meleaguri, mai spre estul țării...

Am remarcat prezența constantă, de-a lungul anilor ce-au urmat, a unei doamne, ba chiar o simpatizam oarecum nu numai pentru frumusețea-i grijită, ținutele elegante..., ci și pentru accentul franțuzit, pentru grasierea cu care pronunța cuvintele, dându-le aura Parisului... Văduva unui medic celebru, ea însăși dintr-o veche familie din Arad, drapată întotdeauna în fuste lungi și din stofă de calitate de culoarea untului, asortate cu bluze vaporease de mătase naturală, cu motive geometrice discrete, și cu părul aranjat, de parcă tocmai ieșise pe ușa coaforului...

În compania dumneaei, după ce plecaseră toți invitații și unele persoane nimerite la Sărbătoarea de 1 Decembrie, când, plutind, se străduia să strângă rămășițele festinului, farfuriile de porțelan și sticlele cristaline, și pendula în spatele nostru, el, istovit de atâtea emoții, gârbovit, oarecum trântit pe un fotoliu, unicul, de altfel, din camera îngustă, m-a privit până-n adâncul ochilor:

“De aici, din casa asta, am fost nevoiți să plecăm în lume, am fost ridicați, eu, copilul de 6 ani, mama ...”

Aș vrea să opresc confesiunea, însă e prea târziu:

„Tata fusese arestat de o săptămână și noi auzisem de el că e în beciurile Siguranței din Arad... Cunoscuții afirmaseră sus și tare că e dus la Alba Iulia... Trăiam cu spaima în suflet, așteptând o veste. Într-o seară, când mă pregăteam de culcare, mai precis, mama și bunica voiau să mă adoarmă cumva, pentru a putea discuta în liniște, au sărit speriate... Se auzeau voci aspre, chiar înjurături, Venise o trupă de vreo șase oameni întunecați, îmbrăcați în piele, cu șepci muncitorești... Fără prea multe fasoane, i-au spus mamei că sunt de la Siguranță, că trebuie să plece împreună cu copiii... Bunica putea rămâne acasă, nu-i interesa... Speriată peste măsură, mama mă strângea în brațe, repetând: 'Cu care copii, domnii mei... Cu care copii...' 'Nu ne mai domni atâta, cucoană, și fă bine de te îmbracă ca lumea și vino cu noi, că ne așteaptă tovarășul... dacă întârziem, o punem de oaie...'

Mama intrase în transă și întreba mereu: 'Cu care copii, domnii mei...'

Cel care părea mai mare în grad, văzând că lucrurile scapă de sub control și mama nu are de gând să se urnească:

- Cu amândoi, că știm că mai e unul, nu doar puștiul ăsta...

- Celălalt e dus. A fugit de acasă de când l-ați ridicat pe ginerele meu - sare bunica, speriată că mama va da în vileag că fratele meu era plecat la niște cunoștințe în oraș.

- Cum adică a fugit... Unde să fugă... Nu ne scoateți din fire, neam de șerpi împutiți.

- Așa bine... A fugit și gata... Nu știm de el de două zile...

Bunica, țeapănă, cu fotografia înaintașului Unirii în spate, părea un soldat gata să apere întregirea neamului...

Fusese o femeie voinică, îmbrăcată mereu în haine de țărancă din Podgorie. Purta în seara aceea o fustă lungă, neagră, cu bluză de dantelă făcută de casă, și un laibăr, tot negru, brodat în catifea... Înțelesese că pe noi nu ne mai poate salva și încerca să-l salveze măcar pe Puiu, care avusese norocul să nu fie acasă... În cele din urmă, mama și-a tras o haină mai groasă peste rochia subțire de casă și căuta niște hăinuțe pentru mine. Eu stăteam pup, teribil de înspăimântat, la cei șase anișori... Din păcate, expresia asta și chiar gestul în sine m-a urmărit toată viața... Mi s-a întâmplat de mai multe ori, și ca adolescent, și ca matur, în situații-limită, să fiu îndemnat să stau pe vine, pup adică, de frică, având senzația că sunt mai protejat...

Am trecut amândoi, cu mama, în cameră alăturată... Ne-a însoțit unul dintre milițieni și a reușit să-i șoptească mamei: 'Luați-vă o boccea cu haine, cucoană, că nu se știe dacă mai veniți înapoi...' - Au schimbat o privire complice și mama s-a trezit dintr-odată... a început să tremure, s-a scuturat de câteva ori ca de o boală grea, s-a oprit din tremur și, cu gesturi cadențate, semănând cu gestul bunicii, care se așezase de strajă sub poza Unirii, a început să împacheteze câteva lucrușoare pentru mine și un pulovăr și niște bluze groase pentru ea. Asta a fost averea cu care am plecat amândoi în pribegia de peste treizeci de ani... O boccea, nici măcar o valiză...

La Arad ne-au ținut vreo lună, mama povestea că era chemată din beci cam la două zile să dea informații despre activitatea de sabotor a tatei. Fără să o supună la tortură sau alte umilințe fizice, era interogată ore în șir... Eu o așteptam ghemuit, așezat pup, cum vă spuneam... Încercaseră câteva cucoane arestate cu noi să mă oblojească, dar nu aveam încredere în nimeni, o așteptam

ghemuit pe mama... îi săream în brațe, la căldură și siguranță, și nu mă puteam dezlipi sărmana cu orele de trupul ei. Era o încăpere mare, largă, la demisolul Siguranței, plină de praf și paturi aruncate alandala. Reușisem să ne aciuiim într-unul de lângă ferestruica mică și murdară... Mama aranja așternuturile, o cârpă ce ținea loc de cearșaf, cu miros acru de transpirație... Tânjeam după mirosul patului meu de acasă, de rufe uscate la soare și apretate bine înainte de călcat, rufe foșnitoare... În fine, nu vreau să vă plictisesc cu prea multe amănunte. Într-o zi, pe neașteptate, am fost încărcăți ca animalele unul în altul în camioane militare cu prelată și transportați la Deva. Aici, cum beciul Miliției era deja plin cu alți deportați, am avut norocul să fim cazați în casa unui medic, rechiziționată de Stat, că stăpânul fusese ridicat cu câteva săptămâni în urmă.

Ceilalți ne-au cedat un pat în camera din față, eram doar singurul copil între atâția bărbați și femei... Mama încercase între timp să afle ceva despre tata. Un gardian cumsecade i-a șoptit că e dus la București cu lotul celor periculoși... În casa doctorului organizasem un fel de chibuț. Primeam dimineața alimente, mai precis, pâine și câteva zarzavaturi de la comenduire, iar femeile găteau cu rândul în bucătăria de vară din curte, că cea de sus din casă fusese transformată în dormitor comun. Ne păzeau câțiva oameni inimoși, cu neamuri din Podgoria Aradului și de pe Valea Mureșului, unde se răspândise vestea că ai lui Cicio Pop fuseseră ridicați. Câțiva săteni din Șiria, de prin casele ce se văd pe dealuri în vecini, și muncitori de la Conac, au început să trimită pe ascuns, cu complicitatea gardienilor noștri, coșuri cu pâine de casă, ouă, caș de oaie și cârnați afumați... Eram cei mai bogați din mica noastră

comunitate, însă, respectând legea chibuțului, mama împărțea bunătățile cu toți cei treizeci de deportați împreună cu noi. În afară de relativa complicitate a gardienilor, ne era permis să ne plimbăm în curtea și grădina casei... O curte deosebit de bine îngrijită, cu rondouri de flori și copaci ornamentali... Grădina, și mai minunată, plină cu pomi fructiferi și arbuști, tufe de zmeură... După beciul de la Arad, părea un rai și începusem să nu mă mai țin de fusta mamei, să am curaj să o pornesc singur în expediție în fundul grădinii, unde închipuiam jocuri nebunești, fiind unicul copil între deportați... Organizam culesul viilor la Șiria, după modelul tatei sau al bunicului, sau comandam o ceată de copii imaginară în lupte contra comuniștilor... Se stricase vremea, mama dădea semne de îngrijorare, fusese anunțată de un gardian că urmează să ne mute în alt oraș. A urmat, într-adevăr, aceeași ceremonie cu încărcarea în mașinile cu prelată, un drum infernal, înghesuți într-o masă de oameni speriați, spre o direcție necunoscută... Îmi reluasem poziția de om ghemuit la picioarele mamei sau noaptea dormeam ghemuit în brațele ei. Destinația nouă era Alba Iulia, unde am fost repartizați într-un internat al vechii școli de fete. Nimerisem într-o cameră cu patru paturi, înghesuită, deoarece se mai adăugaseră încă două paturi. Nu aveam voie să părăsim camera decât o dată pe zi, pentru necesități, la baia de la capătul coridorului. Mâncarea o primeam la gamelă, ciorbă de nu-știu-ce și mâncare de fasole uscată sau cartofi. Câteodată se mai strecura câte un pachet, cenzurat de gardieni, cu de-ale gurii... Nici acum nu știu de fapt cine le trimitea... Bunica sau poate tot țărani de pe Valea Mureșului care aflaseră de noi... Se apropia 1 Decembrie și printre deținuți se

răspândise vorba că fiica marelui artizan al Unirii și nepotul sunt încarcerati la internat... Ne-au pregătit o mică serbare în care, la miezul nopții de Unire, s-a cântat „Deșteaptă-te, Române”... Ne pregătiserăm de culcare, și, ghemuit, am observat că tovarășii de dormitor se tot fâțâie prin cameră și nu sting lumina, deși cam trecuse de mult ora stingerii. Când ceasul a sunat primele clipe ale zilei de 1 Decembrie, acordurile cântecului se auzeau din toate camerele învecinate. Femeile din dormitorul nostru s-au ridicat în picioare și glasurile lor s-au alăturat corului:

„Deșteaptă-te, Române, / Din somnul cel de moarte / În care te-adânciră / Barbarii de tirani...”

Mama a sărit ca arsă, m-a lepădat pe pernă și, în picioare, nu reușea să cânte, lacrimile o gâtuiseră... Stătea dreaptă, minunat de frumoasă în cămașa de noapte albă până la podele, cu părul despletit pe umeri... Eu, băiatul de șase ani, înfiorat de cuvintele cântecului „Deșteaptă-te, Române”, m-am lepădat de frica ce mă țintuise ghemuit de când plecasem de-acasă, am sărit din așternuturi și am luat-o pe mama de mână. Șopteam: 'Nu plânge, mamă, nu plânge, sunt lângă tine, am eu grijă de dumneata, am eu grijă...'

După „Deșteaptă-te, Române” au urmat alte cântece cu drag de țară, „Treceți, batalioane române, Carpații”... altele și mereu altele. Gardienii nu ne-au oprit, dimpotrivă, unii murmurau alături de noi cuvintele marșurilor, cântecelor. Pe coridoare se vânzoleau deportații, neconstrânși de oamenii de ordine, până dimineața. De atunci, din noaptea Unirii celei Mari, m-am lepădat definitiv de teamă. Realizasem că era necesar să o protejez pe mama, ceea ce am și făcut până și-a dat duhul,

departe de casă, după calvarul deportării definitive în Bărăgan...

Nici la Arad, și nici la Șiria, nu am revenit decât după Revoluție, de teamă că suntem proscriși, nedoriți și fugăriți.”

I-am ascultat șirul amintirilor, stingher oarecum, neștiind cum să mă port, nu-mi găseam vorbele adecvate tulburătoarei confesiuni.

„Au fost vremuri cumplite, stimate domn... Noi, generația de sacrificiu, le-am trăit cu demnitate...” - a spus oftând distinsa doamnă.

A întrerupt-o pacientul meu... „...demnitate, compromisuri, înfrângeri amestecate într-o oală fierbinte... De fapt, de atunci, de la 6 ani, viața mea se poate împărți în patru părți distincte și totuși legate una de alta, consecința ridicării arestării noastre, că altfel nu-i pot spune, au fost anii de frică, teroare, adăpostiți pe la rude și necunoscuți în domiciliu forțat, boală, neputințe, întrebări de copil și mai apoi de adolescent timorat, speriat de multe ori, silit uneori să ia hotărâri în numele familiei, mereu cu spaima că suntem urmăriți și e posibil să fim târați în beciurile Securității...”

A doua etapă a fost urmarea hotărârii de după moartea tatălui meu de a părăsi țara, un fel de fugă sau poate o frânghie agățată de un colac de salvare care ne-a tras spre alte meleaguri... În 1978 am fugit, se poate spune și așa, eu, fugarul permanent fără de casă, ne-am adăpostit împreună cu mama la rudele noastre din Italia, fiica surorii mele, căsătorită cu un medic celebru, care profesa la Roma, și după moartea mamei, împins de la spate de greutățile vieții de transfug, am lucrat ca zidar, la un

atelier auto prin Germania, în comerț, în slujba uni grec ce m-a dus apoi până în Africa, unde am întâlnit-o pe femeia vieții mele, cu care m-am și căsătorit...

Anul Revoluției mi-a schimbat din nou drumul. Nu-mi mai găseam liniștea, visam cu ochi deschiși momentul când voi putea călca pragul casei, casa asta din Aradul meu... Și ultima etapă, de după 1990, când m-am înhămat în altă luptă, cu urmașii ce ne naționalizaseră proprietățile și mai ales demnitatea.

Patru volume ca într-o carte, un roman de doi lei..."

Fugarul, celebru prin descendență, învinsul ridicat din jarul focului nestins, pacientul meu cu sănătatea de fier, așa cum pretindea și o constatasem personal la începuturi, corp de atlet, s-a trezit în urmă cu vreo opt ani trădat taman de carnea bătucită în încercări și traume teribile - diagnosticul de cancer s-a prăbușit ca un trăsnet mai întâi asupra mea, neștiind cum să-i comunic starea rezultată din analize la un control de rutină... A suportat cu aceeași demnitate cumplita veste, așa cum a suportat, de altfel, toate încercările... M-a rugat doar să nu comunic familiei de la București nici diagnosticul și nici spaima sa, pe care se străduia să o ascundă disimulând-o sub haina dârzeniei cu care urma șirul neîntrerupt de procese. Mai mult, m-a rugat să nu împărtășesc vestea nici chiar prietenilor, familiei T., și nici distinsei doamne alături de care fusesem martor în seara aceea de 1 Decembrie când mi s-a confesat întâiași dată.

O perioadă am reușit să stăpânim boala, a urmat chiar și un tratament în Italia, că între timp a intervenit și Doamna Jeanine, soția dumnealui.

A urmat de ce mi-a fost teamă, boala ticăloasă s-a burzuluiit, a plecat în tot corpul pe drumul fără de întoarcere, metastaze la coloană, care au încovoiat ținuta demnă, ținuta cu care m-a dat gata pe la începuturi, ținută de luptător puternic, de neînvins... Mi-am făcut chiar probleme de tot felul, dacă n-am fost prea încrezător în puterile spiritului, neglijând neprevăzutul corpului uman...

Au urmat vreo trei ani în care, ascunzându-mi temerile, o încurajam povestind cazuri de vindecări miraculoase, că Doamna Jeanine părea uneori răpusă de emoții, de drumurile nesfârșite la clinica de peste hotare. Cancerul s-a supărat pe noi, așa cum numai el știe să se reverse în tot corpul, și a izbucnit ca o furtună, ca un ciclon de neînvins...

Au urmat pierderi masive de sânge, un sindrom anemic sever, și atunci a fost internat de urgență la spital pentru câteva săptămâni, unde l-am vizitat periodic... Trupul alb, scheletic, aproape pierit sub cearceafuri albe și o pătură albastră ce-i acoperea picioarele, respira putere, voință de a trăi... Repeta întruna aceleași vorbe cu care se obișnuise de când boala își făcea mendrele provocând dureri insuportabile și sleirea corpului, mai puțin a spiritului, care gălgâia din vocea subțiată: „Voi trăi până la 1 Decembrie... Nu admit, nu admit... Nu mă las doborât... Înțelegeți... Mă ajuți, doctore?”

Am suportat cu greu privirea ce parcă se desprindea din adâncul trecutului, când învinsese, trecuse multe praguri, coborâse multe prăpăstii, și s-a ridicat mereu, neadmițând să nu-și îndeplinească misiunea...

Însă ce a fost peste puterile mele erau ochii Văduvei, pe care o văd și acum în dreapta sicriului, ochii

albi, imenși, în contrast cu negrul pielii, mânăniți, rugători...

- Așteptăm recompensa divină ... Nu a oamenilor... Doar îndurarea divină, și vom fi alături la 1 Decembrie, cu voia Domnului... Îndură-te spre noi, Doamne...

Mă scutur de parcă aș putea îndepărta amintirea ultimelor zile de chin, când medical puteam doar prin calmante puternice să alin suferința fără speranțe de vindecare, cu un licăr de nădejde că va supraviețui în mod miraculos până după Sărbătoarea Nației...

S-a stins vineri, 7 septembrie 2018, în casa Cicio Pop, casa familiei, a Bunicului, a mamei, a bunicii, a unchilor adormiți peste hotare...

Cu mâinile întinse, răstignit, avându-i alături pe cei de-un neam înrămați în fotografiile agățate de-a lungul pereților albi, prins de palmele negre de-o parte și de alta strâns lipite, degetele lungi, ascuțite ca niște cuțite înfipite în trupul Văduvei și a fiului african.

Femeia îndoliată, simțindu-mi privirea, îmi răspunde cu un zâmbet strâmb, politicos. Mi-o plec pe a mea, de parcă aș ispăși o vină închipuită, neștiută, care-ți sfredelește simțurile, înăuntrul păcătos...

Când îndrăznesc s-o ridic sfios, din fotografia ce-mi pare uriașă din fața altarului se desprinde Pacientul meu și pe nesimțite se întrupează parcă într-un copil speriat, cu ochii rotunzi ca luna plină, ghemuit pup, așa cum l-au doborât, zdrențuit, nemernicii ce i-au retezat copilăria...

Ciudat, parcă-mi zâmbește, taman el, copilul ce-și strângea între genunchii rotunzi seninul anilor...

Mă enervează zâmbetul împăcat ce nu se lipește revoltei mele, neputincioase, la gândul înțepător că n-am reușit eu, nu s-a îndurat Bunul Dumnezeu să-i prelungim

zilele până la 1 Decembrie și mă aflu azi, 12 septembrie, alături de avocatul bătrân și profesorul încovoiat sub povara neîmplinirii visului ce ne-a legat...

Trei

Am și eu o anumită vârstă, așa cum îmi place să mă dezmierd de una singură, că n-are cine să-mi oblojească rănilor, să-mi ușureze neîmplinirile, să-mi asculte vaietul. N-am catadicsit să iau carnet de conducere, nu din lene sau teamă, pur și simplu, sunt un antitalent în fața volanului... Slăbiciunea asta, și nu numai, mi-a adus compromisuri ușurele, întărite în fapte repetate ce mi-au îngreunat somnul... Eram nevoită să bat străzile Aradului la pas alergător uneori spre locurile de muncă, înjositoarele locuri de muncă ale mamei și oarecum ale mele, să iau tramvaiul și mult mai târziu mi-am permis taximetrul... Tot la serviciul 941 - Taxi Europa - am apelat și astăzi, însă o tâmpită de la dispecerat cu glas tern, agasant, m-a tot amânat de-am reușit să întârzii la slujba funerară... Doar 5 minute au fost suficiente să transpir ca un cal de povară, de felul meu fiind o obsedată în ale punctualității.

Mă așteptam să fie lumea și țara, sau cel puțin toate scaunele ocupate de unii ce mai înțeleg însemnătatea lui 1918 în istoria urbei. Când colo, am găsit un scaun liber alături de familia T..., o pereche minunată, așa cum mi-aș fi dorit și eu, o căsnicie de durată, elegantă, și mai ales într-o înțelegere și respectabilitate adevărate, strânși și acum unul în altul. Pe rândul din spate, enervant, un șir de scaune goale ce au așteptat în van să le ocupe conștiințe naționale, cum le-ar plăcea unor politicieni să se exprime...

Mi-au zâmbit îngăduitor văzându-mi fața transpirată, și doamna T. mi-a șoptit - „n-a început decât de 10 minute... Liniștiți-vă...”

Mi-am șters fața, am alungat agitația și mi-am preluat masca obișnuită de femeie puternică, insensibilă, rece, autoritară... Privirea s-a oprit, surprinzător, nu asupra fotografiei din față, de unde zâmbește cam tâmp decedatul, prietenul meu, pot spune și așa, că i-am fost confidentă și sprijin ani buni, ci a rămas pironită în grupul negru, din care se desprinde ținuta Doamnei Jeanine și a fiului... Nu mă așteptam s-o însoțească, s-o sprijine, atâția din familia africană... Bravo lor, asta da dăruire unul spre altul, pesemne defunctul meu prieten le-o fi inspirat respect în perioada neagră, că altfel, doar din spirit de familie, n-ar fi venit zece oameni de peste mări și țări să-l însoțească pe ultimul drum...

Familie... Istorie... Brusc, mi-a apărut în fața ochilor dinlăuntrul amintirilor, ferecate bine, cu lacăte grele și chei pierdute, chipul tatălui meu și mai ales i-am auzit glasul hârșăit, așa cum se strecura din camera din spate unde-și avea patul... „1918, fata mea... Să nu uiți niciodată de '918... A fost anul împlinirii noastre ca nație... Mândria noastră, mândria noastră de români, fata mea... Să nu uiți...”

Despre Unirea cea Mare și mai ales explicația sau una dintre explicațiile obsedantelor vorbe - am aflat doar în perioada liceului, când tatăl meu, fostul condamnat, notarul burghez, a socotit de cuviință la o ședință cu părinții să i se adreseze directoarei liceului cu 'doamna directoare' în loc să-i spună 'tovarășa', cum cereau directivele partidului, și, colac peste pupăză, a dat să-i

sărute mâna, spunând 'sărut mâna', în loc de 'bună ziua' în poziție de drepți...

Ca urmare a necuviinței, și nu numai, că dosarul tatălui meu a atârnat greu, am fost nevoită să mă transfer în alt oraș, unde, cu chiu cu vai, am reușit să-mi iau bacalaureatul.

Atunci, după ședința cu părinții, când i-am reproșat oarecum tatei lipsa de orientare politică, doar mă pot lăuda cu un spirit de observație ce depășește normalul, pătrund dincolo de poleiala gesturilor de fațadă, când i-am cerut eu, o adolescentă de 16 ani, mai multă înțelepciune, m-am trezit cu istoria pe masă...

"Fata mea... Noi ne tragem din Cuvin, un loc unde Unirea e pe treapta cea mai de sus a istoriei... La noi în casă a poposit de mai multe ori marele Vasile Goldiș, unul din Corifei, care aprecia, respecta tradiția pur românească a micii noastre așezări din Podgoria Aradului... Aveam doar 10 ani când s-a înfăptuit, când a fost sărbătoare, steaguri tricolore, bucurie, înălțare... Ai mei părinți mi-au legat amintirile momentului și sunt dator să te leg și pe tine de adevăruri ce se cer cinstite în veci."

N-a bănit, sărmanul, că mi-a fost dat să-l întâlnesc pe celălalt Corifeu, pe Liviu Alexandru Birtolon, ba chiar să-i fiu confidentă, prietenă, să fiu aceea care i-a predat cheile Casei memoriale după ani și ani de exil...

Cât despre tata și amintirea lui, o alung și acum, așa cum am alungat-o de multe ori, îmi provoacă suferințe inutile... Fusese condamnat la patru ani, el, fostul notar din Podgorie, luptător în Frontul plugarilor, care s-a împotrivit, cu toate puterile și cunoașterea legii, confiscării pământului... În acele vremi nu pricepea cum dreptul de proprietate, consfințit în Constituție, e încălcat cu atât

ușurință de comuniști, fostele slugi, foști neterminați, cei din coada satelor. Cu anatema de sabotor a executat cei patru ani, și când s-a întors ca o fantomă din închisorile politice și-a ferecat suferințele îndurate, nu s-a destăinuit nici mie, nici mamei, în realitate, din dorința de a ne proteja cum îi stătea în putință, știind că urmările așezării lui în rândul deținuților politici, ale dosarului său, vor plana asupra noastră, a întregii familii...

El, care mi-a oferit cele mai dulci amintiri în casa noastră din centrul urbei, cu încăperi uriașe, împodobite cu mobile vechi Lenghel, sufragerie sculptată, o masă imensă și scaune zvelte, niște balerine ce parcă își luau zborul, învinse doar la mesele festive, când catadicseau să ne ofere un loc împrejurul mesei ovale... Vitrina cu geamuri de cristal îndărătul căror trona argintăria, tăvi sculptate, împodobite cu trandafiri delicați și crini maiestuoși, coșulețe fine, împletite din fire argintii, cești de porțelan încastate în suporturi dantelate din argint lucitor...

Bucătăria uriașă, cu o sobă Vesta mereu clocotind în tot felul de bunătăți fierte la foc mic... mirosul dimineții dulceag de cacao cu lapte bătută cu gălbenuș de ou, ciocolată fierbinte, pâinea uriașă învelită într-un ștergar brodat, papricașul de pui cu găluște de ou, înfoiate, îngălbenite, ce pluteau în sosul roșcovan dres cu piparcă roșie... Toate au dispărut într-o clipită după ridicarea tatei și-n locul bunătăților a rămas pâinea neagră pe cartelă cu unsoare și presărată cu boia și supa de nailon fără gust îndoită cu apă uneori și amestecată cu morcovi fierți.

Au dispărut și profesoara de pian și Cristina, servitoarea, care, jenată, ne-a anunțat că se întoarce în satul ei, unde se putea descurca cât de cât cu porcul din

coteț și verdețurile din grădină... N-a uitat de porcăriile de Crăciun, cârnațul iute și caldaboșul cu orez, că venea încărcată mulți ani după plecarea tatei să ne dorească sărbători fericite, închinându-se în fața icoanei din dormitor și în fața fotografiei tatălui meu din holul de la intrare, murmurând în șoaptă, temătoare, „Să dea Domnul să se întoarcă sănătos...”

Ochii mereu triști, ochii mamei, m-au învățat să nu cer de niciunele, am înțeles că nici măcar cuvintele nu puteau fi rostite de frica adevărului din răspunsul pe măsura dorințelor. Am învățat din privirea mamei știința de a îndura... știința de a nu-mi dori nici ciocolată, nici cacao fierbinte, nici hăinuțe vapoase, să mă bucur de tenișii chinezești de parcă ar fi fost ghetuțele de nubuc de altădată, să mă prefac că-mi place arpacașul și ador cartofii copti în dubă...

Pe drumul îndurării, am lucrat după terminarea liceului ca vânzătoare, ca ajutor de contabil... Cu chiu, cu vai, din pricina dosarului, am reușit să mă înscriu la Drept, terminând facultatea la 38 de ani, a fost o promisiune făcută mamei că-i voi urma tatălui, fost notar cu studii și doctorate pe la Viena...

Știința asta, știința îndurării, m-a făcut să-l înțeleg, să-l ocrotesc în limitele legii, când, funcționar jurist la Primărie după schimbarea vremurilor, i-am întocmit actele de predare a Casei memoriale...

L-am însoțit, ca oficial, într-o dimineață de toamnă târzie, căutând să-mi ascund emoțiile în fața avocatului, care ținuse să fie și el de față, să se asigure că juridic toate sunt la locul lor... Nepotul, domnul Birtolon, se bâțâia caraghios în jurul meu, ba chiar mi-a sărutat mâna de vreo trei ori, de-am fost nevoită să-mi pun masca de om

puternic, la limita durității, să-mi ascund tulburarea ce m-a cuprins pe nesimțite ca la întoarcerea tatălui din pușcăriile politice când l-am așteptat cu mama alături în fața porții mari a casei încercând să deslușim din silueta deșirată, slăbănoagă, gata-gata să se prăbușească pe trotuarul plin de gropi până în brațele noastre întinse spre corpul neputincios - chipul așteptat.

Același sentiment, nevoia să-l sprijin, să-l opresc din tremurul ce-l cuprinsese, nevoia să-i opresc bălăbăneala brațelor, a trupului, gesturile necontrolate, ca o moară ce se învârte la adierea vântului inexistent.

Am fost martorul mărturisirii lui după vreo săptămână de la întocmirea actelor oficiale, a procesului verbal de predare-primire, la o cafea servită pe o terasă din centru.

“Eram speriat când am intrat prima oară în casă și în curte, după cincizeci de ani de pribegie prin lume... Partea din spate a fost lăsată complet în paragină..., vechii locatari plecaseră după ce s-a prăbușit acoperișul și tavanul într-o cameră, iar în celelalte ploua prin țiglele crăpate și sparte... Coridorul era plin de moloz și cărămizi aruncate alandala... Curtea, care fusese mândria bunicului, aranjată ca parc englezesc, cu gazon și arbori pitici și câțiva trandafiri regești în colțuri, era plină de bălării, cu iarba neîngrijită, arbuștii crescuți anapoda și trandafirii sălbaticiți. Mie mi-a fost predată partea din spate, în halul de dărăpănătură în care abia mai stă în picioare, și o cameră mică de la stradă, alături cu o porțiune din coridorul boieresc cu dale venețiene și mai ales un antreu amenajat ca baie și toaletă ce dă direct în cameră și coridor... În restul casei stau trei familii de chiriași... Două, venite de câțiva ani după mulți alții, și într-un apartament

micuț stă doamna Neța, de peste 80 de ani, care își mai aduce aminte de mama, ea fiind singura care a stat în casă imediat după rechiziționare. Mă cuprinsese o febră și o stare de agitație teribilă, îmi venea să sărut fiecare perete, să mă lipesc de fiecare ușă, să mă așez pe dalele reci ale coridorului... Aici viețuiseră ai mei, și eu, aici e casa mea, singura mea casă...

Fiecare parte a corpului îmi era cuprinsă de agitație și dezlănare. Picioarele mă purtau când între dărâmături, când la geamul de la stradă. L-am deschis și am privit de-a lungul trotuarului, la stânga, la dreapta, când dintr-odată mi s-a făcut frică... Am trântit geamul de era să se facă țândări, într-un colț al camerei m-am așezat pup, înghesuit între pereții goi, scorojiți, cu tencuiala căzută. Cocârjat, cu trupul căuș, căutam să mă protejez, să mă apăr de Ei, care puteau veni în orice clipă să ne ridice, pe mine, pe mama... Să ne încarce în dubițele cu coviltir de pânză udă, cu miros de mucegai... Sudoarea începea să urce pe tâmpile și să se amestece cu lacrimile copilărești. Doamna Neța, după ce mă însoțise în curte, se retrăsese în apartamentul ei, lăsându-mă cu amintirile și pereții goi...

- Dacă aveți nevoie de ceva, vă rog să apălați la mine. Aș fi mândră să fiu de folos familiei Cicio Pop... - E o femeie micuță, plină, cu trăsături blânde și multă înțelegere în ochi.

Nu era nevoie de prezența nimănui. Ai mei cu toții sunt înmormântați în Arad sau în alte colțuri ale lumii. Eu am supraviețuit, însă port după mine atâtea spaime, atâtea neîmpliniri și mai ales o mare promisiune făcută mamei când trăgea să moară, la Roma... Prin anii '60 am plecat din țară la o nepoată care se stabilise de mulți ani în Italia, făcând un mariaj reușit cu un medic chirurg, și care ne-a

promis că ne găzduiește într-unul din palazzo-urile sale. După anii de deportări, înainte de plecare, ne stabiliserăm în București, unde reușisem să termin școala și Facultatea de Construcții. Aici s-a prăpădit și tata, cu voie, nemaidorind să îndure suferințele unui trai de mizerie și umilințe. Ca fost deținut, nici măcar nu îndrăznea să ceară un serviciu, făcea mici expediente, muncă de contabil la diferite ferme agricole și traducător la un minister, plătit cu ora de șefii de acolo, care nu se pricepeau nici la engleză și nici la germană, până când a fost dibuit ca ginere al lui Cicio Pop și fost sabotor al Statului, și aruncat afară cu înjurături, de parcă nu ei ar fi avut nevoie de știința lui... Trăiam de pe o zi pe alta, când s-a ivit ocazia de a pleca peste hotare. Mama s-a împotrivit, însă, împinsă de mizeria în care stăteam într-o mică garsonieră pe Victoriei, fără perspectiva unui post sigur pentru mine, a acceptat. La Roma s-a liniștit, sau cel puțin așa părea, văzând că am reușit să muncesc, să câștig suficient pentru amândoi. Nu băgasem de seamă că slăbea văzând cu ochii, până când medicul, soțul nepoatei, a luat-o la el la clinică și s-a stabilit că are cancer. I-am promis, cu o lună înainte de a se stinge, că voi încerca să revin aici, la Arad, și să intru în casa noastră ca stăpân. Nici eu nu credeam în posibilitatea de a fi din nou proprietarul ei. Știam că voi mai călca trotuarele Aradului, însă nu speram să reușesc să intru din nou în casa Cicio Pop prin ușa din față, fără frica securistului de la poartă... Deși și acum, când sunt convins că nu mai e posibil să mă ridic, îi simt în cutele hainelor, în mirosul pereților coșcoviți... M-am ridicat cu greu din colțul unde mă ghemuisem și, mai liniștit, am încercat să evaluez dezastrul - acoperișul trebuie reparat de îndată, mai apoi tavanele, lemnăria, coridorul întărit în partea din

spate, tencuiala răzuită în cameră și în antreul-toaletă și apoi zugrăvit și înlocuite instalațiile sanitare și electrice. Astea cumva se mai pot rezolva, însă nu pot împlini promisiunea până la capăt. Unde să fac muzeul, când în camera Unirii sunt alți chiriași, iar Primăria, după atâtea memorii și audiențe, nu se îndură să mă ajute.”

Mândria, justificată, de altfel, neuitarea lui '918, amintirile copilăriei ce se amestecă uneori cu cele ale nepotului Unirii, faptul că am avut privilegiul să-l cunosc, să servesc pe măsura puterilor „memorialul durerilor comune”, mi-au adus un soi de liniștire în nopțile nedormite, o bucurie caldă în diminețile când îmi servesc cafeaua în fața ferestrei ce dă spre terasa din curtea casei noastre, gândind, cu țigara în dreapta și ceașca din porțelan în stânga, că și el poate să se bucure asemeni mie într-o oarecare dimineață în cămăruța din dreapta intrării la geamul dinspre strada ce poartă numele bunicului.

După ani buni, cum numai mie mi se întâmplă, egoist socotind, că bucuriile mărunte aduc mulțumirea, nicidecum fericirea, că mi s-a dat să suport întreruperile lor, chiar a măruntelor satisfacții, m-am pomenit în acea dimineață, când, după ce stinsesem țigara în scrumiera din colțul mesei, să deschid gazeta locală, tot un tabiet zilnic, să silabisesc ca un analfabet:

“Bordel în casa din Arad a lui Cicio Pop

O strănepoată a lui Cicio Pop vrea să vândă casa în care s-a decis Marea Unire.

ARAD. Magazin second-hand sau bordel în casa care i-a aparținut Corifeului Marii Uniri și care a servit drept sediu Guvernului Transilvaniei? Riscul acestei transformări este cât se poate de real dacă ținem cont de faptul că proprietarul imobilului – A. Birtolon, nepot al lui Cicio Pop - este executat silit, iar imobilul situat pe strada Cicio Pop nr. 3 este scos la licitație. 'Casa este în pericol să fie scoasă în vânzare și să vină să o cumpere oricine și să facă din ea orice' - atrage atenția profesorul P.

Dar cum s-a putut ajunge la o asemenea grozăvie și cine se află în spatele acesteia? Surprinzător, totul se petrece în familie. A. Birtolon este 'executat' chiar de către nepoata sa (fiica surorii lui; strănepoată a lui Cicio Pop). O femeie care locuiește de zeci de ani în străinătate și despre care proprietarul casei spune că nu-i pasă câtuși de puțin de familie și de încărcătura istorică a imobilului. Totul se reduce la bani, se pare.

Practic, nepoata îi impută unchiului său suma de 100.000 de euro, cu care l-a împrumutat în urmă cu mai mulți ani. Datornicul susține că i-ar fi oferit nepoatei sale alte bunuri imobile în contul acestei datorii, însă aceasta nu a vrut sub nicio formă să accepte. 'I-am spus că-i dau alte proprietăți - pământ, pădure. «Nu, eu vreau casa Cicio Pop.» Ea, care nu a venit o dată la mormântul lui Cicio Pop. Ea, care nu m-a întrebat, nici nu știe cum o chema pe bunica. Mi-a spus că ea vrea casa, că are ea interesele ei... Și acum vrea să mă scoată din casă. Cam acesta este adevărul' - spune, necăjit, A. Birtolon.

În căutarea a 100.000 de euro

Nepotul Corifeului Marii Uniri încearcă acum să facă rost de bani, să-i dea nepoatei sale, astfel încât să nu ajungă în situația de a evacua imobilul. Zice că nu dispune de cei 100.000 de euro și nici nu poate obține această sumă din vânzarea unor proprietăți pe care le-a obținut în instanță, pentru că nu le poate vinde nefiind făcută ieșirea din indiviziune. 'Acum umblu să văd cum să fac să obțin acești bani, pentru că băncile, la vârsta pe care o am eu - 79 de ani -, nu-ți mai dau credit. Umblu să găesc pe cineva care să preia această datorie, încât până la 5 aprilie, când ar trebui să aibă loc licitația pentru vânzarea casei, să-i pot da banii nepoatei' - explică A. Birtolon. Deși are mai multe case și sute de hectare de pădure și terenuri agricole cu care să garanteze un împrumut de 100.000 de euro, el spune că posibili creditorii s-au fofilat pentru că nu vor să ia parte la o asemenea mascaradă.

'Judiciar, nu am cum să lupt.'

A face rost de 100.000 de euro - datoria către nepoată - este singura opțiune pe care o are în acest moment Alexandru Birtolon. 'Ea a obținut un titlu executoriu. Dacă nu îi plătesc, executorul mă scoate din casă și în 30 de zile vine noul proprietar. Nu mai există altă cale de întoarcere. Judiciar nu am cum să lupt' - ține să precizeze proprietarul imobilului de pe strada Cicio Pop numărul 3.

Pentru români!

Deși pare că e legat de mâini și de picioare, A. Birtolon zice că nu renunță la luptă. 'Vreau ca ceea ce s-a stabilit în casa aceasta să se îndeplinească și să le rămână românilor. Nu vând nici pe aur un petec de pământ la străini, că bunicul nu pentru asta a luptat. A luptat pentru România Mare, nu pentru îmbogățirea unor mafioți italieni sau de altă natură' - spune nepotul lui Cicio Pop.

Casa...

Nu este mândru să vorbească despre războiul pe care îl duce cu nepoata, pentru că are convingerea că 'rufele murdare trebuie spălate în familie'. 'Dar în momentul în care mă dă afară din casa în care m-am născut, nu mai pot să tac!' - răbufnește A. Birtolon.

'E casă-monument istoric, e casa în care m-am născut, e casa în care toți copiii lui Cicio Pop s-au născut. Prin această casă a trecut Caragiale, au trecut toate somitățile acelei perioade - și înainte ca România să ajungă România Mare și după aceea. Acum nepoata vrea să mă scoată afară, iar casa să fie prăduită!' - spune A. Birtolon."

Tulburată, agitată, m-am ridicat brusc, m-am împiedicat de colțul mesei și în cădere am tras fața de masă odată cu restul cafeluței din ceașca de porțelan, care s-a rostogolit în mii de cioburi ascuțite pe gresia bucătăriei și unul mi-a tăiat genunchiul, sprijinit în sfortșarea caraghioasă de a mă ridica să-mi așez oasele îmbătrânite la locul lor pe scaunul din fața ferestrei. Îmi zburau tot felul de întrebări fără răspuns - Cum adică bordel?... scrie vreun

ziarist ce-și dorește scandal cu orice preț... Știu că există o nepoată de-a Corifeului undeva prin străinătăți... Dar despre datorii...? Cum adică să fie vândută la licitație...? Casa memorială, Istoria, la licitație? ... Exagerări de presă de scandal... Și, totuși, să-l citeze pe Birtolon...

Urăsc întrebările fără răspuns... Prea am fost nevoită în vremea comunismului să accept lipsa răspunsului la multe din nedumeririle fetei, adolescentei, ce se simțea urmărită, umilită, pentru o vină închipuită, încât acum, când mi-a încărunit părul, să nu aflu ce se întâmplă de fapt... Am format urgent, ștergându-mi mâinile murdare de cafea și scrum lipicios, numărul de telefon al avocatului, îmbătrânit și el, avocatul lui Birtolon, convinsă că mă va lumina, deși știam că fusese o sincopă în relația dintre ei, însă reluseră colaborarea împreună cu tânărul său stagiar.

- Vă deranjez?... N-am ce face, asta e situația, trebuie să mă luminați...

- Dumneavoastră niciodată, stimată doamnă... Cu ce vă pot fi de folos?...

- Nu pentru mine sun... nu pentru mine...

Apelasem cândva și eu la serviciile lui spre rezolvarea unei delicate probleme de familie, că numa' Domnul știe ce murdării se ascund în fiecare casă în spatele perdelelor trase, al storurilor întunecate... Speram să nu fie adevărate cele din articol. Să nu pută murdăriile din celebra familie...

- Atunci, stimată doamnă? Cu ce vă pot fi de folos?... curtenitor, respectuos, și totuși apropiat, că știa când poate reteza avântul destăinuirilor fără rost, văicăreală clienților, și când să lase șirul mărturisirilor să curgă...

- N-ați citit presa? Ziarul de dimineață?

- Nu mi-am permis... Sunt la Cabinet și pregătesc concluziile scrise pentru mâine... E un proces dificil ce a rămas în pronunțare...

- Atunci... Dacă tot nu sunteți în instanță, vă rog s-o rugați pe secretară să vă dea ziarul de azi... cel local... Știți dumneavoastră... Vă resun după 10 minute...

- Am înțeles... așa voi proceda... Dacă insistați dumneavoastră, nu vă pot refuza...

Mi-am mușcat buzele, iritată, gata-gata să-i trăsesc una. Că doar nu era vorba de mine, de eventualele mele probleme... Sau afirmațiile calomnioase din gazeta asta împruțită mă ating direct?

Încercând să urmăresc detaliile arborelui genealogic, pe urmașii lui Cicio Pop, cei posibili rămași în viață, am scotocit prin ungherele memoriei, doar îmi fusese la îndemână sentința judecătorească prin care Casa memorială fusese restituită vechilor proprietari. În calitate lui de nepot de fiică, i s-a restituit imobilul. Martoră a atâtor tragedii, casa asta nu poate fi mânjită, nu poate fi obiectul unor calomnii josnice... Avocatul ăsta, priceputul ăsta, că-i maestru în a descurca ițele legii, va pune punct situației penibile... Și totuși, un sâmbure de adevăr există... Altfel nu se vorbea de o datorie, de strănepoata din Italia, de existența căreia eu abia îmi amintesc...

Șirul întrebărilor, bălmăjeala din trup, s-a potolit când peste câteva minute a răspuns maestrul.

- Știam de datoria clientului meu... A prietenului comun... Datora acelei doamne o sumă de bani.. Deși...

- Deși... Deși ce?...

- În realitate, doar el a făcut demersurile recuperării averii comune și, conform unei înțelegeri dintre ei, ea renunța inițial la imobilele posibil a fi dobândite... Când s-a trezit cu sacii în căruță... după ani de procese, când l-am reprezentat pe domnul Birtolon, și când respectabila doamnă n-a dat pe la Tribunal, n-a achitat nicio cheltuială aferentă proceselor, ne-am pomenit că solicită acea sumă de bani ce reprezenta o datorie achitată ulterior ca urmare a ieșirii din indiviziune pentru Ferma Ceala...

- Nu înțeleg și nici nu mă silesc, maestre... Ce-i cu Ceala? Ce ieșire din indiviziune?... De altfel, detaliile astea nu mă interesează... Bag de seamă că nu negați existența datoriei...

- Da, există un act oficial ce o confirmă... Doar că înțelegerea lor a fost cu totul alta...

- Și de ce nu s-a invocat la timp?

- În acele vremuri oprisem colaborarea și nu știu exact care a fost motivul sau scăparea apărării... Nu vreau să mă pronunț... Ceea ce pot certifica cu exactitate este că strănepoata asta nu a contribuit nici material, nici emoțional, la sutele de termene în instanță, când l-am reprezentat doar pe el... Domnul Birtolon Aurel Liviu Alexandru...

- Și bordel... Ce mama dracului însemnează?

- Exagerările Presei... Probabil vom negocia înțelegerea, o posibilă amânare a termenului de plată a datoriei...

- Și memoria Casei?... Rămâne mânjită... Cum permiteți una ca asta?

- Mă scuzați... Discuția asta necesită timp, ori eu sunt în pană... V-am spus doar... Concluziile scrise trebuie depuse până mâine dimineață.

Am trântit receptorul, furioasă de-mi venea să mai sparg o ceașcă de porțelan, sau vreo farfurie din suportul de vase puse la zvântat de cu seară, că nu mă pot lăuda cu vreun talent special spre gospodărie, fără exagerări, de genul - niciun fir de praf pe mobila neagră, curbată, ori lustruitul argintăriei...

Spunea de o datorie substanțială contractată de nefericitul nepot și taman afirmația asta m-a pus pe gânduri, mi-a încrețit pielea pe cervicală, mai-mai să mă apuce o migrenă imposibilă. De ce să se fi împrumutat, că știu prea bine, cheltuielile cu avocatul au fost minime, că al nostru reprezentant în fața legii l-a păsuțit cu onorariile și așa minuscule, de plătea în rate și uneori cu covrigi sau o sticlă de vin din podgorie.

Se străduia să dea impresia de eleganță în fața instanțelor, însă dacă priveai mai atent băgai de seamă că vestonul se rosesese pe la mâneci și cămășile albe dădeau spre galben șters și pantalonii călcați numa' el știe cum de abia mai țineau dunga, că stofa veche se încrețea pe la genunchi... Același costum pregătit pentru întâlnirea cu Măria sa Legea...

În celelalte zile o geacă de fâș rubinie și o pereche de pantaloni cafea cu lapte cu buzunare de o parte și de alta, bufanți, că se încrețeau în dreptul bocancilor tociți la vârfuri... Cât despre mâncarea cea de toate zilele, se lăuda cu un stomac sănătos, că-i place pâinea cu slană și brânza telemea cumpărată de la precupețele din piață, și arareori gusta câte o friptură făcută de cucoanele ce-l poșteau la masa de duminică.

Îmi amintesc că fusesem invitată împreună cu avocatul, după restituirea Casei memoriale, casa cu pricina, ne-a dus la Barațca, unde îi fusese retrocedat

complexul de trei case - o colnă, un mini-castel elvețian și o vilă boierească - fostul sediu al unei întreprinderi de agricultură.

Pregătise o masă pe terasa casei boierești, cea aflată într-o stare decentă, posibilă de locuit, unde ne-a servit cu aceeași slăninuță de porc asortată cu brânză și ceapă, sărățele luate de-a gata și câteva plăcinte primite cadou de la doamna T., că fusese și ea invitată, însă făcuse o criză de fiere ce nu-i permitea deplasarea...

Și deplasările... Doamne, mi-a venit în minte drumul cu peripeții făcut în aceeași formație. Se fixase un termen de judecată în Timișoara în procesul privind Ferma Ceala și i-am însoțit pe cei doi Cavaleri ai tristei figuri, că aveam și eu o treabă de rezolvat la Primăria de acolo...

Pornisem dis-de-dimineată, și când am văzut în ce rablă ne poartă m-a pufnit un râs de mama focului, de-abia ascuns sub batista cu care îmi ștergeam nasul, închipuind o răceală rebelă... Un Gordini vechi, cu tabla ruginită și podeaua vălurită, nesigură, de aveai impresia că-ți vor atârna picioarele în gropile șoselei...

- Domnu' Birtolon, rabla asta merge?... Avem vreo șansă să ajungem? Voi aveți termen și instanțele încep la 9...

- Desigur, doamna mea... Desigur... E bătrânică, sărmana mașinuță, însă se ține bine...

- Ca și stăpâna, mormăi avocatul, care manifesta un fel de nemulțumire, cu care se împăcase însă, pesemne nu era întâiași dată când se deplasau în astfel de condiții...

Am aflat pe drum că nu-i aparține împricinatului, că-i fusese împrumutată pe termen nelimitat, ea fiind proprietatea distinsei doamne P., una dintre cucoanele ce se pendulau în jurul Casei memoriale, cu descendență

nobilă și o vârstă nedefinită, că se purta mereu cu rochii colorate și pălării imense...

Ne-am continuat drumul, eu cu urechile ciulite la bufniturile și bombănelile motorului, nebăgate în seamă de cei doi din față, care discutau prinși în problemele speței supuseă judecății. Eram un pachet de nervi și-mi blestemam proasta inspirație când am acceptat să-i însoțesc, în loc să iau cuminte trenul de dimineață...

Poc, poc, până când s-a auzit ca o explozie și de sub capota din față s-a pufnit un nor negru. Brusca, ne-am oprit în mijlocul șoselei.

- V-am spus că rabla asta ne lasă în drum...

- Scuze... Mii de scuze... E pentru întâia dată când face figuri... Bătrânica... Nu m-a lăsat niciodată...

Furios, avocatul a ieșit din mașina fumegândă și a țipat spre mine:

- Eu am termen, că încep apucații ăia la 9 fix, și dacă nu răspunzi la apel iau cauza fără tine...

- Pardon, domnu' avocat... N-am nicio vină... Rezolvați-vă problema cu clientul dumneavoastră...

- Cum dracu' să o rezolv, că el habar nu are ce-i cu motorul ăsta de fumegă ca apucatul...

- Păi, ar mai fi o soluție... mi-a venit inspirația pe loc, că sunt obișnuită, femeie singură, să-mi găsesc soluții în orice impas...

- Să facem stopul, noi doi, adică, dumneata și cu mine, și el, domnu' Birtolon, să rămână să-și păzească rabla, s-o repare, ori, mama dracului, să facă ce-o pofti...

- Aveți dreptate... Nu-mi convine, dar se pare că-i singura opțiune... - și-a luat roba din spate, și geanta avocațială burdușită cu dosare, și m-a urmat, făcând

amândoi cu mâna, doi caraghioși, doar-doar s-o opri careva pe drumul Timișorii...

Au trecut vreo cinci fără să ne bage în seamă, până când o Dacie roșie s-a oprit brusc și șoferul ne-a făcut semn să urcăm în grabă... Fără să-l privim, ne-am trântit pe scaunele din spate și abia după ce a pornit, încercând să-i mulțumim pentru amabilitate, am căscat ochii. - Amândoi, și șoferul, și însoțitoarea de-a dreapta, erau țigani sadea... Speriată oarecum, stânjenită, îi făceam semne avocatului ce-și trântise roba pe spătarul din spatele femeii...

- La proces, domnu' avocat? La proces?

- De unde știi dumneata că-s avocat?

- Păi haina... Neagra asta cu barbișon, țuca-ți-aș gura... - interveni femeia cu privirea șmecheră de sub părul negru prins într-o basma colorată în roșu și verde...

- Sunt avocat, și mergem la Curtea de Apel, însă s-a defectat mașina clientului... - a bolborosit nervos peste măsură...

- Și noi tot la Tribunal mergem... Scuzați, dacă tot v-am luat, nu ne dați și nouă o consultație, că văru' neveste-mi a spart un magazin și-i la răcoare de trei luni... Pentru el ne ducem, că n-are pe nimeni... Copiii i-au fugit în Franța și ne-au rugat pe noi să ne ocupăm de toate...

M-am liniștit văzând că se leagă o oarecare relație de serviciu contra serviciu și am ascultat pe tot drumul sfaturile gratuite până la poarta Tribunalului...

El, clientul, rămăsese pe marginea drumului și am aflat ulterior că fusese tractat înapoi la Arad, unde a dus la reparat vechitura ce ne lăsase în drum și a mai circulat o vreme cu ea, doar singur, că avocatul a refuzat categoric să mai fie dus la procese în asemenea condiții.

Privesc fotografia ce-mi pare uriașă, acoperă altarul bisericii, crește ca uriașul din poveste fără a pierde din trăsăturile celui plecat, se sparge în mii de cioburi fiecare reflectând același chip ce-mi șoptește: „Nu lăsa neumbrate locurile, străzile, casele însemnate, locurile istoriei... Nu lăsa neumbrate amintirile...” Mă trezesc cu lacrimile șiroind de-a lungul feței. Doamna T. îmi întinde o batistă brodată, înțepătoare, și-mi frec fața boțită, o mototolesc între degete cu privirea ațintită spre chipul spart în mii de cioburi... Îmi voi purta pașii, jur că-mi voi purta pașii pe strada Cicio Pop și nu numai...

Patru

Am îmbătrânit amândoi... Și eu, și bătrânul meu prieten, avocatul care se străduie să stea cât se poate de drept, să-și îndrepte coloana bolnavă, să-și remodeleze oasele îmbătrânite, gândindu-se pesemne la ținuta impecabilă, elegantă, care impresiona, aducea respect, la farmecul inegalabil, la șarmul aristocratic cu care nu numai pe mine, ci și pe mulți alții, i-a cucerit, făcându-i să-i uite defectele, să le ignore, să-l admire nu numai pentru descendența istorică, ci și prin simpla și cuceritoare a lui prezență - defunctul Birtolon care ne zâmbește cu îngăduință, parcă rupe pânza, luciul fotografiei din fața altarului...

Prin el, și datorită lui, mai bine zis, am avut privilegiul să-l cunosc, stabilind o relație afectivă, care în timp s-a transformat în prietenie.

În preajma Crăciunului, ca în fiecare an, Ajunul ne aduna pe toți în haine de sărbătoare să ne ocupăm scaunele tapițate în roșu din sala Palatului Cultural, o impozantă clădire, unde ne așteptau colindele, Tradiția Concertului de colinde ce impunea prezența iubitorilor de muzică clasică și nu numai... M-am bucurat când ne-am făcut semne în holul de la intrare, pricepând că după „O, ce veste minunată”, cu care se încheia întotdeauna șirul colindelor, să ne vedem ca de obicei, să îndeplinim un alt ritual, să servim un pahar de vin fiert și o cafeluță la un restaurant din apropiere. Zis și făcut. Pe la zece, înfrigorat,

am cerut chelnerului o cană de rubiniu, aburind, cu miros de scortişoară, la o masă împodobită cu crenguțe de brad, când m-am pomenit că un bărbat prezentabil îl însoțea respectos, cu un pas în urmă. Bătrânul meu prieten, cu o față de copil fericit ce și-a primit cadoul de Crăciun:

- A fost minunat... Ce spui, profesore? Concertul ăsta mă duce înapoi la vremea când colindam în fața bradului cu Bunii mei și mama, nerăbdător să deschid cât mai grabnic cadourile rânduite, împachetate în staniol galben...

Mi-ai comandat și mie vinișorul?...

Uitând, în febra sărbătorii, să facă prezentările de rigoare, s-a trântit pe un scaun, în vreme ce bărbatul ce-l însoțea rămăsese stingher în picioare proțăpît în fața mesei...

Sesizând comicul:

- Domnul... Nu ne-ai prezentat, prietene...

- Desigur... Desigur... Mii de scuze, Domnu' Birtolon... Îmi permiteți?... Domnul profesor... De istorie... Ce potriveală, că dumneata taman din istorie descinzi... Vreau să ți-l prezint pe Domnul Birtolon Aurel Liviu Alexandru - nepotul lui Stefan Cicio Pop...

O potriveală, o întâlnire de felul celor care îți modelează drumul, îl asfaltează, dacă pot spune în felul acesta, astupă unele gropi și îți deschide perspective noi, surprinzătoare... O potriveală cum numai destinul sau poate Moș Crăciun o poate rândui, că eu, istoricul, de multă vreme eram preocupat, studiasem, chiar înțelesesem înaintea multora, rolul primordial al Corifeului Unirii, bunicul bărbatului rezervat ce s-a așezat la masa noastră. Nu de puține ori am căutat să înțeleg de ce fusese marginalizat, îngropat între coperțile cărților

interzise, pe vremea comuniștilor. Răspunsul îl bănuiam, ca mai apoi să-l pătrund pe deplin după zilele petrecute în preajma nepotului adus de soartă în calea mea... Simplu, așa cum adevărul aflat la îndemână nu se dezvăluie decât la momentul cerut de destin sau de Moș Crăciun - Cicio Pop făcuse parte, era una cu elita politică din perioada interbelică, posedea o avere considerabilă, elemente care nu puteau fi înghițite de comuniști, care se socoteau stăpâni nu numai pe destinul prezent, ci și pe memoria noastră...

În vreme ce Vasile Goldiș se potrivea regimului ca personalitate și evoluție, ceea ce a făcut ca și în cele mai patriotarde serbări și scrieri Unirea să fie legată doar de numele acestuia din urmă...

- Domnul Birtolon este clientul meu...

- Sper că nu numai, stimată domn...

- Desigur... Ne-am apropiat oarecum, în măsura în care ne permite legea. Să nu crezi că-mi cară desagii cu bani la ușa cabinetului - glumea avocatul, sporind stinghereala comeseanului nostru, care sufla vizibil în aburul stacanei cu vin fiert...

- Am pornit o altă luptă, realizezi dumneata, prietene? Dacă în perioada roșie bietul om a fost alungat cu toată familia din propria casă... Aia de pe strada 6 Martie... După schimbarea regimului, când a venit Măria Sa democrația, un fel de democrație, o amăgeală de multe ori, suntem nevoiți să ne luptăm în zeci de procese pentru redobândirea proprietăților furate în vremea roșie...

- Păi, legile permit restituirea... De ce e nevoie de procese?... Îndelungate, după cum pricep...

- Așa am crezut și eu când m-am repatriat... N-am bănuțit vă va trebui să mă înarmeze cu răbdare... Să caut documente vechi... Să scotocesc prin arhive...

- N-am nicio poftă să fac lecții de drept, acum, în Ajunul Crăciunului. Dumneata mulțumește-te că ai dat peste un avocat cu suflet...

- Lauda de sine... - am, mormăit în barbă...

- Permiteți-mi, Domnu' profesor, să confirm... Dacă nu aș fi avut privilegiul să fiu clientul Domnului avocat, nu știu unde m-aș afla azi...

Un dar de Moș Crăciun, care s-a dovedit pe parcursul anilor, al câtorva ani buni, benefic, nu numai pentru mine, și o spun cu oarecare mândrie, ci și pentru istoria urbei... Am studiat, am întocmit zeci, sute de fișe, din arhivele vechi, am citit presa vremii din colecțiile Bibliotecii Județene, însă prin memoria vie, prin vizitele în casa de pe strada 6 Martie, devenită Stefan Cicio Pop, și prin străduințele mele și ale altor inimoși dezvăluitori ai adevărului istoric, vorbele ce se legau în lungile seri de iarnă în fața albumelor cu fotografii de familie sau în fața portretelor, au deschis porțile spre istoria vie, emoțională, care curgea uneori ca un râu, ca Mureșul nostru, cu întortocherile și bulboanele care uneori aduc chiar înecul prin ademenitoare vâlvă. Avea un soi de respect dus până la evlavie adâncă, puternică, ce îți cerea închinare spre valorile familiei bunicului, a mamei - Ana Cicio Pop, căsătorită Birtolon.

Mi-a istorisit despre deportarea din martie 1949, când, la 6 ani, de mână cu Ana Cicio Pop, au fost împinși pe drumul exilului, pe urmele tatălui, Ștefan Birtolon, care fusese ridicat încă din 1947...

Portretul ei, profilul distins, privirea curajoasă, ne urmărea și în seara când s-a ridicat brusc din fotoliul din colțul camerei înguste și a început a se roti în jurul meu, amenințător uneori:

- Da, Domnul meu... Ei și-au bătut joc de onoarea familiei mele, au călcat în picioare nu numai sufletul unui copil ce nu înțelegea ce se întâmplă cu mama, cu bunica, cu tatăl dispărut, cu zâmbetul ei... Că, Domnul meu, de atunci mama a rămas o statuie, înțepenită într-o răceală de marmură albăstruie... Doar mângâierile... Doar palmele ce uneori mi se plimbau de-a lungul feței și brațele ce mă încolăceau ca aripile unei păsări rănite îmi aminteau de vremurile de altădată, de dinainte de...

- Era fiica preferată... fiica ce a înțeles menirea...

- Cu adevărat s-a dedicat dintotdeauna idealurilor noastre, ale românilor...

- Vorbe mari - mi-a scăpat...

- Vorbe... Cum vă permiteți?... S-a trântit pe fotoliul ce-a scârțâit sub greutatea bărbatului cu un geamăt spre strigă ascuțit.

- Scuze... Însă, ca istoric, fug de vorbe fără acoperire, sentimentale...

- Păi, vreți istorie?... De ce nu, Domnul meu...

Cele mai multe le știu și eu de la mama și de la bunica. Mama fusese o femeie frumoasă, cultă, delicată... În anul premergător Unirii a fost secretara particulară a tatălui ei și astfel a participat direct la evenimentele premergătoare marelui act, un martor care s-a bucurat de relația directă cu marile personalități ale vremii. Fusese trimisă la Viena, ca atâtea fete de familie din Arad, pentru perfecționarea cursurilor de limba germană și pregătirea bacalaureatului. Pe atunci, monarhia ungară se destrăma și chiar în capitala Austro-Ungariei nu se prea găseau de-ale gurii, de era nevoită bunica să trimită coșuri cu mâncare. Dar și acest izvor a secat, fiind mama nevoită să se întoarcă la Arad, în casa Laurian.

Aici și-a dat seama că bunicul intensificase legăturile cu celelalte personalități din Imperiu, cu sârbii, croații, cehii, casa fiind un loc de întâlnire a multor rezerviști care plecau sau veneau de la Viena și Budapesta.

Povestea mama că fuseseră aduși în cazematele din Cetatea Aradului peste zece mii de prizonieri sârbi - femei, copii - deportați de Puterile Centrale. Se auzea prin târg de grozăviile la care erau supuși, de foamea și mizeria în care trăiau.

Bunicul, mama și bunica, împreună cu alți intelectuali, făceau sfaturi de taină cu ofițerii români din garnizoană, și au hotărât să dea feciorilor, soldaților de rând, bani, pentru a-și lua alimente din oraș, determinându-i să le arunce prizonierilor peste gard porția lor de mâncare. Mai mult, bunicul se apropiase de medicul militar al lagărului, care putea pătrunde dincolo de ziduri nestingherit... Povestea că oamenii mor de foame, că sunt ținuți într-o mizerie de nedescris, fără altă îmbrăcăminte decât zdrențele în care fuseseră aduși. Bântuia și tifosul exantematic și nu erau medicamente de niciun fel, doar cele aduse pe furiș de inimosul medic... Spunea că într-o seară s-a împiedicat de o mogâldeată lângă gardul închisorii... A vrut să plece mai departe, când l-a oprit un scâncet de copil. A luminat cu lanterna din geanta de medic și s-a dumirit că era o femeie numai piele și os, care murise și ținea un copilaș în brațe. Cu mare greutate a reușit să desfacă mâinile mamei, care și după moarte căutau să protejeze micuța făptură... Cred că a fost picătura care a umplut paharul și care l-a făcut pe bunicul să facă o interpelare în Parlamentul din Budapesta, unde era deputat, cerând, pe bază de fapte și mărturii concrete, a se lua măsuri împotriva administrației lagărului.

S-a trezit cu huiduieli și chiar cu amenințări cu ștreangul dacă nu se potolește, făcut trădător și trimis cât mai repede la Arad. A sperat că la Viena va îndupleca inimile guvernanților, iar rezultatul a fost o comisie de anchetă care a venit în cele din urmă la Arad...

Cele văzută în lagăr i-au speriat chiar și pe sclifosiții de austrieci, care au hotărât demiterea simbolică a comandantului lagărului, și apoi, siliți de evenimente, au hotărât eliberarea prizonierilor și trimiterea lor acasă... Când s-au deschis porțile, o mare de mulțime îi aștepta pe amărâți cu mâncare, haine de schimb. Mulți au fost poftiți și găzduiți câteva zile prin casele oamenilor de suflet din Arad, unde li s-au dat nu numai de-ale gurii, ci și chiar bani pentru drum. La noi acasă fusese un turc din Beograd, băiat tânăr, de-abia terminase studiile. A stat vreo două săptămâni, până s-a întremat... A mai corespondat cu mama o vreme și chiar a trimis articole din ziarele de acolo, în care se aduceau mulțumiri oamenilor din Arad.

- Ce vremuri, dumneata ești un sac plin cu cronici...

- Aș vrea să mă înțelegeți, nu doresc numai pentru mine și fratele meu ca o îmbogățire retrocedarea caselor noastre. E o chestiune de mândrie. Casele trebuie să trăiască prin ceea ce au fost și prin ceea ce reprezintă pentru neamul nostru.

Într-o altă împrejurare, când vremea ne-a permis, stăteam în curtea casei ce prinsese o oarecare formă după restituire, că aflasem de gropile pline cu mizerie și cărămizi aruncate de-a lungul gardului, de tufele de trandafiri roșii, mândria mamei, care dispăruseră, dezrădăcinate și ele.

Era o dimineață de primăvară timpurie, când înfloriseră caișii din spatele casei și pe masa din nuiele împletite acoperită cu un mileu lucrat în romburi ciudate abureau două cești cu cafea proaspătă...

- Aici, la masa asta, chiar aici ședea ea... Ana Cicio Pop, de pe la 8 dimineață și până la lăsarea serii, notând... Da, nota cu o conștiinciozitate de secretară bătrână...

- Am aflat din documente că era secretara personală a tatălui...

- Desigur. Nota numele soldaților, ale ofițerilor, care depuneau jurământul în fața Consiliului Național Român Central, al cărui președinte, după cum bine știți, era el, bunicul...

Răzbătea un fel de mândrie reală, fără urme de trufie... Chiar smerenie, ca în fața unei icoane scumpe...

- Șiruri, încolonați, mândri să-și pună semnătura de credință în casa înființării Consiliului... Îmi închipui din povești o fată zveltă, elegantă, și totuși modestă, îndatoritoare, și totuși demnă, care nota sârguincios, însoțind literele cu un zâmbet de încurajare, de prețuire, față de gestul slujitorilor Armatei ce se dădeau de partea mișcării naționale.. a noastră, a românilor...

Din când în când mai cobora și el, bunicul, din coridorul închis, din camerele din față, unde se țineau ședințele Consiliului, și, fără vorbe mari, strângea mâna lui Gheorghe, Dimitrie, Ioan, Vasile, sau cum s-or fi numit soldații, care înțelegeau că misia lor în slujba statului maghiar împilator se terminase cu adevărat...

Tot atunci, emoționat, că simțeam, zăream cu ochii minții, șirurile militarilor ce se închinau în fața tinerei zâmbind, timid unii, înțepenii în mândrie alții, cu

piepturile scoase în afară, am aflat și alte istorisiri despre înslujbarea tinerei Ana Cicio Pop...

- Fusesse trimisă la Viena, ca atâtea fete tinere din Arad, pentru perfecționarea limbii germane și nu numai... Cunoștințele dobândite acolo, că vorbea fluent fără greșeli, școala nemțească ce își pusese amprenta pe scrisul caligrafiat artistic de-a dreptul și pe rigoarea gramaticală, au fost de folos când a tradus scrisoarea bunicului către feldmareșalul Mackensen...

- Știu despre misiva asta... Am citit... - mi-a scăpat, întrerupând mărturisirile din acea dimineață de primăvară timpurie...

- Dacă știți, nu mai repet... - s-a retras... Uneori avea tendința de a se închide în el... De parcă trăgea o perdea de catifea neagră între scena pe care jucase fără voie și spectatorii nedoriți...

- Vă rog... Vă rog... scuze... Uneori vreau să-mi arăt competențele peste măsură... Măsura politeții...

- Înțeleg... Oricum, prin epistola tradusă se solicita oprirea retragerii trupelor germane pe timpul desfășurării Adunării Naționale de la Alba Iulia... Vă închipuiți ce s-ar fi putut întâmpla în condițiunile în care s-ar fi aflat față în față căruțele cu țărani în straie de sărbătoare, îmbărbătați în mândria de a fi împreună, iar, pe de altă parte, Armata germană în retragere... Ori delegațiile de tineri avântați cântând marșuri patriotice opriți de vreun soldat zelos?... Generalul a simțit pulsul istoriei, pulsul vremurilor, și a dat ordin ca în acea vreme trupele să se dea la o parte din calea românilor care cu miile luau drumul Marii Adunări... Ba, mai mult, a și răspuns scrisorii, comunicând sec că se va conforma doleanțelor din misiva cu pricina, în cuvinte dure, dar suficient de clare.

Mama a tradus și răspunsul, și îmi povestea cu lacrimi în ochi că a pus și ea o cărămidă mică la drumul fără obstacole, drumul nației spre Alba...

- O tânără specială încă de pe atunci...

- Doamne, cât am iubit-o... cât am căutat s-o ocrotesc chiar la cei 6 ani când am fost alungați din casă...

- La 6 ani? - mă minunam prosteste, eu, care nu trecusem, slavă Cerului, prin asemenea încercări...

- Ne ocroteam unul pe altul prin privirile ce se doreau curajoase, și cel puțin eu simțeam că nu-mi este permis să plâng, să mă dau cu fundul de țărână; doar când nu mă vedea nimeni mă ascundeam în vreun cotlon întunecat, unde îmi mușcam mâinile, ghemuit pup, pe întuneric. Ea, favorita sorții, fiica mult iubită și soția adorată, s-a trezit cu un copil de mână și unul fugar, cu bărbatul ridicat de doi ani fără a ști cu certitudine dacă e închis la Jilava sau doar cu domiciliu forțat prin Bărăgan, terfelită, disprețuită ca un dușman al nației...

După vreo trei ani, când ne rostuisem cumva, fără vreun proces sau acuzație de sabotaj sau de a fi dușmani ai poporului, fusesem găzduiți în București la niște rude mai îndepărtate, care ne-au oferit o cameră pe Victoriei. Cât despre tata, nu știam mare lucru, până într-o seară, când ne-a vizitat după lăsarea întunericului, ascuns într-un loden gri și o șapcă de ceferist, un fost maior, rezervist, care ne-a transmis că undeva lângă București, într-un cartier de case părăsite, peste trei zile, tot după lăsarea întunericului, ne așteaptă tata, care fusese eliberat din închisoare cu interdicția de a părăsi domiciliul forțat undeva prin Bărăgan, și mai ales nu-i era permis să ia legătura cu vreun membru al familiei până la noi dispozițiuni.

La început, mama socotise că-i mai înțelept să meargă de una singură, că se temea de o posibilă provocare. M-am agățat de poala rochiei din mătase naturală ce-o scosese din valiza cu care plecase din casă, călcată cu grijă, fără nicio cută, pregătită ca pentru o primă întâlnire cu dragul ei. Scuturam poala înflorată cu buchetele de violete delicate și-i căutam privirea ce prinsese viață, speranță... În cele din urmă, s-a lăsat înduplecată și am plecat împreună spre casa conspirativă unde ne aștepta tata... Cu fața trasă și ochii înfundați în orbite se străduia să facă față, să ne convingă nu prin vorbe, ci prin ținută și mângâieri calde, că totul se va liniști într-un fel sau altul, că vom fi din nou împreună toată familia împrăștiată de vântoasele roșii. - S-au așezat amândoi pe marginea patului șchiop de un picior acoperit cu o cergă deșirată, cu mâinile împreunate ca într-o rugă... Am simțit că-i mai potrivit să mă retrag - să-mi fac de lucru, să mă joc, pasămite, în tinda îngustă, să rânduie niște oale ciobite, să închipui căruțe strâmbe din coșurile împletite acoperite cu șervete brodate, zdrențuite, la lumina unei lămpi cu gaz, că se lăsase întunericul de-a binelea,.. Auzeam șoaptele alor mei ca o melodie caldă dragă, ce-mi amintea de serile de altădată... Dintr-odată s-au trântit geamurile tindei ce dădea spre coridorul casei și am înțeles că se pornise o furtună cu tunete și lumini verzi ce străpungeau ca niște pumnale întunericul de afară... - Însăimântat, m-am târât spre camera din față, unde i-am văzut pe cei doi întinși pe patul schilod, strânși unul în altul sub o umbrelă neagră cu spițele rupte, râzând. Hohote rostogolite ce parcă acopereau tunetele de afară... Pasămite acoperișul casei era spart și tavanul cămăruței, după atâta umezeală, se găurise pe ici, pe colo, și picura,

plângea, peste patul din mijlocul camerei... - Habar nu am unde au găsit umbrela, ceea ce îmi amintesc, simt și acum, e spaima ce-mi tremura în mâini și în picioare, până ce m-am ghemuit între cei doi, protejat de umbrela uriașă, încălzit, destins în cele din urmă... Eram trei și în același timp doar un singur trup, protejați de o umbrelă spartă... Am adormit încălzit între cele două trupuri, până ce s-au ivit zorile dimineții, când mama m-a trezit șoptindu-mi că-i vremea să plecăm, să nu ne prindă cineva în casa secretă.

Nu l-am revăzut de atunci vreme de un an, până când s-au milostivit puternicii zilei să-i ridice interdicția și ni s-a permis să locuim împreună în aceeași cămăruță în care fusesem găzduiți în forfota orașului, însă mereu cu spaima că suntem urmăriți, supravegheați...

Dragostea asta ascunsă sub umbrela vremurilor s-a pierdut prin moartea tatei și mai apoi cu adormirea mamei în pământ străin, la Roma.

Pelerinul fără țară ce am devenit, căutând veșnic un loc de reculegere, de liniște, nu s-a ostit decât în Africa, întocmai, Domnul meu - a oftat din rărunchi descendentul Unirii -, când mi-am cunoscut soția, pe Doamna Jeanine - i-am cunoscut familia, strânsă ca un stup de albine negre în jurul nostru, al meu chiar, când s-au convins că le merit prețuirea, tocmai prin adâncul sentiment de respect față de trecut, față de valoarea familiei... M-au îmbrățișat, m-au înlanțuit în mod fericit, ciudat pare, însă o înlanțuire întru dragoste rupe lanțurile trecutului fără rădăcini...

Și acum, readus și eu din amintiri de cântecul tânguitor, un soi de bocet, în fața morții, asemănător întrucâtva cu șuieratul încolăcit din glasul bocitoarelor de

la țară, m-am rupt din istorisirea mortului cinstit de glasul celor din dreapta catafalcului, de cei veniți din întunecata Africă, familia Doamnei Jeanine, să-i fie alături, să fie împreună, familia neagră, închinată celui pe care l-au adoptat întru totul...

Cât despre noi, urmașii istoriei, am găsit de cuviință să cinstim modest, prin prezență și simțire, nu numai pe cel care a fost nepotul marelui Ștefan Cicio Pop, ci chiar memoria înfăptuitorului... Spun vorbe mari întru mine și mi rostesc spre cinstire cele scrise cândva, „La moartea lui Ștefan Cicio Pop”.

În data de 18 februarie 1934, ziarele „Ecolul” și „Știrea” din Arad apăreau cu prima pagină în chenar de doliu. În centrul chenarului se afla chipul lui Ștefan Cicio Pop. [...] Moartea a survenit vineri seara în jurul orelor 9,30, în data de 16 februarie, după o grea suferință, care a început în toamna anului 1933. [...]

Sâmbătă, 17 februarie, organizația locală a Partidului Național Țărănesc, al cărui președinte a fost Cicio Pop, a ținut o ședință comemorativă sub conducerea lui Cornel Honcescu, după care membrii organizației s-au prezentat la casa defunctului, unde au transmis condoleanțe văduvei Eugenia Ștefan Cicio Pop. (“Curentul” din 18 februarie 1934) [...]

În ziua de duminică, înainte de masă, la Palatul Cultural a fost depus corpul neînsuflețit al marelui bărbat. În după-amiaza zilei de 18 februarie, mii de oameni au trecut prin fața catafalcului, pentru a vedea pentru ultima oară „blândețele trăsături ale marelui om de stat”. Până atunci sicriul cu defunctul s-a aflat în casa lui Ștefan Cicio Pop, în camera unde au fost înființate gărzile naționale.

La înmormântarea acestui mare Corifeu al Marii Uniri, care și-a pus în slujba națiunii române din Transilvania inteligența, energia și averea, ca și Ioan Suciu, de altfel, amândoi nedreptățiți de regimul comunist și de istoriografia aflată în slujba acestuia, au participat o serie de personalități, care datorită activității lor au reușit să intre chiar și în manualele de istorie de după al Doilea Război Mondial, adică, cele scrise în timpul regimului comunist. [...]

Slujba de înmormântare a avut loc luni, în data de 19 februarie 1934, și a fost oficiată de către P.S. Niculescu, Episcopul Lugojului. [...]

Printre primii care au sosit a fost Iuliu Maniu, fost prim-ministru și fost președinte al P. N. Ț. Apoi au urmat Ion Mihalache, președinte al P. N. Ț., Constantin Angelescu, Gheorghe Crișan, Virgil Madgearu, V. V. Tilea, Armand Călinescu, I. Pop, Sever Bocu, Aurel Vlad, Șerban și Mihai Ghelmegeanu. Au urmat apoi, în jurul orei 10, Mareșalul Palatului, Constantin Ilasievici, Gheorghe Tătărăscu, N. N. Săveanu, Eugen Bianu, șeful Siguranței, deputatul de Arad Mihai Mărcuș, vicepreședinte al Camerei Deputaților, prefectul Aradului, Ioan Ursu, primarul Aradului, alte personalități ale zilei, cum ar fi P. S. S. dr. Grigorie Comșa, Episcopul Aradului, gen. Gheorghe Argeșeanu, gen. Teodor Șerb, Silviu Dragomir, dr. Ioan Suciu, senatori, deputați, prefectii județelor Bihor și Timiș-Torontal, o numeroasă delegație din Sibiu, reprezentanți ai „Astrei”, foști senatori și deputați, Zaharia Boila, alte zeci de oficialități aparținând administrației locale, instituții de cultură, avocați etc. La ora 10 au apărut și fețele bisericești ale Bisericii greco-catolice în frunte cu

protopopul Aradului, Iosif Pop, iar în final Episcopul Niculescu, însoțit de canonici.

[...]

La funeralii au participat „peste 50.000 de oameni din toate părțile Crișanei, Banatului, Ardealului și Vechiului Regat”, care „au venit să petreacă la groapă pe marele mort al neamului”, după cum subtitra ziarul „Ecoul”, la o zi după înmormântarea lui Ștefan Cicio Pop. Cu alte cuvinte, „nu a rămas colțișor din România care să nu-și fi trimis reprezentanții la funeraliile naționale ale Tribunalului Unirii”. Alte publicații au scris că ar fi fost prezente la înmormântare 20.000 ori 15.000 de persoane.

Ceremonia funebră a fost oficiată de către dr. Alexandru Niculescu, Episcopul Lugojului, Ion Boroș, prepozitul Episcopiei Lugojului, trimisul Mitropoliei Blajului, la care se adăugau canonici, protopopi, preoți de la Lugoj, Timișoara, Arad, Arad-Șega, Șiria, Nădlac, Șeitin, Zăbrani, Bârzava, Belotinț, Conop, Semlac, Mocrea, din diferite localități ale județului Timiș-Torontal. Răspunsurile la liturghie au fost date de corul „Lira” din Lugoj.

[...]

Străzile Aradului au fost populate într-un număr neînchipuit de mare. Imaginea Aradului în acea zi era cam următoarea: „Toate edificiile, toate felinarele, au îmbrăcat doliu. Iar din bulevard până la picioarele scărilor Palatului Cultural, sute și sute de coroane arătau marea durere ce o încerca țara întreagă în fața pierderii uriașe suferite prin moartea celui mai calificat reprezentant al acestei granițe.” (“Patria”, anul XVI, nr. 41, din 20 febr.)

[...]

Din partea Partidului Național Țărănesc, al cărui membru a fost, a rostit un cuvânt de adio Ioan Mihalache, președintele partidului. Acesta a creionat biografia politică a marelui luptător al neamului românesc, afirmând că „viața lui întreagă e o înșiruire de capitole de istorie, fiecare: îndreptar la momentele grele ori încurcate răspântii”. (“Ecoul”, anul IX, seria II, nr. 202 (476) din 20 febr. 1934)»

Cinci

O secundă, doar cât am crăpat ochii desprinzându-mi privirea lipită de chipul încremenit în moarte, m-am întrebat înspăimântată -

- Mon Dieu ... unde sunt, Doamne?

- Mon Dieu ... ce caut eu aici?

- Mon Dieu ... în ce loc de pe Pământ mi-ai purtat pașii?

- Mon Dieu ... cine sunt persoanele? ... siluetele astea fără de chip, fără de nume, fără nicio legătură cu înlăuntrul meu?

- Mon Dieu ... și Padre ... Totuși, slujește în franțuzește... Și totuși, cine-mi jelește durerea?

- Mon Dieu ... și scaunele?... unele goale, stinghere, care parcă așteaptă... Ce așteaptă? Pe cine așteaptă oare?...

- Mon Dieu ... și el, fiul meu, de ce tânguie? Și ea, sora mea, de ce plânge în batista brodată?

- Mon Dieu ... deschide-mi poarta înțelegerii... Nu mă părăsi...

- Mon Dieu ... viața mea, viața sufletului meu... Eternitatea... Pașii spre Eternitate... Și ea, Moartea...

- Mon Dieu ... de ce mi l-ai luat? De ce m-ai purtat aici?... În ținutul ăsta atât de departe de soarele Africii mele?

- Mon Dieu ... îndură-te de zbaterea sufletului...

Și atunci... Îi aud glasul ... Urechile s-au deschis ca petalele unei flori ce prinde viață după o secetă îndelungată...

„Iartă-mă, Jeanine... Iartă suferința la care te-am făcut părtașă... Eu n-am dorit decât să te protejez... Să te acopăr cu bucurii... Tovarășa mea... Camaradul meu, soldatul ce n-a dat înapoi... Sprijinul și toiagul meu înflorit... Iartă-mă, Jeanine.”

Alexandru îmi vorbește de dincolo, așa cum, obosit, și-a dat ultima suflare în brațele mele cu povara neîmplinirii până la capăt... Misiunea... misiunea lui... Misiunea ce mi-a zidit-o pe de-a-ntregul în fiecare fibră... M-a rugat... M-a implorat cu ultimele puteri să-i continui misia până la capăt... De ce, dragul meu?... Iubitul meu... Soțul meu... Alesul meu... De ce nu m-ai dezlegat?... Dimpotrivă, m-ai lăsat cu povara asta uluitoare ca o cocoașă uriașă pe de-a-ntregul spatelui? Sunt eu în stare după atâta drum?... După atâtea încercări?...

- Adu-ți aminte... Adu-ți aminte...

- Mon Dieu ... Cum să-l pot uita vreodată?...

Parcă-l văd cum cobora treptele avionului ce aterizase la Libreville... O minune de bărbat în floarea vârstei, agil ca o felină, o ținută regească ce se plia pe originile mele, dezinvolt, și totuși demn, m-a pironit cu privirea unui animal de pradă ce-și iubea victima țintuind-o pe vecie... Cred și în ziua de azi că m-a vrăjit, m-a legat, m-a înlănțuit alături să-i fiu... Am știut în acea clipă, de altfel, ca și în clipita de-acum, că mă voi supune cu totul voinței lui... Venise cu afaceri în Gabon într-o delegație din Europa, din Germania, mai precis, urmând a discuta termenii unui contract important privind deșeurile petroliere... Și eu? O negresă plină de viață desemnată de

firma la care lucram să întâmpin delegația și mai apoi să o cazez, să fac oficiile de gazdă până la întâlnirea oficială de a doua zi...

A fost un *coup de foudre*... o dragoste din aceea ce nu mai poate fi întoarsă niciodată... Scânteia ce leagă sufletele pe veci...

Ca fermecați am rămas amândoi preț de câteva minute, până când o negresă grasă, care se înghesuia în spatele lui pe scările avionului, și-a scăpat o papornia uriașă în îmbulzeala iscată pe scară, de-a rostogolit de-a valma haine, fel de fel, în culori stridente, amestecate cu fructe și cutiute cu mirodenii ce-au răspândit un miros ciudat...

Pasagerii, enervați, bodogăneau nu numai neîndemânarea femeii, care striga că nu are nicio vină, că doar domnul din față s-a oprit dintr-odată și a provocat brambureala, că s-a împiedicat de scara avionului și uite cum se revarsă mirodeniile de se amestecă cu fructele... Am izbucnit amândoi în râs... Unul adevărat, molipsitor, de-au început să hohotească nu numai pasagerii, martorii incidentului, ci și scorțoșii, doi funcționari în costume impecabile din delegația oficială.

Am onorat, mi-am făcut îndatoririle de gazdă, am urmat protocolul european întocmai... Nu degeaba fusesem educată întru respectarea regulilor așa-zis civilizatoare... Doi ani la Liceul francez din Togo, trei la un altul în aceeași tradiție europeană... Au urmat anii de studiu din Franța, bacalaureatul la Orléans și mai apoi Școala de Comerț din Paris...

Ceea ce se legase între noi atunci când coborâse încrezător a continuat, întâlniri între două curse, el făcând

naveta între Africa - Côte D'Ivoire - Abidjan, unde munceam eu, și Germania, vreme de câțiva ani...

La începuturi, abia trecusem peste experiența dureroasă în urma unui divorț, însă el, iubitul meu, avea o știință aparte, știa cum să le vorbească femeilor, să le lege definitiv cu lanțuri de mătase...

Cât despre familia mea... Doamne, ce puteau spune... Pe de o parte, îngrijorați să nu sufăr din nou o depresie din partea unui necunoscut, pe de altă parte, originile regești impuneau un protocol numai de noi știut, respectat cu strictețe...

A izbucnit în râs, mai că nu-i venea să creadă, când într-o seară, după o cină pe o terasă descoperită spre cerul Africii mele, i-am dezvăluit, cât am putut mai simplu, că mă trag dintr-o familie regală - *Famille Royale de la Race EVVe - Maison royale à Denu - dans la Volta Région, actuellement Ghana.*

- Păi, frumoasa mea... Sunt onorat... Nu-mi închipuiam să mă îndrăgostesc de o regină africană...

- Nu chiar regină... Familie regală...

- Vorbe frumoase... Perla mea neagră... Însă să știi că și eu, vagabondul Lumilor, mă trag dintr-o Mare Familie - regală, în felul ei...

- Cum adică, regală în felul ei? - nedumerită, nu înțelegeam jocul de cuvinte...

- Ea... Familia Cicio Pop, a făcut Unirea...

- Unirea cui? - am continuat cu întrebările, deși nu-mi stă în fire, nu se cade să-ți descoși interlocutorul...

- Statul meu... România mea... s-a întregit prin contribuția esențială a familiei mele... Mai precis, a Bunicului... Întregitorul...

Deși atunci n-am prea înțeles ce voia să-mi dezvăluie, însă am priceput pe veci de unde se trage aerul elegant, regesc chiar, ce-l învăluia ca o mantie...

- Și atunci? De ce pibegești prin Lumea Mare?... Ce cauți în Africa?

- Perla mea... În țara mea domnesc comuniștii... De peste patruzeci de ani s-a instalat ciuma roșie la putere... și noi... descendenții marilor familii... am fost nevoiți să luăm drumul exilului...

- Adică, ați fost alungați din țara voastră?

- E greu să-ți explic... Poate cu timpul... Dacă tu îmi vei urma Calea...

- Pribegia? Sinceră să fiu, nu mă văd o pribeagă, o vântură-lume...

S-a întristat... S-a întunecat dintr-odată... Ochii i s-au îngustat într-o furie ascunsă, mocnită...

- Exilul va muri odată cu moartea comuniștilor, draga mea... Se va sfârși, așa cum toate nedreptățile primesc prohodul de înmormântare când le sună ceasul... Și atunci...

- Atunci ce?

- Atunci mă voi întoarce în țara mea... Cu siguranță, mă voi întoarce să reîntregesc ce-au furat, ce-au prăduit nemernicii...

S-a scurs vremea și întâlnirile dintre două curse se înmulțeau, chiar își prelungea pe cât posibil șederea în Africa mea.

Tatăl meu, fratele, îngrijorați la începuturi, după vreo doi ani l-au acceptat definitiv... Îmi amintesc o scenă caraghioasă la prima vedere, însă cu mare însemnătate pentru mine. Poate semnalul așteptat că tata îl dorea

alături de mine, că își lăsase spaimele și grijile deoparte... Fusesem oaspeți de onoare, amândoi, la nunta vărului meu, ceea ce nu însemna că-l acceptase familia, ori până la deschiderea brațelor urmau încă pași mulți prin deșertul neîncrederii.

Îmbrăcase smochingul de gală pe care îl împrumutase de la colegul de muncă neamț ce i se potrivea ca mărime.

- Chéri... Sper că nu te superi... Însă n-am îmbrăcat niciodată un smoching al meu, doar al meu... Anii pribegiei nu mi-au adus ocazia de a mă dichisi. Sunt stânjenit oarecum... Tu poți înțelege... Sper...

- Desigur... desigur - l-am încurajat, deși nu înțelegeam prea bine cum e posibil ca un bărbat cu asemenea trecut în spate să nu posede o garderobă acceptabilă... Pentru orice ocazii s-ar ivi...

Nu mi-am descoperit dezamăgirea și la intrarea în holul hotelului unde angajaseră petrecerea de nuntă, tatăl meu, dichisit, elegant, l-a cercetat cu privirea de sus până la călcâie și, tam-nesam, s-a apropiat... A zâmbit ștregărește, ceea ce nu-i stătea în fire... Speriat, Alexandru s-a tras spre geamul din spate mai-mai să se împiedice. S-a liniștit când a înțeles că tata dorea doar să-i îndrepte papionul negru ce se strâmbase, distonant cu ținuta de gală, ca un clown ce îmbrăcase o haină vărgată peste pantaloni cu vipușcă neagră...

- Scuze, domnul meu... Doar papionul... Doar atât... Sunt un perfecționist... În toate... Ea știe... Jeanine știe... Așa sunt eu...

Gestul familiar a însemnat mult... Se deschiseseră porțile nu numai spre masa familiei, ci chiar spre un ajutor când va cere soarta...

Delicatețea tatei, grija familiei, au mers până acolo că n-au întreat niciodată înainte de căsătorie ce se întâmplase în România... Unde-i sunt înmormântați părinții?... Ce-i cu fratele sau sora lui...

După șase luni mi-a cerut mâna și am acceptat, fericită că-l voi avea doar pentru mine... Că-l voi planta în pământul Africii, că vom prinde rădăcini alături de ai mei... Însă, undeva ascunsă, se pitea spaima vorbelor spuse la început... Dacă se va schimba regimul în România lui, e dator să se întoarcă... Citisem pe parcurs, mă informasem despre tiranul ce stăpânea în deșertul roșu...

Nici înainte de nuntă și nici după n-am avut tăria să-l descos, să aflu ce se întâmplase acolo, în Estul Europei... Simțeam durerea ascunsă în adâncul fântâniei din el și nu doream cu niciun preț să dau deoparte pământul bătătorit cu care o acoperise de ani... Apa fântâniei dureroase socoteam că va fi prea amară... mai amară decât lutul dinlăuntrul pământului...

Am avut o nuntă restrânsă, în Togo, și la scurt timp ne-am încropit împreună o afacere cu mobilier Rotin...

Anul 1989... Dragul meu... Iubitul meu... Câtă emoție, câtă bucurie, câte speranțe...

Am înțeles... Venise ceasul... clipa de care mi-era teamă... Îmi tulburase liniștea nopților...

- Jeanine... Trebuie... Nu pot altfel... Voi pleca... Să mă informez la început... Să văd cu ochii mei... Casa noastră... Ce-am lăsat în urmă. Casa noastră și Casa Unirii... Înțelegi, *mon amour*? ... Mă înțelegi, nu-i așa?...

- Desigur... Cum te-aș putea opri?... Dragul meu...

Simțeam până în adâncul fiecărei fibre că urmează imprevizibilul... Că urmează LUPTA...

Lupta asta a legat înăuntrul sufletelor... Dacă luptă e în sângele Africii, la fel se scâldea și în sângele Românului cu care mă căsătorisem... A fost și motivul deschiderii totale a tatălui meu, a întregii familii. Cu toții au simțit că ne leagă sângele clocotind de generații...

Lupta din sângele Africii contra sclavagismului, colonialismului, neocolonialismului...

Lupta din sângele românilor contra ciumei roșii, a comunismului, a urmașilor comunismului și a multor altor vrăjmași pe care nu-i bănuiam nici eu și nici el, veșnicul vagabond între Lumi, atunci, în decembrie 1989.

- Am promis... Ți-am mărturisit de la început că am de îndeplinit promisiunea.

- Cui? Trecutului?...

- Tatei, care s-a stins la București, mamei care și-a dat obștescul sfârșit în Italia... Mamei, care n-a mai revenit niciodată în casa din care ne-au ridicat... Și nici eu... Mama cu mine de mână la numai 6 ani... Pricepi, Jeanine?... Deportați... Alungați... Pe vecie pentru ai mei, nu și pentru mine... Îmi voi ține promisiunea făcută lor... Voi recupera tot... Și casa și via, și conacul și pământul... Și demnitatea lor... Și...

Doar atunci, în decembrie 1989, s-a scuturat, a rupt lanțul destăinuirilor despre care nu avusesem curajul să-l întreb, să-l descos...

Spre dimineață, că ne apucaseră zorile după noaptea destăinuirilor, am înțeles nu numai că nu-l pot opri, că nu-l pot ține lângă min; mai mult, am înțeles că-l voi urma... Că-i voi fi umbra credincioasă până la capăt...

Pentru el surghiunul se încheiase... Vremurile i-au permis în sfârșit să se întoarcă la morții lui... Să-i învie respectându-și promisiunile... În schimb, pentru mine a

început surghiunul meu... Pribegia mea... Umbra ce-l va urma până la capăt... Până acum... când îl jelesc aici, în Biserica Greco-Catolică din Arad și unde mă năpădesc cu atâta forță amintirile... Nu le pot opri curgerea... Se învălmășesc în minte, se leagă și toate în jurul Lui... Celui adormit întru Domnul... Am cerut, am implorat... Am așteptat recompensa divină... Să-l țină în viață până la 1 Decembrie, când se împlinesc cei 100 de ani de la Unirea Lor... Unirea Mea... S-a dus... S-a prăpădit... Am rămas eu... Încărcată cu o altă povară... Povara altei promisiuni... Să continui ce a început el... Să desăvârșesc împlinirea unei profeții. Până la Capăt...

Îmi voi găsi sfârșitul aici?

De aceea au venit ei... rudele mele... sângele meu?...

De aceea mi-a mângâiat creștetul sora mea? Ca atunci când am hotărât să plec din Africa în Italia, să-l urmez în drumul spre îndepărtata Românie...

Dacă cei de un sânge cu mine l-au acceptat, și-au deschis brațele învăluindu-l pe de-a-ntregul, asta se explică tocmai prin faptul că au simțit în el respectul adânc, înclinarea în fața familiei. Mai mult, devoțiunea până la sacrificiu pentru o promisiune făcută părinților, care, la rândul lor, o juraseră Bunicului, Bărbatul Întregitor al neamului lor.

Din aceleași motiv au înțeles, mi-au sprijinit și hotărârea de a-l urma mai întâi în Europa și după câțiva ani să zbor undeva în Estul cu totul necunoscut familiei africane - într-o țară numită România.

La Roma mi-am încropit o afacere, ajutată de fratele meu, o legătură comercială între Italia și Africa. Mai apoi o mică prăvălioară și în Franța, unde era și fiul meu, mi-a

purtat rotundul ce se apropia de punctul dinlăuntrul cercului Arad - România...

S-au scurs câțiva ani fără a avea curajul și nici încuviințarea deplină să-l urmez în lungul proces de recuperare a averilor...

Știu doar că în primul an, sub încovoiața sabie ce-i plana deasupra capului, când nu se convinsese că Securitatea murise cu adevărat, n-a pornit șirul proceselor, doar a mirosit, a adu-mecat ca un animal speriat noile realități de după Revoluția românilor...

O afacere cu obiecte africane, cu nimicuri occidentale ca să-i asigure subzistența și, picătură cu picătură, să-și viziteze foștii viitori revendicatori, foștii deportați, foștii arestați, foștii terorizați de Securitatea comunistă.

- Nu-ți poți închipui, draga mea, cât sunt de timorați și acum, când a picat dictatorul și vechea Securitate... Vorbesc tot în șoaptă... Îți fac semne discrete cu degetul arătător peste buze când ataci un subiect delicat...

- Adică, de ce să le mai fie frică, acum, când revoluția lor a dus la răsturnarea dictaturii?

- Dragă mea... Vorbești ca în cărțile de istorie, ori istoria câteodată nu poate, nu vrea, să pătrundă în adevărul oamenilor, al întâmplărilor de zi cu zi. Spaimile dimineților sau serilor petrecute în închisori sau în bordeiele deportării...

- Lupta împotriva împilării mi-e cunoscută și mie...
- am sărit jignită oarecum...

- Fiecare luptă cu semnele ei, cu drepturile ce-i sunt specifice

- Uite, mi-ai spus întotdeauna să mă feresc de lozinci... și tu repeți tot lozinci...

Discutam, petreceam nopțile încercând să aflu de ce îmi interzicea să-l urmez dintru început, în primul an de după 1989. -

- Se dă drumul proceselor... Revendicărilor... Știi doar... Ți-am explicat că nu se restituie printr-o simplă cerere făcută Statului...

- Cum adică?... Procese... Avocați... Termene de judecată... Nu înțeleg...

- Asta am aflat și eu pe parcurs...

- Timp de doi ani? Atâta ți-a trebuit să înțelegi?

- Nu numai... Mi-a fost necesară trecerea săptămânilor, lunilor, ca să-mi înfrâng frica, să înțeleg că aveam aceleași sentimente și cu Radu, medicul, rudenie cu mama, fost deportat, și cu doamna Maria, refugiată în Germania,, care s-a întors și ea într-o cameră oferită de o fostă servitoare, și cu mulți alții ce mi-au împărtășit soarta... Ei m-au îndrumat, m-au prezentat unor oameni cu suflet deschis și mi-au deslușit calea revendicărilor...

- Și, totuși, vorbesc încă în șoaptă? De ce?... Frică de cine?...

- De foștii securiști ce îmbracă haine noi, infiltrați peste tot. Chiar și printre revoluționarii care au adus schimbarea din '89, draga mea... Îți închipui cât sunt de perversi? De ticăloși? De periculoși?...

- Și ție nu ți-e frică?

- Chiar dacă uneori coșmarul deportării revine, că sunt același copil de 6 ani lipit de fusta mamei, dimineața îmi ranforțez puterile. Promisiunea... Promisiunea trebuie împlinită...

Au trecut cei doi ani, au mai trecut vreo trei până în momentul când, în urma unui proces, cu ajutorul avocatului ce-mi zâmbește încurajator și azi la înmormântarea clientului său favorit - că așa mi-a mărturisit după trecerea acestuia în veșnicie, când Alexandru nu-l mai putea auzi, că fusese clientul său preferat, deși nu de puține ori l-a scos din țâțâni -, până în momentul când a intrat în casa părintească din care fusese alungat, el și întreaga familie.

L-am întrebat din nou:

- A venit momentul... Să te urmez... Avem în sfârșitul o casă... A noastră... Nu mai locuiești în gazdă la necunoscuți... E casa Ta...

- Dar... Mai sunt chiriași care ocupă o parte... Încă puțin, draga mea... Te rog să mă mai păsuiești o vreme... Nu vreau să locuiești în condiții precare...

Deși i-am cerut să facă fotografii, să văd cu ochii mei Casa Unirii, cum o numea, m-a refuzat categoric, dur chiar. -

- Nu e îmbrăcată corespunzător pentru rangul tău, Jeanine... Ești regina mea africană... Lasă-mă s-o dichisesc, și atunci...

Nevoia de a mă proteja, de a se amăgi prin amăgirea mea, a mai făcut să treacă ceva vremea... Poate îl încerca un sentiment de spaimă... Se gândea, și pe bună dreptate, că în condițiunile în care aş fi văzut cu ochii mei ruina casei în momentul retrocedării... ruina conacelor din Podgoria Aradului... aş fi spus categoric:

- E o folie... Cum socotești că îți vei ține promisiunea, chiar dacă vei intra în posesia întregii averi?... Nu vezi în ce stare sunt imobilele?... Ai o viață... O sănătate... Mă ai pe mine...

- Tocmai că te am pe tine alături îmi dă putere...

În cele din urmă, când a plecat și ultimul chiriaș, am călcat și eu, am pus piciorul în Arad...

Plimbarea cu taximetrul de la aeroport până la gară de-a lungul Bulevardului Revoluției, așa am înțeles că l-au rebotezat românii după ce ani în șir fusese al Republicii, o deschidere de palate - exuberanța vegetală în arhitectura Art Nouveau ce strălucea în soarele verii, dând eleganță și bun-gust clădirilor înșirate una mai spectaculoasă decât alta, însă multe într-o stare de degradare ce nu putea fi ascunsă de geamurile termopan albe. M-a impresionat și un anume palat Bohus - în stil Secession - și maiestuoasa clădire a Primăriei - arhitectură renascentistă, cu un turn de seniorie ce domina piațeta kilometrului zero...

Am trecut și pe lângă Catedrala Ortodoxă, construită în stil Baroc, și am cotit-o spre dreapta pe strada Cicio Pop, unde urma să descopăr în fine Casa memorială.

- Nu mi-ai spus că strada poartă numele Bunicului...

- O surpriză pentru originile și demnitatea ta...

- Sper să nu fie singura... plăcută, vreau să spun...

Parcă aveam un presentiment... A fost nevoie să-mi înghit cuvintele, să-mi maschez crunta dezamăgire când ne-am oprit în fața unei clădiri impozante, cu blazon deasupra, ca o doamnă din înalta societate cu fardurile coșcovite, scurse de vreme, și ochi mânjiți de rimelul întins pe obrazul înlăcrimat.

Poarta înaltă din lemn masiv, scorojită, a scârțâit îngrozitor când s-a opintit s-o deschidă și cu un gest larg, de parcă m-ar fi poftit într-un palat, rânjind spre curtea părăginită...

Am urcat scările din dreapta spre coridorul închis în sticlă murdară, spartă în ochiurile de sus, și mai apoi într-o cămăruță îngustă, pe care am priceput că o transformase provizoriu în loc de dormit, că altfel nu-l puteam numi - o canapea șchioapă și o măsuță improvizată, plină cu hârtii și dosare numerotate - Judecătoria Arad, Dosar nr. 1345 - Tribunalul Arad, Dosar nr. 3520...

- Alexandru... Aici? Și dormitor... și birou?... Și mai ce?...

- Chéri... provizoriu... Doar de două săptămâni au plecat chiriașii din partea de mijloc... Haide mai bine să vezi Sala Unirii... Unde s-a semnat actul de ființă al Nației mele...

- Desigur... Căutam cu mare greutate să-mi stăpânesc lacrimile...

L-am urmat într-o cameră imensă, cu tencuiala căzută și geamurile murdare... Podele desprinse, umflate, de mi-a intrat tocul cui într-o gaură a ceea ce se putea numi parchetul din lemn tare...

În prima noapte n-am închis un ochi, m-am tot foit pe canapeaua îngustă... El se întinsese caraghios pe un fotoliu adus de niciunde, descărnat, cu arcurile rupte, de-i atârnavu picioarele ca două bețe...

Dimineață nu mi-am putut opri șirul întrebărilor.

- Cum?... Statul, după ce a confiscat-o, a predat-o într-un asemenea hal?... Fără nicio despăgubire... Și cine a locuit aici... Porci!...

- Unde-i mobilierul vostru?... Mi-ai povestit de tablouri, mari sculpturi... vitrine de cristal, oglinzi venețiene...

- Te rog să te liniștești... Vom recupera ceea ce-i de recuperat, însă mare parte a ajuns pe mâna samsarilor... Că cei ce-au jefuit le-au vândut unor negustori bolșevici... Mai există biroul și o parte din mobilier în subsolul Muzeului municipal... Sper să-l pot recupera...

- Măcar atât...

Mi-a scăpat un oftat... Obișnuită să-mi maschez spaima și mai ales temerile...

- Vom recupera... Îți promit că în măsura puterilor mele voi da o oarecare strălucire Casei. Casei tale... Casei mele... A orașului...

Mi-am ținut promisiunea. Am început să învăț suferința urmașilor celor închiși ... ai deportaților... ai celor uciși... Să cârlesc ici-colo hainele suferinței... Mă rugam în fiecare seară să fiu demnă, să fiu în stare să-i înțeleg neputința, a lui și a rudelor, a celor pe care îi frecventam... Să le respect în același timp puterea, nevoia de a supraviețui.

Știam că în fiecare an de când redobândise Casa s-a străduit să deschidă porțile, să sărbătorească Ziua Unirii - 1 Decembrie...

Îl ajutaseră câteva dintre doamnele din vechea societate cu mici gustări, sandvișuri și sărățele făcute în casă... o cafeluță și probabil câteva sticle de vin din pivnița proprie, că începuse să producă empiric în podgoria de la Barațca. Nu-mi pot închipui cum se înghesuiau invitații sau străinii, că, porțile fiind deschise, oricine - izbit de steagul arborat în fața casei - putea să intre, să se bucure împreună cu obișnuiții casei, pleiada foștilor asupriți, a foștilor exploatatori, cum am înțeles că-i numeau comuniștii - înghesuți unii într-alții în antreul și micuța

cameră îngustă... socotesc că unii se opreau în curte sau sub portalul înzidit...

Mi-am promis că voi îmbrăca, că voi da lumină casei, în măsura banilor disponibili. Ajutorul celor din familia mea și unele împrumuturi făcute fără știrea mea, despre care am aflat mai târziu, au fost suficiente pentru tencuirea terasei, repararea podelelor, pentru chituirea geamurilor, vopsitul tâmplăriei... Mai ales coridorul îmbrăcat în sticlă a necesitat o muncă de Sisif, că pardoseala din dale era complet compromisă...

Prima sărbătoare la care am jucat rolul de stăpână a casei, eu, venită din inima Africii, mi-a dat emoții mai puternice chiar decât nunta din Togo... Îmbrăcasem o ținută între clasic și african... O robă cu modele galbene, puternice, bogată în ornamente împletite, pe deasupra pantalonilor asortați, dădea un fel de eleganță sahariană tenului și coafurii înalte...

Mă dădusem peste cap cu o zi înainte să prepar tot felul de aperitive mai mult sau mai puțin sofisticate, pastă de ficat proaspăt, pastă de pește, salate de fructe, că se găseau în supermarketurile deschise mai nou și portocale, și banane, și mandarine, chiar și kiwi, în formă potrivită pentru bolurile din porțelan găsite în podul casei, rămase prin nu știu ce minune ne atacate de foștii chiriași.

Am găsit și câteva carafe de cristal într-o ladă din pivniță, în care am turnat vinul rubiniu din ultima recoltă - producție proprie din Barațca retrocedată... visată ca o viitoare podgorie de struguri din soiurile vechi...

El, dragul meu, emoționat, se agita neobosit, căuta să întâmpine cum se pricepea mai bine pe oricine-i deschidea poarta... Să mă prezinte unor necunoscuți, tot din alaiul nedreptățiților... sau unor oficiali rătăciți, care

socoteau că dă bine politic să fie în Casa Unirii de sărbătoarea națională...

Nu mi-am putut ascunde un rictus ironic la unele promisiuni.

- Vom aduce Casa Unirii la strălucirea de odinioară... E o rușine pentru urbe lipsa de interes pentru un monument istoric de o asemenea importanță...

- Propun să înființăm o fundație, o asociație non-profit, cu numele Corifeului... Un altul ce se împăuna gratuit...

- Nu e posibil ca un monument reprezentativ al orașului să fie ignorat de oficiali...

Știam că nu fusese ajutat în niciun fel nici la recuperarea imobilului și nici la readucerea lui în starea de dinainte...

Vorbe goale... Care îi impresionau pe cei neavizați, nu și pe cei din vechea gardă, care știau de neîmplinirile și promisiunile rostite la aniversări...

Pot spune cu mâna pe inimă că promisiunile nu au fost împlinite niciodată. Am rămas doar eu și câțiva credincioși exaltați care i-am fost alături...

Eu, care am început să intru în visul lui atunci, la prima sărbătoare de 1 Decembrie la care am asistat cu teamă și indignare în același timp... Mai apoi, intrată de-a binelea, am hotărât să-i fiu alături, mereu, fără călătorii și afaceri în Italia, cu atât mai mult cu cât m-am rupt oarecum de Africa mea...

Am hotărât atunci, a fost momentul de răscruce în care am acceptat jertfa, m-am decis să rămân până la capăt bine înțepenită în visul lui, care a devenit și al meu...

Și acum?... La moartea lui... Când nu s-a îndurat Cel de Sus să ne mai păsuiască până la împlinirea celor o sută de ani, ce hotărâre voi lua?...

Simt cum tremură teama, nesiguranța, durerea, în lacrimile nestăpânite ce curg peste pomeții ridați...

Am îmbătrânit împreună în dureri și jertfă... Mi-a fost dat să-l pregătesc pentru drumul fără de întoarcere, să-i promit în ultimele clipe că voi continua, deși nu mi-a cerut un legământ de acest fel...

Şase

Aseară stăteam crăcănat între două decizii... Tocmai mă întorsesem în bârlog după o micuță, una mică de tot, doar am lins două beri cu băieții pe o terasă, cam zgribuliți, că trăgea al naibii apa, curentul malului, și nu ne înduram să intrăm în localul cam puturos, de altfel, că nu ne lasă speriatul, adică, patronul, să aprindem nici măcar un chiștoc, de frica amenzii... Mă cam luaseră la mișto fraierii:

- Te duci la înmormântare?... Prezinți condoleanțe istoriei?... Ți-ai prins și-un tricolor pe vestă? Ia arată-ne, nu te sfi...

- Te dai mare... Că una, că alta... Că nu-ți pasă de țara asta de căcat... C-ai pleca și mâine, dar dacă n-ai o verișană prin Anglia... Ai scris, l-ai poleit pe amărâțul... - se holba altul peste ochelarii de soare că-i purta din vară până toamna târziu, convins că-i dau o față de șmecher...

- Lăsați-l în pace, aiuriților... Face ce vrea omu'... Dacă vrea să se închine la moaște... se închină, ce naiba... Dacă vrea să asculte vreun popă fonfăit, o face... - împăciuator, un fost coleg de breaslă, tot ziarist, care se reprofilase între timp și s-a angajat la o librărie din centru....

- Habar n-aveți, idioților... - înfuriat, socotesc că-i vremea să le dau peste nasurile învinețite de la coniacul băut alaltăieri. - E o slujbă greco-catolică, el, Cicio Pop, era

greco-catolic... Nu-i vorba de moaște sau de slujbe fonfaite... Una discretă, scurtă...

- Slujbele de înmormântare n-au de-a face nici cu moaștele și nici cu închinatul la icoane... Chiar n-aveți nimic sfânt pe lumea asta?... - unul, mai slab de înger, care se aciuse întâmplător în gașca noastră, s-a rățoit ca o babă furioasă, de-a trântit o halbă peste cimentul terasei și-au sărit cioburile mai să ne taie - idiotul...

Oricum, nici în taximetrul ce m-a dus acasă, că n-am curajul să pun mâna pe volan, nici cu două beri la bord nu mi-am scos din căpățână nehotărârea ... să merg ori să mă dau lovit? Îl cunosc de atât vreme... Nepotul lui Cicio Pop, ăla de-a făcut Unirea... Cea mare... Era prin august 2008 când un profesor de istorie, un nume cu știință de carte de prin urbe, că-l avusesem profesor în liceu, și-a turnat în tărtăcuță, de voie, de nevoie, câte ceva din trecutul neamului ăstuia de tot rahatul. Organizase o conferință științifică serioasă, consacrată bunicului... Că mortul de azi e nepotul celui de-i zic cu toții Corifeul Unirii... O fi fost, da' ce-a urmat, unde am ajuns ca neam acum, l-ar scula din morți și ne-ar arde vreo două multora...

Urma să fac și un articol... Că scriu laudativ dacă se poate despre lucrările prezentate, și așa am și făcut de dragul profesorului, deși unele dintre ele mi s-au părut cam nesărate... Oricum, atunci, în vara aia călduroasă, de-mi curgea apa pe spinare și se udase cămașa bine călcată, m-m prezentat decent, tot de dragul anilor de școală, i-am auzit discursul patriotard, împănat cu vorbe mari ce mi s-au părut caraghioase, lipsite de acoperire... - ideea unității naționale... triumful... dăruirea oamenilor politici intereselor națiunii... vorbe... vorbe goale... mă săturasem

de ele. Își împănau discursurile la zilele urbei, la ziua națională... tâmpiții ce-și spun politicieni de vază, să ne prostească, să ne amețească de tot cu înaltul lor simț patriotic...

Deși ceva bine ascunsă în spatele discursului urmașului Unirii, o fărâmă de adevăr bine pitită mi-a dat de gândit și spre seară, când s-au terminat lucrările, că așa le zice mai nou întrunirilor ăstora, am rămas mai pe urmă - și l-am rugat pe al meu dascăl să-mi facă și mie cunoștință cu eroul istoriei, că așa l-a lins unul din vorbitori...

- Poate are o copie... Discursul... Mi s-a părut în afara vorbelor mari... Scuze, dom' profesor, da' prea le-au umflat unii... Chiar și așa mi-a stârnit curiozitatea... Se ascunde ceva... Nu știu bine ce...

- Jurnalist... Dragul meu, îți cunoscut nasul de copoi când adulmeci o poveste adevărată... Uite discursul... mi-a dat și mie o copie... Dacă dorești, vă fac cunoștință, și în articolul pe care-l vei gândi, vei simți sensul, adevărul faptelor istorice...

Ne-a prezentat protocolar, ba chiar m-a lăudat, ceea ce nu-i este în fire și obișnuință... Un bărbat înalt, prezentabil, caraghios în gesturi demodate, cu o privire cam speriată uneori și alteori plină de duritate, chiar tăioasă...

Discursul l-am păstrat și în ziua de azi, și când am aflat de înmormântare l-am căutat în biblioteca cu care mă laud doar în particular, că ăloră cu care-mi petrec nopțile nu le pasă de cărțile mele, ba chiar m-ar lua de prost că mai pun mâna pe vreo carte în loc să mă limitez la telefon ori tableta performantă cu care mă lăudasem câteva seri la rând.

Era bine îndosariat, el, discursul, și l-am recitit, poate vorbele de atunci ori, mai bine, o excursie pe care o făcusem împreună la Paris, m-au decis, deci, ca dis-de-dimineață să caut ca apucatul prin debara pantalonii ăia gri închis, cam necălcați, și o cămașă decentă, una tot gri închis, să mă prezint cât de cât onorabil la slujba de înmormântare. El, discursul, ardea parcă în buzunarul de la piept, șifonat, că de-abia încăpuse în buzunarul cămășii...

CUVÂNT DE SALUT

Doamnelor și Domnilor,
Onorată asistență,

Mă simt dator să încep prin a adresa mulțumiri celor care au inițiat constituirea ASOCIAȚIEI ȘTEFAN CICIO-POP și au organizat această primă conferință științifică consacrată marelui bărbat politic arădean care a fost Ștefan Cicio-Pop. Manifestarea se încadrează în contextul mai cuprinzător al apropiatei aniversări - a 90-a - a MARII UNIRI.

Ca nepot al neînfricatului luptător pentru unitatea politică și statală a românilor, a celui care a avut o binecunoscută contribuție la reușita acțiunilor care au precedat și urmat actul istoric de la 1 Decembrie 1918, salut cu bucurie cinstirea memoriei bunicului meu. El s-a afirmat alături de vajnicii luptători naționali ai vremii, militând neabătut împreună cu aceștia pentru a duce la îndeplinire programul Partidului Național Român, al cărui membru devotat era. Oamenii politici contemporani cu el au știut să acționeze oportun atunci când, la sfârșitul primului război mondial, dezmembrarea Imperiului

Austru-Ungar a deschis calea eliberării românilor ardeleni de sub anacronica stăpânire străină.

Nu sunt istoric, dar constat cu satisfacție că istoricii, aici de față, și-au propus să înfățișeze momentele principale ale activității lui Ștefan Cicio-Pop, implicit pașii care au dus la unirea Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria și România.

Am socotit întotdeauna că ideea unității statale a românilor a putut triumfa la 1 Decembrie 1918 numai ca urmare a dăruirii totale a oamenilor politici de atunci pe altarul crezului național. Acest lucru a fost vizibil și în casa din Arad a bunicului meu, devenită, cum se știe, sediu al CONSILIULUI NAȚIONAL ROMÂN CENTRAL și leagăn al primelor GĂRZI NAȚIONALE ROMÂNE.

Aici s-au întâlnit fruntașii politici ai vremii și au pus la cale, în cursul lunii noiembrie 1918, ultimele preparative pentru Adunarea de la Alba-Iulia, care avea să ducă la împlinirea aspirațiilor de veacuri ale românilor de a trăi liberi și stăpâni în țara lor. Fiecare dintre cei implicați atunci în politică a făcut dovada capacității sale de a pune pe prim plan interesele națiunii, fără dorințe ascunse de mărire și înavuțire, nici alte gânduri meschine. Au fost cu toții gata, atât politicienii, cât și oamenii din popor, să se jertfească pentru mărețul lor ideal.

Nu pot să nu mă întreb acum, asistând neputincios la rătăcirile clasei politice, unde și când s-a pierdut acea inegalabilă solidaritate românească pusă în slujba unu țel comun? De ce astăzi n-o mai cultivă nici politicienii, nici societatea civilă, deși țara se confruntă cu atâtea probleme?

Pentru a încheia, totuși, într-o notă de optimism, vreau să cred că, în cele din urmă, societatea contem-

porană va regăsi drumul potrivit spre România de mâine, în care înțelegerea, omenia și solidaritatea să redevină trăsăturile fundamentală ale românului.

Cu Dumnezeu înainte!

ARAD, la 22 august 2008

Aurel Liviu Alexandru Birtolon

Întrebarea, nedumerirea finalului - „unde și când s-a pierdut acea inegalabilă solidaritate românească?” - m-a adus cu o întârziere de câteva minute la ușa bisericii greco-catolice din Vlaicu, unde trăgea ultimele fumuri dintr-o țigară mototolită fostul stagiar al avocatului... Că-l știu pe pișicherul ăsta bătrân de ani de zile, și probabil s-a așezat în primele rânduri, să-l vadă toată urbea că-i pasă de mortu' care zâmbește ciudat din fotografia ce-mi pare imensă. Nu știu cui i-a căcat mintea s-o pună în fața altarului, de parcă ne-ar trage vreo două scatoalce nouă, urmașilor istoriei, pe care numa' el o înțelegea, ca nepot al Corifeului, așa cum îi plăcea profesorului să-l tămâieze adeseori.

M-a izbit, mai să mă-mpiedic de-o hoască bătrână ce-și sufla nasul într-o batistă brodată cu negru, adunătura de vreo zece oameni colorați de prinprejurul doamnei Jeanine... Probabil rubedeniile din Africa... M-a tușat prezența lor... Nu-i puțin lucru să te pui la drum de peste țări și mări, ca-n povestea lu' Făt-Frumos, că nepotul ăsta era arătos și la bătrânețe, d-apoi cum se prezentase la tinerețe, când o ceruse de nevastă familiei regale, că așa

am priceput, Madame Jeanine se trage din neam de regi printre triburile africane.

Discursul cu întrebarea ciudată, întâlnirile de mai apoi, m-au apropiat de fie-iertatul, ba chiar am scris câteva articole după ce am petrecut câteva zile prin biblioteci și la Arhiva Statului, unde se prăfua de ceva ani un fost coleg de breaslă, care își băgase picioarele în presă, în ziare, în net și în toate, că i se urcase la cap ideea că se ascunde ceva ce numa' el trebuie să găsească între hârtoagele vechi. La început am crezut că se dilise, da' m-am plecat când la un coniac băut pe îndelete la nebunu' acasă m-am dumirit că el aflase că Bunu-său făcuse pușcărie ani buni pentru o vină închipuită, că cică fusese dușman al poporului că adăpostise câțiva legionari din podgorie pe vremea când unii se ascundeau în via și în crama dumisale. Atunci s-a hotărât să se angajeze la Arhive, scotocind habar n-am ce să descopere. - De ce? ... Și mai ales cine organizase vânătoria de oameni în Podgoria Aradului, să-i demaște pe ei sau pe moștenitori, să se facă dreptate, într-un fel sau altul, și el să-i demaște în fața Tribunalului, că-l văzusem și la Cabinetul avocatului bătrân, care s-a proțăpit la slujba de înmormântare, așa cum am bănuț, în primele rânduri.

S-a pus amărătul, ca și mortul de azi, să caute să descifreze hăul din dinlăuntrul crimelor, să se afunde în cărări neumblate, să preia curajul nebun al foștilor deținuți... Nu știu dacă voiau să ierte, știu doar că voiau să înțeleagă și poate să ridice sabia...

Articolele publicate în ziarul local, în care ridicam și eu întrebări de felul: Ce am făcut, ce fac autoritățile pentru memoria orașului, atâta vreme cât edificiul Unirii e lăsat în paragină? Avem nevoie de parade și depuneri de corane în loc să ne ridicăm prin fapte la înălțimea istoriei?

Putem apăra un om? Dacă omul este una cu principiul, ce-i datorăm și unuia și altuia?...

Și așa m-am pomenit un fel de confident și-al ăluia din Arhive și chiar al nepotului ce bătea la ușile Tribunalului să recapete averea strămoșilor săi sau, mai bine zis, strălucirea și demnitatea pierdută...

Într-o dimineață, când sorbeam o cafea împreună, că-l mai călcam uneori la sfârșit de săptămână la Casa Unirii:

- Domnu' ziarist... Știam că-ți dorești o călătorie la Paris... Uite, îți fac o ofertă atrăgătoare... Eu chiar trebuie să plec pentru câteva zile în Franța și mă opresc preț de-o săptămână la Paris... Dacă dorești, ești invitatul meu... Îți ofer bilet de drum în mașina mea și o cazare onorabilă.

- Cum? Vorbiți serios?... Nu-mi arde de bancuri... Domnule... Vă știam om cu scaun la cap... Ce-i cu propunerea asta aiurită?...

- Scuze... V-am luat pe nepregătite... Scuze... Poate am fost nepoliticos, însă credeam... - se scuza caraghios, de parcă el, ciudatul, îmi cerea vreo favoare, nu-mi oferea ce nici în visurile mele cele mai porcești nu speram să mi se întâmple...

- Dumneata arunci vorbe în vânt... Îți arde de glume la 9 dimineața?...

- Nici pomeneală... V-am făcut invitația cât se poate de serios... Îmi prinde bine un companion plăcut la drum...

- Păi... Păi... cum aș putea refuza o asemenea ofertă de nerefuzat, cum zic mafioții...

- Care mafioți, dragul meu... Noi vom dormi la Parohia greco-catolică din Paris... Acolo slujește un om cu totul special. Mi-ar face o mare bucurie să-l cunoști... Poate el va deschide ceea ce eu însumi n-am reușit...

- Ce să deschidă?

- Scuze... N-am dreptul să intru în sufletul nimănui... Cu atât mai mult în dedesubturile presei... - zâmbea mucalit, știind bine că m-am prins ce voia să-mi spună...

Și, astfel, peste două săptămâni, la 5 dimineața, odată cu începutul zilei, ne-am așezat la drum în rabla lui, pe care o pregătise cum s-a priceput mai bine pentru cei peste o mie de kilometri... Se aprovizionase cu de toate, de parcă plecam la război, nu alta.

Un termos cu cafea Jacobs, licoarea pregătită cu o oră înainte de plecare, să fie proaspătă, bine mirositoare, să-ți aprindă simțurile, să nu care cumva să adoarmă la volan, că intenționa să mergem întins până după Viena, unde vom coborî de pe autoban la o pensiune unde obișnuia să poposească în drumurile europene bătute de atâtea ori... Cumva simțeam o oarecare invidie... Bătrânul ăsta s-a plimbat de i-au sărit cracii de când a fugit din țară... Uitasem pentru o clipă că fusese obligat de comuniști, nemernicii dracului, să se vânture prin lumea largă...

Obișnuit cu drumurile economicoase, când nu te oprești să bei nici măcar o nenorocită de apă minerală, la benzinăria unde alimenta rabla amărâtă...

- Dragule... Avem de toate... Cafea proaspătă ce alungă oboseala, apă, un bax întreg... Sandvișuri cu salam de Sibiu și cașcaval Rucăr... Chiar și prăjituri...

- Prăjituri?... Cu asta m-ați dat gata... Cafea, mâncare... Mai pricepe omul... Da' prăjituri... Cine v-a cadorisit cu ele?

- Cucoanele mele, domnule dragă... Ele îmi poartă de grijă...

- Mare Crai... Mare Crai... Scuze... - m-am trezit că-mi scapă vorbele... Uitasem cu cine m-am întovărășit la drum...

- Tinerețea, dragul meu... Tinerețea...

- Și unde-s prăjiturile?... Să le halim... Chiar poftesc ceva dulce...

- În spate... Pe banchetă... În cutia aceea maro... De pantofi...

Într-adevăr, într-o amărâtă de cutie dreptunghiulară, așezate rânduri-rânduri, prăjiturele delicate, ca niște domnișoare sfioase... Ce mai, să-ți lingi degetele nu alta... rotunde, presărate cu nucă, lunguiețe, în straturi de nucă, și unele tapetate cu ciocolată neagră...

- Sunteți un răsfățat... Scuze... dar așa pare... - Glumeam și poate am sărit peste cal uneori...

Oricum, cu toate privațiunile, a fost o călătorie plăcută chiar și popasul la pensiunea modestă, unde ne-a primit cu un zâmbet pișicher un moșneguț, care ne-a oferit la cină câțiva cremvurști cu cașcaval delicioși. O cameră micuță de abia încăpeau două paturi, fără dulap, și un duș pitit după ușă, de abia am reușit să-mi răcoresc mădularele transpirate...

- Nu sunt condiții de lux... E tot ce-ți pot oferi la modestul preț de 30 de euro... Am o mică înțelegere cu proprietarul... L-ai cunoscut... Un austriac de treabă, care a înțeles că suntem din Est și nu stăm prea bine cu valuta... Ne-a închiriat o cameră de serviciu...

- E bună, omule... Paturi să fie... Ce altceva... - Nu mințeam, că doar nu ți se oferă prea des o excursie la Paris cu drum și cazare gratis...

Pe Rue de Ribera, foarte aproape de Place d'Alma, ne-a primit preotul Surdu, parohul greco-catolic, o veche

cunoștință, ori poate e mai mult, chiar prieten cu ortacul meu. Sediul Parohiei greco-catolice din Paris, o clădire impresionantă, sau așa mi s-a părut când am ajuns pe la 11 noaptea plini de praf și transpirați, după 900 de kilometri făcuți fără niciun popas.

Aici am dormit într-o cameră spațioasă, cu paturi modeste, cu așternuturi curate și o băiță la capătul culoarului... Bătrânul preot ne-a descuiat, și s-a retras discret, după ce a schimbat câteva cuvinte cu domnul Birtolon pe coridorul din dreapta, probabil voia să afle mai multe, ce hram port, de unde m-a cules, ce-mi poate pielea...

Astfel se face că m-am nimerit într-o sâmbătă după-amiază în sala de la Centrul Greco-Catolic, unde se programase o prelegere despre personalitățile din viața culturală și politică românească actuală sau, mai precis, vorbitoarea, o poetă cunoscută în țară, care intrase în viața civică după Revoluție, căuta să demonstreze lipsa acestor oameni de vârf ca modele pentru tineret.

Se adunaseră vreo cincizeci de persoane, plus mentorul, omul care reușise să-i adune laolaltă, preotul Surdu.

Am aflat cum se înființase Misiunea Greco-Catolică din Paris, prin străduința tânărului George Surdu, care la începutul anului 1939 era student bursier al statului francez la Strassburg și apoi la Clermont Ferrand. În 1942 și-a dat ultimul examen de admitere la doctorat, plecând la Paris pentru pregătirea tezei. Spera să se termine cât mai degrabă războiul, venindu-i ideea că românii ar trebui să aibă la Paris un centru românesc și creștin. A luat astfel legătura cu fostul ministru de externe, Gafencu, și cu Ciotori, fost ambasador în Suedia, cu șeful masoneriei

românești, toți fiind de acord că planul tânărului e realizabil, însă nu se găsisse calea. Se temeau de pericolul ce păștea țara, îi vedeau pe români cu călușul în gură sau la închisori, Centrul urmând a fi un fel de refugiu pentru cei care vor fugi de comunism. Dându-și seama că era necesar să ia legătură cu înaltele fețe bisericești, după ce nemții pierduseră războiul, a fost invitat telefonic la Arhiepiscopia Parisului, unde sosise de la Roma prefectul Congregației pentru Bisericile orientale, cardinalul Eugène Tisserand. Acesta, aflând despre tânărul preot român ce voia un centru românesc greco-catolic, i-a spus: „Caută, găsește, cumpără și fondează o misiune greco-catolică română la Paris...”

Având sprijinul și binecuvântarea înalților prelați, a căutat și a găsit o casă, care aparținuse ambasadorului din Haiti; la începutul războiului, acesta fugise și, după ce casa fusese rechiziționată de armata germană, la eliberarea Parisului posesorul a fost de acord să o vândă. Tânărul a făcut formele juridice ale Societății Bisericii Române Unite cu Roma, recunoscută de Stat.

Guvernul francez le-a acordat și burse pentru studenții teologi și chiar laici, și în octombrie 1946 au sosit doisprezece tineri din țară. Au fost primiți, fără nicio discriminare, atât cei de religie greco-catolică, cât și cei de religie ortodoxă - Dan fiul profesorului universitar Giurescu, fiul inginerului Gherman, fiul doctorului Missirliu, fiul preotului ortodox Tincoca, chiar și un evreu, Letea, greco-catolici fiind Mircea Toderici, Iacob Goia și Petru Gherman. În afara bursierilor, veneau în valuri și refugiații. Se improvizară pături chiar și în sala de conferințe, transformând-o în dormitor.

Acest om minunat a avut curajul și inconștiența să se întoarcă în țară în 1947, când, la începutul anului, primise o scrisoare de la mama sa, prin care îl chema acasă. „Ghiță, spuneai că vei veni în vara asta acasă. Au trecut opt ani și tot n-ai mai venit. Eu ție îți spun că nu ne vom revedea decât în mormânt.” Impresionat, i-a răspuns: „Ne vom întâlni pe pământ, mamă dragă. Vei primi cel mai frumos mărtișor de 1 martie, pe feciorul de care ți-e atât de dor.”

Zis și făcut. L-a rugat pe student Liviu Marcu să meargă la gară și să-i cumpere un bilet la clasa I dus-întors, glumind: „Să fiu și eu odată domn mare în trenurile lumii.” Mulți cunoscuți l-au sfătuit să nu plece în țară, realizând pericolul ce-l păștea. Le-a răspuns cu buna-credință în oameni ce nu l-a părăsit niciodată: „De ce? Regimul de azi spune că e cu oamenii de jos. Eu sunt fiu de țăran. Am fost opt copii, pe care ne-au crescut mama și tata desculți și în izmene. Dacă, totuși, voi fi arestat, înseamnă că Dumnezeu mă cheamă acolo la suferință.”

Cum îi făgăduise mamei, a ajuns pe 1 martie în Boian, județul Sibiu, unde îl aștepta tot satul, în frunte cu preotul greco-catolic, cel ortodox, cel luteran, care au pus să tragă clopotele celor trei biserici din sat. În capul satului, în frunte cu primarul, se adunase o mare de oameni, care îi cereau binecuvântarea și l-au însoțit până la casa părintească, unde se tăiașe vițelul cel gras. Pe atunci era peste puterile tânărului să înțeleagă ce pericol reprezenta el pentru puterea roșie de-abia instalată. A fost arestat, făcând temniță de două ori. Cât despre Paris, nu a reușit să revină la Misiunea pe care o fondase decât în 1991.

Am ascultat ce încerca să demonstreze poeta din țară și m-a mirat concluzia - nu există azi modele în fața

tinerilor. Elitele românești au fost decapitate de comuniști și astfel tinerii nu au exemple de urmat. Că elitele au fost băgate în pușcării, că unii au fost omorâți, nu aveam a o contrazice, însă mai rămăseseră suficienți oameni adevărați și în țară, și aici, la Paris, sau la New York, și oriunde se așezaseră românii... De altfel, nici nu știu de ce am avea nevoie de aceste elite, care să ne ametească la infinit cu povești și suferințe vechi, uneori revanșarde.

- Noi, tinerii, avem nevoie de soluții. Prezentul și viitorul e tot ce ne interesează. Dacă nu ne sunt oferite soluții de cei în vârstă, la ce bun să tot pomenim trecutul cu modele cu tot... - m-am trezit vorbind în picioare, din rândul ultim de scaune, căutând argumente în fața celor ce trăiau prin trecutul lor și mai puțin pentru soluțiile prezentului. Am auzit murmure de dezaprobare și abia atunci mi-am oprit șuvoiul vorbelor... gata-gata să plec.

În spatele meu, omul micuț, cu crucea de argint la rever, mi-a pus o mână grea, aspră, pe umăr, țintuindu-mă pe loc, și cu privirea albastră, caldă ca un cer senin de vară:

- Rămâi, nu te sfii să spui ce gândești. Tinerii sunt sinceri, și asta e foarte bine.... E foarte bine... Liniștește-te și ajută-mă să aduc câteva sticle de apă minerală... pe astea din spate.

În curtea Misiunii, printre vasele înalte, așezate pe lespezile din piatră, împodobite cu mușcate roșii, erau întinse câteva mese, unde femeile tăiau cozonaci felii în coșuri împletite, și noi am adus sticlele de apă minerală și câteva sucuri naturale făcute în casă.

Se formară câteva grupuri.

- Cine e tânărul ăsta ce-l ajută pe popa Surdu după ce a trântit atâtea prostii în sală?

- E vreun securist trimis să ne urmărească... Sigur e securist.

- Cum să fie securist așa de tânăr? Voi nu vedeți că nu are mai mult de 36 de ani?

- Ai uitat ce diabolici pot fi... Pot cumpăra suflete la orice vârstă... - O doamnă înaltă, distinsă, într-un *deux-pièces* gri deschis, căuta să le explice altora din grupul de lângă capelă despre metodele securiștilor care recrutează informatori încă din școală, promițând note mari la examene, avantaje materiale, chiar premii nemeritate...

Mă simt din ce în ce mai stingher printre româniiăștia bătrâni și bătuți în cap și caut cu privirea ușa spre stradă, să o pot șterge. Când să fac câțiva pași, simt în spate aceeași greutate pe umăr:

- Vino să vezi biserica noastră... Poate vrei să spui o rugăciune...

Vreo trei zile nu l-am mai întâlnit, așa s-au potrivit întâmplările, programul făcut împreună cu domnul Birtolon sau de unul singur, când m-am rătăcit fără hartă sau ghid turistic pe străzile Parisului... Îmi ștersesem din memorie penibilul întâmplări din curtea parohiei, însă undeva rămăsese ascuns... Ghimpele curiozității... Voiam să ascult continuarea istoriei bătrânului preot... Băgasem de seamă că fără acceptul meu se înfiripase ceva pe sub piele mai presus de curiozitatea ziaristului, ceva profund, legat poate de privirea albastră care seara înainte de culcare parcă mă urmărea din colțul camerei cu mai multe paturi... Mai mult, am simțit nevoia să mă rog în fiecare seară, ca Buna mea din Bujac, cartierul veseliei, cum îl numeam adeseori, că acolo mi-am petrecut bucuria anilor dinaintea școlii cu băieții printre gropile șantierului lăsat

în paragină, unde imaginam tranșee și alte minuni periculoase, Buna, care se ducea în fiecare duminică la biserica din cartier și uneori mă obliga de-a dreptul s-o însoțesc...

- Dumnezeu ne așteaptă pe fiecare... Ne primește, oricât de păcătoși suntem... Barem tu, taică-tu s-a lepădat de El și s-a dat cu comuniștii...

Astfel că pe înserat, când mă întorsesem înfometat și cu picioarele umflate ca butucii, că bătușem pe jos de la Place d'Alma până la Louvre bulevardele Parisului, m-am trântit pe o bancă înainte de a urca în camera unde eram găzduiți...

Pe domnul Birtolon nu-l mai văzusem de trei zile, de s-a scuzat de parcă eu eram acela ce-l adusesem pe de-a moaca la Paris...

- Am o problemă de rezolvat la Montpellier... Nu cred că dorești să-ți întrerupi voiajul... Poți rămâne liniștit, că preotul Surdu știe de absența mea și te găzduiește în continuare.

Mai apoi am înțeles că doamna Jeanine locuia la Montpellier, și asta era adevăratul motiv al călătoriei noastre.

Trântit pe banca din curtea parohiei, nu i-am simțit prezența până când o mână caldă mi s-a așezat pe umeri.

- Te-ai ostenit, tinere?...

- Păi... Parisul ăsta te fură de-a dreptul...

- Desigur, desigur... Ai multe de vizitat... Multe de îmbogățit...

- Cu banii stau cam prost, da' mă descurc eu...

- Poți dobândi altfel de bogății...

- Păi, cinstit să fiu, m-am îmbogățit cu istoria dumneavoastră... Și, dacă s-ar cuveni, mi-aș dori, chiar mă interesează continuarea... După întoarcerea în țară...

- Se cuvine... Se cuvine... tinere... Ziarist, parcă spunei... Și nu numai... Poate pe parcurs vei lua o altă cale... Doar Domnul știe...

O să-ți povestesc mai departe...

Am rămas după acel 1 martie acasă cu mama și oamenii din Boian, făcând tot felul de planuri o săptămână, după care am găsit de cuviință să-i vizitez pe ierarhii noștri și la București pe protopopul de pe strada Polonă, Liviu Chinezu. Voiam să mă întorc la Paris, unde să iau legătura cu alte fețe bisericești întru ajutorarea țării mele. La aeroport însă mi-au luat pașaportul și mi-au impus să rămân câteva zile la București. Naiv, am căutat și am ajuns într-o audiență la Ștefan Voitec, ministrul Educației Naționale de atunci, pe care îl cunoscusem în 1946, căci făcuse parte din delegația română la Conferința de Pace. M-a primit zâmbind, întrebându-mă curtenitor ce-i mai nou pe la Paris, ce mai știi de Elvira Popescu și spectacolele de la Operă... Mâhnit, i-am povestit ce mi se întâmplase la aeroport și imediat i-a dat un telefon la Ministerul de Interne secretarului Avram Bunaciu. Nici până azi nu am aflat ce i-a spus, însă Voitec s-a schimbat la față și după ce a trântit receptorul în furcă s-a apucat preț de câteva minute să răsfoiască un dosar de pe birou... În cele din urmă a ridică ochii, m-a privit ca pe o cârpă murdară pe care urmează să o arunci la gunoi: „N-am ce-ți face” - și nici măcar nu mi-a întins mâna la plecare...

Am plecat grabnic din București la Boian, unde m-au arestat în 3 august 1947 trei securiști, doi de la București și unul de la Blaj, Cel din Blaj, care mă cunoștea, Gilu

Moga pe nume, mi-a spus: „Vii cu noi până în josul satului, că avem o defecțiune la mașină.” - I-am spus că nu sunt mecanic, dar știu de ce au venit - să mă aresteze. Între timp se auzise în sat că veniseră să mă ridice și se adunaseră câțiva oameni cu gândul să mă apere. I-am rugat să nu intervină, căci s-ar putea să aibă urmări grave pentru ei și familiile lor. Începeam să înțeleg ce vremuri se lasă peste noi. Mă durea mai mult de mama, care între timp îmi pregătise un pachet cu pâine și slănină.. Căuta să se țină tare, deși avea ochii în lacrimi: „Du-te, dragul mamei, căci am trecut prin multe în viață și vom trece și peste asta.” - Mi-au luat o piatră de pe inimă cuvintele ei și mi-am adunat puterea să le spun oamenilor din băătăură și securiștilor: „Spune Sfânta Scriptură: Nu vă temeți de cei ceucid trupul, că sufletul nu-l pot ucide...” - Și, astfel, cu mâinile legate la spate, am ieșit în noapte. M-au dus la Mediaș, la Sibiu și apoi la București, la Ministerul de Interne pentru anchetă.

- Cu ce v-au putut acuza?

- Era pe jumătate adevărat ce spuneau ei. Într-adevăr, fusesem în vizită la Maniu prin intermediul lui Coposu, care îmi obținuse o audiență. Și el, Maniu, a vrut să le transmită românilor din Franța: „Să le spui, părinte, românilor de afară că țara noastră este pe marginea prăpastiei. Să nu se mai certe unul cu altul, că toți sunt români. Luptați uniți, că ne amenință pieirea.” Astea au fost vorbele lui, pe care nu le-am putut transmite atunci, însă le spun ori de câte ori e nevoie acum... Să fim uniți...

- Și altceva, ce altceva puteau să mai spună, nemernicii? - simțeam cum mă aprind fără voie... Intram pe firul faptelor...

- Am dedus din anchetă că mă mai acuzau că aş fi adus din Franța mesajul către Maniu să plece personalități ale partidului în Occident pentru a face opoziție afară, că în țară nu se mai putea. Vă mai aduceți aminte de Tămădău... La anchetă am fost confruntat cu Coposu, care a negat că aş fi avut ceva de-a face cu Tămădăul sau că i-aş fi transmis vreun mesaj lui Maniu. În fine m-au purtat vreme de doi ani de la Jilava la Văcărești, înapoi la Văcărești și la Ministerul de Interne. Când mi-au dat drumul: „Să te duci acasă, părințele, și să te acomodezi lumii noi, că altfel iar o să vii aici.”

- Și v-ați acomodat?

- Un fel de a spune... M-am dus la Boian, în casa părintească, și m-am apucat de agricultură, că mie mi-a plăcut întotdeauna să lucrău la câmp... După vreo doi ani, a venit un securist de la Brașov spunând că lucrează la Culte: „Îți dăm o catedră de limba franceză la Brașov, și dacă vrei o poți lua pe mama cu tine. E important să ne informezi de tot ce se întâmplă în liceu. Atâta tot. Vezi, părinte, că avem grijă de intelectualii cu școli înalte?” - Atunci mi-am privit mâinile pline de bătăături, și pe mama, care auzise discuția: „Ce caută omul ăsta în curtea noastră? Să te duci cu sănătate, tovarășe, că v-ați bătut joc destul de copilul meu. Lăsați-l aici, că ce mănânc eu mănâncă și el, că eu nu mă duc nicăieri, nici când au fost rușii n-am fugit în pădure ca alții. Dacă e să murim, să murim în casa noastră...”

- Și n-ați plecat...

- N-am plecat și nici nu m-au forțat. Credeam că pot rămâne liniștit să sap pământul, bruma de pământ cât să me ajungă mie și mamei de pe o zi pe alta...

- Nu v-au lăsat în pace... Știu că ați mai fost închis încă o dată...

- Da... În 1957 a fost arestat părintele François de la Capela Franceză, pentru ca românii să nu mai aibă contact cu lumea exterioară. Anchetat fiind, a fost întrebat ce preoți români a cunoscut. Printre alții, i-a spus pe Prea Sfinția Sa Ploscaru de la Lugoj, pe Zenobie Păclișanu, pe mine - eram un lot de vreo opt inși. Au urmat zile și nopți de anchete la București, la Nicolski, șeful Securității - un mare ticălos -, a scos o hârtie și mi-a întins-o, după ce fusesem lăsat fără mâncare și izolat vreo două zile: „Părinte, ne-am dat seama că ții la mama dumitale. Uite, scrie aici că-ți lepezi credința și treci la ortodoxie sau rămâi fără credință - scrie, și mâine pleci acasă.” Ce puteam să-i răspund?

- Și atunci? - întreb în șoaptă.

- I-am spus că nu pot face ce-mi cere. - Țipa și urla de-i ieșiseră ochii din orbite: „Ții mai mult la Papă decât la mama ta?” - Am fost condamnați toți opt. Eu urma să execut opt ani de închisoare. Pe părintele François, paralizat în timpul anchetei, l-au expulzat. Am intrat la Jilava sănătos, că veneam de la țară, eram solid, cu brațe puternice și mâini bătătorite de sapă. Îmi spuneam că nu mi-e frică de zidurile groase ce mă despărteau de lume, oricum, nu mă puteau despărți de Dumnezeu. După trei ani și jumătate însă nu mai puteam umbla și zăceam ca o zdreanță pe pat, până m-au mutat la Dej, unde i-am întâlnit pe toți preoții - Mgr. Todea, Ploscaru, romano-catolicii Mgr. Schubert, Menges... Venise însă vremea eliberării politicilor... O calculaseră ei, criminalii, după canoanele lor scrise în iad. În 1963 am ieșit în cârje, cu numai 45 de kilograme. Acasă nu mă mai aștepta nimeni,

că mama murise de cinci ani cu dorul meu în suflet. Noroc cu un medic minunat, care m-a îngrijit la Sibiu și mi-a promis că voi ieși din spital fără baston, că, vezi Doamne, eu eram doar înfometat și nu olog.

- Asta era în 1963, după ce în 1947 ați venit în țară convins că puteți fi de ajutor.

- M-am înșelat... Însă Dumnezeu mi-a dat putere să îndur închisorile...

- Condamnat fără vină... De ce au fost în stare...

- Ei știau pentru ce ne condamnă... Știau bine... - oftează gârbovindu-se parcă omul în costum negru cu crucea pe rever. Știau că suntem un pericol pentru sufletele oamenilor... Nu aveau nevoie de oameni cu credință în Dumnezeu, cu teamă de Dumnezeu... Noi eram propovăduitorii adevărurilor din Cartea Sfântă... - Se scutură, se îndreaptă și parcă luminează încăperea plină de cărți.

- Când v-ați întors la Paris?

- După mulți ani, în care am lucrat ca muncitor la un trust de construcții, ca arhivar, croitor chiar, fiind chemat mereu la Securitate și amenințat: „Ești urmărit zi de zi și dacă faci ceva, uite, dosarul ăsta gros se deschide din nou!” - Să n-o mai lungesc, că s-a făcut târziu... După cum spuneam, în 1991 am primit o scrisoare de la cardinalul Jean-Marie Lustiger, care mă invita la Paris, să reiau conducerea Misiunii pe care o fondasem. Când am intrat aici pe poarta de pe Rue Robera, m-au cuprins emoțiile și lacrimile, am îngenuncheat și am sărutat pământul curții ăsteia, mulțumind lui Dumnezeu că-mi revăd odrasla zelului meu apostolic din tinerețe. De atunci am lărgit sala de conferințe, am rearanjat biblioteca... Și mai ales m-am îngrijit de oameni...

M-a trezit din reverie tot el, avocatul de-un leat cu mine, care era obligat în prezența maestrului său, proțăpît în primul rând de scaune în fața cosciugului, să-i fie alături la sfârșitul ceremoniei, să asculte respectuos, amărâtul, toate cuvântările oficialilor, ale unor habar n-am cine sau ce-au îndrugat, deși s-ar fi convenit să fiu mai atent, dacă nu în memoria decedatului, măcar cu gândul că urma să scriu câteva rânduri pe net, sau poate un articol în ziarul la care colaborez în ultima vreme.

Mi-a șoptit:

- Hai, frate, la o țigară, că s-a terminat slujba... Mi-a fost deajuns, că era să-l trag de mânecă pe unul dintre vorbitorii de vorbe... Ce mai, o puteau scurta, ce naiba...

- Și el, preotul Surdu, unde-i?... Pe el îl așteptam...

- Care preot? Cel ortodox? Îl cheamă Surdu?... Parcă-l știam... Cum îi zice, frate?...

- Cel de la Paris... De la greco-catolici...

- Aiurezi... Te-ai tâmpit... Care Paris?... - mă trăgea de mânecă și spre ieșirea din biserică și apoi pe scările laterale.

- Surdu am spus?... Păi, omule, Birtolon ăsta se aseamăna oarecum cu preotul Surdu... Ce scânteie de om... Amândoi, eroi de roman... Pe bune... Eroii, nu exagerez... În suferință... - îngânam vorbe de neînțeles pentru amicul nedumerit, care își aprinsese o țigară fără filtru, pufăind ca o locomotivă înfuriată...

- Te credeam om cu picioarele pe pământ... Bag de seamă că te-ai dilit și tu... Amesteci realitatea cu amintirile într-un papricaș din care nu se mai înțelege nimic... Ce să-ți spun, așa se pierdea și decedatul la Cabinet, când amesteca faptele ce trebuiau îmbrăcate în haina legii cu amintirile fără rost... I-am retezat-o eu din scurt de mai

multe ori și l-aș fi pus eu la colț dacă nu era cerberul ce-mi cerea starea de fapt cât mai succintă și cu posibilitate de câștig în fața instanței...

- Ce să-ți îndrug, omule... Un drum la Paris, Rue de Ribera, dormitorul cu mai multe paturi, conferința, privirea albastră... Istoricul Parohiei, povestea unui îmbunătățit în ale credinței...

- Mergem și la cimitir?... Te iau cu mașina, că altfel o iei razna de-a binelea...

Nici nu știu când m-am trezit la dreapta lui în Beamveul negru cu care se dădea mare printre fufele târgului, în spatele mașinii mortuare, în drum spre Eternitatea... Mă simțeam un idiot util... Folositor în ale memoriei... Idiot în fața lor, a trăitorilor adevărați. Îmi răsunau în cap vorbele privirii albastre - vrednicia creștinismului - nevrednicia creștinilor...

Șapte

La începutul slujbei nici măcar nu mă dumirisem prea bine ce caut eu aici, în biserica greco-catolică din Vlaicu, să asist cât de pios îmi stă în putință la înmormântarea domnului Birtolon...

Poate suferințele comune ale tatălui meu și ale răposatului... Amândoi și-au tras ultimele zile în paturi alăturate la Spitalul Municipal, vegheați cu rândul de mama și Madam Jeanine, și în ultimele clipe, când moartea pâlpâia pe deasupra părintelui meu, să-i fiu alături așa cum și-a dorit și mi-a transmis mama că-l lăsau puterile. Nici măcar să se adune să-și întărească vocea la limita suportabilului. Cu urechea lipită de telefonul mamei, îi auzeam respirația șuierătoare. N-a acceptat să-l văd în starea de slăbiciune de peste poate pe WhatsApp, el, omul puternic de peste 150 de kile, ce-și măsura puterile de dimineața până seara pe ogoarele patriei, cum îi plăcea să se autoironizeze pe vremea comuniștilor, și mai apoi pe cele ale arendatorilor, că îndeplinea înalta slujbă de arendaș a peste 500 de hectare aproape de Arad, unde moștenise și dumnealui vreo 5 hectare, nu știu precis, că nu m-a interesat niciodată truda țăranului sau a lucrătorului, sudoarea ce n-aducea nici bani și nici satisfacție imediată.

Mi-am cerut de îndată atât concediul, cât și zilele rămase libere de anul trecut, ignorând strâmbătura Bancherului. Nu-i convenea că numai la doi ani vechime

plecam pe nepusă masă, trecând peste programarea inițială făcut cu luni înainte... Puțin îmi păsa... Vocea mamei, stinsă, șoptită, când mi-a rostit rugămintea să las toate deoparte și să viu dacă vreau să-l mai găsesc în viață... Devenisem unul din tinerii diasporei, așa cum suntem botezați prin presă și la Tv, că uneori mai urmăresc seara, când mă las moale pe fotoliul din fața ecranului, cu picioarele întinse și cu un pahar de whisky pe măsuța de alături... Plecasem din țară de patru ani, imediat după terminarea facultății, cu toată împotrivirea lui, care, lipit de glia strămoșească, așa cum încercase să-mi insufle și mie sentimente patriotice de când mă știu, simțise probabil că-mi voi lua zborul, așa plănuisem cu Andrei, prietenul meu, colegul de cameră și de grupă la Științe Economice.

- Ce mama dracului să facem aici... Pe un salariu de nicio mie de euro și fără nicio perspectivă... Chiar nicio lumină nu se întrevede pentru noi, creierele inteligente...

- Nu ți-au murit laudătorii, frate, îl luam peste picior uneori, că prea se încredea în capacitățile noastre de a lua drumul Occidentului... M-am înșelat... Se informase, chiar trimisese C.V.-urile amândurora Băncii din München, de unde am primit amândoi Ok-ul.

Se acomodase perfect la stilul de ceas elvețian, păstra doar un zâmbet jucăuș în colțul gurii când mă căinam eu duminica dimineața după un somn bun că habar n-am cum să-mi omor timpul... Mi-a propus să-l însoțesc la biserica ortodoxă, undeva la marginea orașului, să mai schimbăm o vorbă cu românașii noștri, însă l-am refuzat categoric... Mi se părea o dovadă de lașitate să caut tovărășia alor mei compatrioți, pe care-i împrăscasem cu noroi, făcându-i lași și puturoși...

- Nu pricepi, frate, că acolo mai schimbi o vorbă, mai un banc, mai mănânci o sarma ca la mama acasă... Tanti Mița din Oradea ne mai omenește câteodată cu sarmale în foi de varză acră cu afumătură, de să-ți lingi degetele nu altceva...

- Și atunci, derbedeule, de ce am venit noi aici? Banii?... Euroii?... Programul de 12 ore?...

- Hai sictir... N-am poftă să-ți aud văicărelile... Am urmat un țel amândoi și-am reușit... Al naibii tembel... Nu pricepi?... Ne-am atins scopul... Ce voiai? Să tragem mâța de coadă la o firmă falimentară din România?

- Nu știu... Poate da... Poate nu...

Mă măcinau unele îndoieli, însă nu suficiente, încât să suport și alte neîmpliniri ale diasporei românești ce se aduna sub pulpana unui preot... Posibil amicul să fi găsit la întrunirile de după slujbă o româncă neaoșă, că-l vedeam tot mai fercheș, cu țoale de marcă și părul sârmos dat cu gel nemțesc, în diminețile de duminică...

Când, încovoiat, speriat, i-am comunicat că iau avionul de seară spre Timișoara, i s-au umplut ochi de lacrimi, m-a strâns cât s-a priceput mai bine.

- Sănătate tatălui tău... Și putere mamei... Să te întorci, frate...

- Ce-ți trece prin cap, băiete?... am sărit ca ars numai la gândul posibilei hotărâri, poate mai drastică decât cea luată cu patru ani în urmă...

De la aeroport, strâns lipit de corpul mamei, ce se micise dintr-odată, închipuiam întâlnirea cu tata...

S-a chinuit sărmanul două săptămâni, vreme în care l-am vegheat cu rândul, alături de Madam Jeanine, ce-și veghea și dumneaei bărbatul.

- Au fost amândoi două apariții ciudate la început, ca mai apoi, uniți în suferințe și în mizeria spitalului, să ne legăm mai abitir ca niște rude sau prieteni de-o viață...

Salonul avea patru paturi, însă cu euroi și pachete de cafea bună, că se mai păstrează obiceiul cafelei de calitate adusă de afară, deși se găsește cât poștești pe rafturile supermarketurilor, au rezolvat să nu mai aducă și alți suferinzi în salonul nostru.

Nu știu dacă cei doi, două schelete drapate în piele gălbuie au comunicat între ei sau poate doar prin priviri au înțeles, au suportat mai ușor chinurile bolii. Ceea ce s-a întâmplat neașteptat, inexplicabil poate, a fost tocmai apropierea dintre aparținători... Mai precis, dintre mama, o femeie puternică, ce căuta în orice clipă să nu-și piardă din energia și determinarea ce-o făcuseră să înfrunte, chiar să iasă învingătoare din toate piedicile, încercările la care fusese supusă...

- Rostul încercărilor, dragul meu... Toate necazurile, toate piedicile, reale sau închipuite, sunt lăsate de la Dumnezeu să ne înțeleptească...

- Haide, mamă, lasă-mă cu citate din cărțile dumitale...

Nu voiam s-o jignesc, că devenise cam habotnică, de când frecventa de câțiva ani o biserică patronată de un preot ciudat, și se mai și înscriesese într-o asociație cu nume de sfânt... Chiar și tata o lua peste picior de mai multe ori când, adus cu sila la slujbele bisericii cu pricina, le ironizase pe credincioasele drapate în fuste până la pământ și îmbrobodite cu năframe și vara și iarna. Îl oripilase și pe el, omul practic, ce știa doar lecția pământului, schimbarea mamei, care în cursul săptămânii, la coaforul unde era co-patroană, inventa freze care mai de

care mai moderniste pentru cucoanele de peste 50 de ani, că se bucura de oarece renume de coafeză cu stil în mica noastră urbe - schimbarea de duminică, când își acoperea părul bogat, vopsit în nuanțe roșiatic-arămii, cu o broboadă imensă ce-i astupa chiar și sprâncenele pensate...

El, inginerul agronom, care era greco-catolic și care arareori mai frecventa biserica din Vlaicu, unde slujea Padre - așa cum îl numea Madam Jeanine pe cel ce-i alina, și chiar le-a dat ultima împărtășanie celor doi din salonul 15.

Ea, mama, și Madam Jeanine, se înlocuiau cu schimbul la căpătâiul muribunzilor, când una, împinsă de situații imposibile de genul o încurcătură cu clientele salonului de coafură sau vreun proces aflat în termen la Judecătoria unde domnul Birtolon era parte împlicată.

Astfel se face că într-o după-amiază, la vreo trei zile după ce am aterizat în universul salonului 15, m-am pomenit cu Padre, un bonom cu privirea directă, ageră, care a intrat ca la el acasă în salon și s-a așezat între cei doi. După câteva cuvinte, simple politețuri, în care tata, cu glas hârâit, m-a prezentat ca fiul realizat peste hotare, studentul conștiincios și strălucit chiar, prin examenele luate cu brio atât în România, cât și afară, de mi s-a făcut acru, îmi venea să ies, să fug pe ușa deschisă pe coridorul cu miros de formol.

- Felicitări... Mă bucur de cunoștință... Mă bucur și mai mult că sunteți aici cu noi în după-amiaza asta...

Cu o strângere de mână puternică, i-am simțit energia, bunătatea, strecurate ca un fier înroșit până în piept de m-am cutremurat o clipă...

Deși se purta cât se poate de normal, de parcă venise într-o vizită de curtoazie anunțată cu câteva zile înainte la ora ceaiului, l-am simțit că interpretează cât se poate de natural un rol... Atât de bine intrase în pielea unui musafir oarecare ce venise să petreacă câteva ore de conversație plăcută cu doi prieteni încât m-a făcut, și nu numai pe mine, ci chiar pe cei doi muribunzi, să se simtă ca două gazde bucuroase de vizita unui apropiat...

Domnul Birtolon perora cu eleganță, trebuie să recunosc, eleganță ce m-a frapat în primele zile petrecute în salonul lor, dar cu care m-am obișnuit fără să casc gura ca un nătâng, el făcea politică cu preotul cu vorbe mari, care în altă situație și rostite din gura altcuiva, mi s-ar fi părut caraghioase, ba chiar l-aș fi oprit, că nu eram dispus să ascult asemenea vorbe - ca întregirea neamului, sacrificiul strămoșilor, delăsarea politicienilor, unitatea pierdută ce trebuie recâștigată cu orice preț.

Preotul îi ținea hangul, doar ici-colo mai strecura câte o ironie fină la adresa unor caraghioși ce-și spuneau personalități în lumea Parlamentului ori în fruntea unor anume partide, că nu le știu numele...

Cât despre tata, intra și el în discuția celor doi cu exemple concrete, logice - cum s-ar fi putut dezvolta agricultura după '90 dacă nu s-ar fi furat tot ce s-a putut din fostele stațiuni de mașini agricole, dacă țăranul ar fi primit din timpul ajutoarele de la stat sau din partea Uniunii Europene, despre lipsa forței de muncă din agricultură, folosind uneori limbajul de lemn, așa cum îl categoriseam nu numai eu, ci mai mulți dintre cei de vârsta mea, fără ca Padre să dea vreun semn de plictis, documentat chiar și în neajunsurile agriculturii - făcea cu brio față ambelor conversații.

Ciudat, reușise să-i facă să uite unde sunt, să le domolească durerile, chiar reușind să mă atragă și pe mine în hora vorbelor.

După vreun ceas, că venise asistenta să le facă tratamentul de seară, l-am însoțit până în curtea spitalului, când am avut prima conversație tête-à-tête cu preotul scos din tipare.

Nu știu ce mi-a venit, poate durerea înăbușită, adunată peste poate, când, cu ochii vineți, răi:

- Ce naiba v-a apucat? De ce i-ați lăsat să bată câmpii?... - mă rățoiam fără motiv, deși simțisem că îmbrăcase haina durerii ascunse bine dedesubtul sutanei negre... într-o horă a platitudinilor, a normalității, care să-i facă să uite de paturile cu arcurile rupte, de mirosul insuportabil, de durerile ce le sfâșiau trupul...

- Ce spui dumneata e adevărat... Am jucat un rol, și nu numai eu...

- Chiar și ei?

- Cu toții... Toți trei am fost personajele tragediei... Ascunși...

- Sub masca normalului?... - l-am întrebat.

- La plecarea noastră de aici, omenia nu scade din valoare... Înțelegi?... Omenia trebuie păstrată cu orice preț, mai ales înainte de poarta finală...

- Și actorii? Se justifică jocul?... - insistam, dorind parcă, acolo, în parcul din curtea spitalului, să primesc răspunsul... Taman acolo... Realizam că sunt nepoliticos... Insistent peste limitele bunului-simț în fața unui preot. Însă, ciudat, îl simțeam aproape mai deschis chiar decât mama, în fața căreia îmi era teamă să-mi arăt suferința.

- Evident că jucam toți trei un rol... Intrasem în joc, eu conștient, iar ei duși de valul speranței... Sunt dator să

le fiu alături... Îmbrac durerea în haina suportabilității, să deschid fereastra spre...

- Spre ce, părinte?

- Zilele lor sunt un coșmar, însă amândoi nu și-au pierdut demnitatea, bărbăția, puterea de a lupta... Speranța...

- Înțeleg... Dumneata îmbraci durerea în speranță... Spargi o atmosferă mizerabilă...

- Îmi fac datoria...

Mi-am cerut scuze când, ajunși în fața porții spitalului, i-am mulțumit. Nu-mi găseam vorbele cu care să-mi îmbrac alinarea ce-o simțeam chiar și eu... L-am privit cum se îndepărtează cu pași tinerești... energici, hotărâți, și brusc a întors capul și a făcut semnul crucii - binecuvântarea spre clădirea din spate, unde la etajul doi se zvârcoleau doi oameni în paturile alăturate din salonul 15.

- Te aștept... La biserică... Pe Vlaicu... Tatăl tău obișnuia să vină uneori la slujbe...

Și iată-mă la slujba de înmormântare... a domnului Birtolon... Pe tata l-am adus acasă și a rămas în grija unui văr mai îndepărtat ce îl veghează cât mama o ajută pe Madam Jeanine cu toate cele în îndeplinirea tradiției, despre care ea, femeia africană, habar nu are.

Tatăl meu, din familie greco-catolică, n-a prea dat pe la biserică, cum, de altfel, nici ai lui, că trecuseră prin vremurile comuniștilor, când religia asta fusese interzisă, și mai apoi, luat cu lucrarea pământului, mai uita chiar și de slujba duminicală.

Dacă nu mă dumirisem prea bine ce căutam eu aici, sunt convins că Padre jucase rolul perfect, m-a adus prin

ținută și anormalul gesticii, al vorbelor, să îndeplinesc o datorie fără să știu în fața cui și față de cine.

Din întâmplare, sau poate nu fusese nicio potriveală, așa cum obișnuia mama să tragă tot felul de învățăminte aplicate cam scolastic de când frecventa biserica ortodoxă ironizată prin credincioasele, obișnuitele femei îmbrobodite, oricum, eram pe coridorul spitalului și-l așteptam pe medicul curant ce urma să-mi dea verdictul - să-l ducem pe tata acasă - și asta presupunea că nu mai are nicio șansă la viață -, mă frământam mai abitir ca-n fața unui examen de master sau a oricărui prag pe care-l trecusem până la completarea C.V.-ului înainte de plecarea în Germania -, când Padre, alunecând ca o arătare din altă Lume - a deschis ușa salonului și mi-a șoptit:

- Ultima spovedanie... Ultima împărtășanie... pentru veșnicul călător spre idealuri... ultima suflare - la dernière...

N-am înțeles prea bine ce bolborosea în franceză și am întrebat cam tâmp, prins și eu în coșmarul ultimelor clipe - ale celor doi din salonul 15...

- Domnul Birtolon moare?... Se duce?...

- Viața lui... o împletire... un lanț între o viață obișnuită și una plină de aventuri neașteptate în care l-a aruncat Istoria...

- Ce înseamnă rutina?... Viața obișnuită?

- Poate viața din Africa, cu tot spectacolul ei... Poate slujbele de zidar, șofer, muncitor cu ziua prin țările din Apus... Poate ce i-ar fi oferit Măria Sa Istoria dacă n-ar fi venit schimbarea comunistă peste familia dumisale...

- Pentru el?... Și pentru noi, ceilalți?... Școala, gradele, masterul, examenele, postul, căsătoria, pruncii?...

- Băiatul meu, le nimerești uneori, cu toată tinerețea... În ceea ce-l privește pe domnul Birtolon, toate darurile obișnuinței nu i-au fost date. Din contră, boabele de lumină în brațele mamei, ale tatălui, ale familiei, s-au întrerupt brusc, când a fost ridicat din casă la 6 ani... Au urmat anii de pribegie., minunata întâlnire cu doamna Jeanine ... Și apoi schimbarea vremilor...

- Adică, Revoluția... m-am dat mare...

- Desigur... S-a reîntors, că nu putea altfel... El n-a avut parte nicicând de siguranța zilei de mâine... Poate prin Africa... Poate... Însă...

- De unde le știți, Padre?... Pe toate...

- Asta n-are importanță acum... Mă iartă, dragul meu... Le temps est venu... Le dernier...

Și a continuat în franceză... Lăsând ușa întredeschisă, am auzit fără voie cum se împleteau ca într-o simfonie cele două glasuri, în italiană, în franceză, în română, și iar în franceză, iar în italiană...

Am luat-o la fugă, înspăimântat, să-mi caut alinarea în răspunsul medicului, care mi-a dat una în moalele capului.

- Vă sfătuiesc să-l duceți acasă... Domnul ... tatăl dumneavoastră... își trece ultimele zile... Cum doriți... I-am spus și mamei dumneavoastră... Îmi pare rău... Uneori medicina se declară neputincioasă... Cancerul... Plămâni... Înțelegeți?...

A doua zi de dimineață, pe o Salvare rablagită, pe o targă purtată, zdruncinată, pe scările spitalului de doi brancardieri neîndemânatici, l-am transportat scheletic, neputincios, o umbră din bărbatul puternic ce răsturna brazdele pământului, pe strada din cartierul Gai, la marginea orașului, unde-și clădiseră amândoi, ai mei, o

căsuță trainică, cu trei camere, și o curte măricică, cu merii încărcăți de rodul fructelor roșiatice...

Celălalt a mai rămas două zile în spital și mai apoi l-au transportat, tot un schelet cu ochi pătrunzători, tăioși uneori, acasă, pe strada Cicio Pop, casa memorială, așa cum am aflat tot în zilele cumplite petrecute în salonul groazei... Că habar n-am avut până atunci că există undeva în Arad, pe o stradă din centru, o casă memorială unde se semnase actul Unirii - așa cum plină de respect mi-a înșirat mama, citând parcă dintr-o carte de istorie comunistă.

Aici, în Casa Istoriei, și-a dat obștescul sfârșit - o citez din nou pe mama, care m-a lăsat ca paznic alături de tata - o zi de dimineața până seara, când a socotit de cuviință să-i fie de ajutor doamnei Jeanine.

- Nu știe, săraca... Cum să știe datinile noastre... Cum să se descurce de una singură...

- Păi, e fiul ei cu ea... - am îndrăznit să o temperez, din egoism probabil sau spaima de a rămâne singur cu al meu așezat pe drumul de întoarcere - mă trezesc cu timpul că o citez ba pe mama, ba îl plagiez, îl recunosc, pe neobișnuitul preot greco-catolic ce mi-a lăsat urme ciudate în gânduri și judecăți de idiot inutil...

- Nuca-n perete... Da' știu că le nimerești, învățatule... Ce să știe africanul celălalt, chiar dacă-i școlit prin Franța...

- Te rog... Chiar n-am poftă de o discuție fără rost... Acum...

- Tu niciodată n-ai fost în stare să-mi ascuți vorbele... Ți-ai făcut de cap... Poate ai făcut ce trebuie... Poate asta să-ți fie calea...

- Nu-i cazul, mamă... - i-am tăiat-o din scurt, cerându-i doar indicații despre medicamentele și cataplasmele ce trebuiau aplicate la anumite ore...

Cât despre tânărul african, îl văd acum la dreapta sicriului, vizibil afectat, sprijinindu-și mama...

Slujba de înmormântare începuse când m-am trântit pe un scaun din ultimul rând, alături de doi moșnegi înfășați în haine mirosind a naftalină, cu vestonul ros la mâneci, purtând cu o oarecare demnitate hainele ponosite, înțepeniți de parcă-i înțepase cineva pe la spate, de stăteau ca doi soldați aliniați gata să dea raportul... M-am scuzat caraghios când l-am atins pe unul dintre ei din greșeală, poate i-am călcat vârful pantofului scâlciat, dar bine lustruit, încercând să mă concentrez, neînțelegând la început de ce vorbește Padre în franceză, cântă în franceză, slujește liturghia în franceză... Am căscat mai abitir ochii când i-am văzut pe cei de culoare, vreo zece, cred, rudele din Africa ce răspundeau preotului, ba mai și intonau unele cântări, tot în franceză...

Nici nu-mi pot explica, poate ținuta doamnei Jeanine, ca o statuie de abanos, că văzusem una pe la muzeele din Franța, unde mi-am petrecut primul concediu ca proaspăt angajat la banca mea nemțească, bucuros nevoie mare că-mi pot permite să bat drumurile Europei pe banii mei și nu pe truda bătrânilor, care, oricum, n-ar fi putut plăti nici măcar hotelul de 4 stele la care socotisem de cuviință să-mi rezerv camera, undeva aproape de Louvre, în buricul Parisului...

Nu găsesc explicația rațională că nu fusesem legat de niciun fel, nici de neamurile africane și nici de bătrânii, de doamnele cu pălării și voaletă ce-și ștergeau lacrimile, doar statuia neagră cu lacrimile strălucind ca două dungi

argintii de-a lungul chipului, și mâna fiului ce-i stă de-a dreapta strângând mâna liberă, mâna de abanos, cântecele ce țipau a durere într-o franceză graseiată perfect - și mai ales când unul din grupul de-a dreapta sicriului a început către sfârșit să se tânguie într-o limbă necunoscută, probabil un dialect african, mi-a făcut piele de găină, de m-am trezit ștergându-mi și eu ochii cu un șervețel de hârtie găsit în buzunarul pantalonilor.

Mai apoi, după liturghia oficiată în franceză - că așa m-a luminat Padre mai târziu la Pomana mortului, unde am avut onoarea să-i stau alături - după liturghie a urmat slujba de înmormântare în română. Și totul acompaniat când de Padre, când de un tânăr, la orga bisericii...

Mi se părea că trăiesc o realitate paralelă, că sunt teleportat într-un film ciudat din care m-am trezit cu urechile țiuind într-un bocet african, acompaniat de discursurile, de luările de cuvânt, ale unor oficiali sau prieteni... Nu mi-au rămas întipărite în creier decât frânturi din discursul avocatului bătrân...

- La început s-a prezentat la cabinetul meu cu o servietă burdușită cu acte ce dovedeau dreptul de proprietate, ca mai apoi, după șapte ani de procese, geanta să se umfle, să se transforme într-un fel de rucsac umflat, în care se amestecau dosare, coduri civile și penale, extracte din monitorul oficial, și în final se prezenta elegant, demn, și totuși, ciudat - scuză-mă, distinsul meu client, dar ajunseseși să tragi după dumneata un geamantan, de parcă urma să descinzi într-o țară mai îndepărtată decât Africa - o țară unde dreptatea triumfă fără putință de tăgadă...

Dragul meu prieten - că ajunseseși să fim legați nu numai prin orele, zilele, săptămânile, lunile, anii chiar,

petrecute împreună pe coridoarele pașilor pierduți, ci și printr-un soi de prietenie nepermisă după normele deontologice ale profesiei mele, încălcate de mine, avocatul încărunit între dosare și procese, prietenie ce mi-a permis să mă bucur nespus că am făcut chiar și imposibilul atunci când era să fii evacuat din casa memorială din vina unora ce sper că o vor purta în cârcă multă vreme de acu' înainte, mi-am pus priceperea, știința, și, cu ajutorul tânărului meu asociat, am reușit să tranzacționăm cu adversarii noștri în așa fel încât să-ți dai obștescul sfârșitul în casa familiei Cicio Pop.

Regret, sunt profund îndurerat, știu, mi-ai transmis prin priviri atunci când te-am văzut pe patul de spital, demn, așa cum am avut onoarea să te cunosc, și, totuși, înspăimântat la gândul că Cel de Sus nu va permite să fii alături de noi la 1 Decembrie 2018 - la împlinirea celor 100 de ani de la Unire...

Mi-au înțepat creierii, m-au trezit parcă dintr-un somn nemeritat, ca atunci când adormeam uneori cu cartea în față, studiind un tratat în germană, că nu era trecut pe net și aveam nevoie să-l aplic a doua zi în fața Comisiei de evaluare - nu realizarea că nu ne mai despart nici trei luni până la împlinirea celor 100 de ani... Sau poate că nici nu băgasem în seamă de acolo unde m-am pricopsit, m-am așezat, scăldat în lumea cifrelor, a euroilor, că aici, în țară, se așteaptă Centenarul... De către cine? Desigur că tovarășul tatălui meu își dorea să prindă împlinirea anilor rotunzi... Poate și tata... Poate și mama?...

Desigur, și fiul Michael, cu care schimbasem în salonul 15 câteva vorbe - în engleză, simple politețuri, amândoi înzidiți în durerea proprie...

Cuvintele spuse la catafalc au zdruncinat, au declanșat cutremurul durerii proprii - eram și eu pe cale de a-mi pierde tatăl...

Cuvântul fiului Michael

Doamnelor și Domnilor, dragi prieteni ai Familiei Birtolon,

Am să vorbesc astăzi din partea familiei, din partea familiei extinse.

Am înțeles din predica preotului că o parte din viața tatălui meu a rămas aici. A avut o viață încărcată de emoție, o viață plină de bucurie, dar și încărcată de tristețe.

S-a născut în ziua de 6 august 1936, în casa bunicului său Ștefan Cicio Pop, pe care îl cunoașteți cu toții. Chiar dacă a părăsit la vârsta de 9 ani acest oraș, în niște condiții istorice dificile, a părăsit casa sa, a părăsit țara sa, o țară pe care a păstrat-o pentru totdeauna în inima sa.

Și-a început și și-a continuat studiile superioare în Germania, a devenit inginer civil și a lucrat în Germania, în mai multe țări din Africa, în special în Gabon, în Coasta de Fildeș, a lucrat și în Italia.

Iar în Gabon a întâlnit-o pe mama mea și pe mine, cel de 9 ani. Tot 9 ani avea și el când a părăsit casa din Arad.

Mama și tata au finalizat numeroase proiecte în toate țările pe care le-au traversat. Iar ultimul lor proiectat împreună a fost la Arad, prin implicarea în viața familială a familiei Cicio Pop.

A încercat întotdeauna să ne transmită istoria lui. Trebuie să știți că în Africa tatăl este cel care vă dăruiește dragostea sa, iar el mi-a dat și ne-a dat dragostea sa.

Iar noi, la fel, i-am dat toată dragostea noastră. Și, după cum spunea Sfânta Ecaterina din Siena: „Viața este un pod. Traverseaz-o. Dar nu-ți fixa locuința ta!”

În această zi am venit să ne luăm rămas bun de la tatăl meu, Aurel Liviu Birtolon, care a traversat acest pod, iar vineri, 7 septembrie 2018, la ora 5 dimineața, ținând-o pe soția sa, pe mama mea, cu mâna sa dreaptă, iar pe mine cu mâna sa stângă, a traversat acest pod, așa cum a și trăit, ca un om demn, curajos, puternic, onest, înțelept și plin de dragoste sinceră.

Unul dintre ultimele sale cuvinte, cu câteva zile înainte de a muri, au fost pentru mine, cu toată luciditatea, chiar dacă corpul îl părăsea, încet-încet. Și mi-a zis: „Michael, să trăiești cu ceea ce iubești! Momente prețioase, pentru a avea și amintiri formidabile, care îți vor da putere în timpul adversităților și bătrâneții.”

Tată, soția ta, copiii tăi, nepoții tăi, prietenii tăi, au venit ca să-și ia rămas bun, astăzi.

Drum bun!

Fii sigur că ai dus lupta cea bună, cea a dragostei, a onoarei și a adevărului!

Adio, tată!

Mulțumesc!

M-am străduit să-mi adun mințile și la discursul directorului Bibliotecii Județene, pe care îl știam de câțiva ani buni, pe vremea când era ziarist și avea un condei ascuțit în ziarul local, cumpărat cu conștiinciozitate de tata pentru informațiile legate de subvențiile agricole și de mama pentru rubrica decese, ca să fie pasămite informată despre cunoștințele ce luaseră drumul cimitirului. M-am bucurat când am aflat că a angajat la Bibliotecă de când s-a înscăunat oameni de cultură și mai tineri care să-i informeze pe cei ca mine și altfel decât în sălile de lectură, pe care le știam de pe vremea liceului, când împreună cu al meu amic ne rodeam coatele pe-acolo...

Cuvântul directorului Bibliotecii

Îndurerată familie, îndurerați invitați,
Alexandru Birtolon moare în anul sărbătorii tuturor
românilor, moare în an de sărbătoare.

În urmă cu o sută de ani, bunicul său Ștefan Cicio Pop, urca la Alba Iulia la Tribuna Marii Uniri, fiind condus de alt unchi, Președintele Partidului Național Liberal, Gheorghe Pop de Băsești, care avea aproape vârsta marelui dispărut de astăzi.

Octogenarul Gheorghe Pop de Băsești rostește în fața Adunării Naționale de la Alba Iulia cel mai scut, dar și cel mai frumos discurs din istoria omenirii, cuvintele dreptului Simion, atunci când îl vede pe Iisus Hristos, Mântuitorul nostru: „Acum slobozește pe robul tău, în pace, după cuvântul Tău, că văzură ochi mei moștenirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea tuturor fețelor oamenilor.”

Gheorghe Pop de Băsești moare două luni mai târziu, moare tot în vremea sărbătorii tuturor românilor, în urmă cu o sută de ani. Dar moare fericit! A văzut România Mare, România pentru care a luptat toată viața lui. Alexandru Birtolon moare tot în moment de sărbătoare.

Onorată familie, consolați-vă că așa mor cei binecuvântați!

Dumnezeu să-l odihnească!

Dumnezeu să-l ierte!

Dacă tâlcuirea din Sfânta Evanghelie nu am reușit s-o pătrund pe de-a-ntregul, cuvântul, adevărul, emoțiile din cuvântul preotului - Padre al nostru - m-au tulburat profund.

Cuvântarea preotului greco-catolic

Din Sfânta Evanghelie, cea de la Ioan citire:

„Zis-a Domnul către iudeii care veniseră la Dânsul: Adevărat, adevărat zic vouă. Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel Care M-a trimis pe Mine, are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață. Adevărat, adevărat zic vouă că vine ceasul, și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor Învia. Căci precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață întru Sine; și I-a dat putere să facă și judecată, fiindcă este Fiul Omului. Nu vă mirați de aceasta, că vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzit glasul Lui, și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre înviere

osândeii. Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec; dar judecata Mea este dreaptă, pentru că nu caut voia Mea, ci voia Tatălui Meu, Celui Ce m-a trimis pe Mine.”

Mărire Ție, Doamne, Mărire Ție!

Onorată și întristată asistență,

Puteam să pregătesc o predică frumoasă și să vă vorbesc despre viața lui, să vă vorbesc despre ce a însemnat familia Cicio Pop pentru comunitatea arădeană, pentru țara în care trăim.

Aș fi zis niște lucruri impresionante, ieșite din comun. Dar aș fi semănat cu un copil care și-a învățat bine lecția. Și, din experiență, vă spun că e mai bine să le vorbești oamenilor, în circumstanțe atât de dramatice cum ar fi moartea cuiva care le-a fost și le este drag, să spui ceea ce ai în suflet, ceea ce simți, ceea ce îți vine în minte. Nu să faci construcții oratorice pentru care să te aplaude lumea. Ieri seară, când am plecat de la Stâlp, după ce am stat de vorbă cu foarte mulți dintre dvs. veniți din toate colțurile lumii, mi-am pus întrebarea: „Ce s-ar întâmpla oare dacă fiecare dintre noi ar vorbi în limba țării în care s-a născut? Sau dacă ar începe să vorbească în limbile tuturor țărilor în care a trebuit să trăiască exilat, din pricina vicisitudinilor istoriei, din pricina circumstanțelor dramatice în care a trăit? Ce s-ar întâmpla dacă toți ar începe să vorbească deodată?”

Fiecare ar vorbi în limba lui și atunci ar exista două posibilități: fie un nou Turn Babel, fie o nouă coborâre a Spiritului Sfânt, o Sărbătoare a Rusaliilor, în care Spiritul Sfânt coboară asupra celor prezenți și ei încep să vorbească în toate limbile pământului.

Și imposibil să nu-ți pui această întrebare, pentru că, vedeți, faptul că suntem aici din toate colțurile lumii este o realitate pe care nu o putem ignora. Dar o realitate din care fratele nostru, Aurel, a făcut parte. El a fost un mare om, un mare om cu vocația universalității, care a venit sub semnul universalității și din pricina vitregiei istoriei.

Ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi existat bolșevismul? Dacă nu ar fi venit rușii? Dacă nu ar fi venit comuniștii la putere?

Probabil ar fi rămas ca și un fel de *country gentleman* pe moșia familiei, pe care ar fi administrat-o, ar fi urmat exemplul familiei, ar fi făcut politică bună, nu ca politica de astăzi, ar fi fost un om extraordinar de prețuit. S-ar mai fi dus, din când în când, poate pe la București. Mai puțin pe la Viena, din când în când, într-o călătorie.

Dar inteligența umană nu este făcută să reflecteze asupra ipotezelor, ci asupra realităților în care trăim. Iar regimul comunist a fost o realitate dureroasă.

Și el, asemenea lui Avraam, a trebuit să părăsească țara în care s-a născut. „*Ieși din casa ta și din neamul tău și vino în țara pe care ți-o voi arăta eu.*”

Și până acum Dumnezeu i-a arătat extrem de multe țări: i-a arătat Germania, i-a arătat Gabonul, i-a arătat Italia, și cred că fiecare dintre aceste experiențe l-a îmbogățit într-un anumit fel.

Și gândiți-vă la comunism. Comunismul a fost ceva mizerabil. Ceva dramatic. Și n-am vrea să se repete, niciodată, istoria noastră.

Dar dacă n-ar fi fost comunismul, dacă n-ar fi fost mizeria prin care a trebuit să trecem cu toții, nu și-ar fi cunoscut soția, pe Jeanine.

Dacă nu ar fi fost comunismul, nu ar fi plecat, nu s-ar fi dus niciodată în Africa.

De multe ori, Dumnezeu se folosește de lucrurile cele mai mizerabile ca să scoată, cum s-ar spune, aurul din noroi. Și fiecare pas pe care l-a făcut acest om, pe care eu l-am cunoscut, și l-am cunoscut binișor de vreo douăzeci de ani încoace, fiecare pas pe care l-a făcut a fost spre îmbogățirea lui spirituală.

N-a fost nici un om fanatic, nici un naționalist înflăcărat, care să țină discursuri patriotice. Dimpotrivă. Și-a iubit foarte mult țara. Și cred că a fost deosebit de greu pentru el să trăiască atât de departe de ea. Iar după ce s-a întors s-o găsească altfel decât și-ar fi dorit-o.

Am fost la dânsul, ca să-l spovedesc, la spital. Și am stat de vorbă despre situația politică, pe care, cu siguranță, nu o găsea admirabilă. În această țară, care este o moștenire a bunicilor, putem să vorbim foarte mult despre realizările unui om. Și luăm fiecare realizare în particular. Dar ar trebui să insistăm asupra a altceva, care este strict legat de credința noastră.

Vedeți, cum spuneam, suntem aici din toate colțurile lumii. Ceea ce păcatul a despărțit, prin vărsarea sângelui Său, prin coborârea Spiritului Sfânt, Mântuitorul nostru a reușit să reunească.

Suntem aici, dar nu ca la un Turn al lui Babel. Deși vorbim limbi diferite, ne înțelegem. Suntem uniți în aceeași durere și suntem uniți în aceeași dragoste.

De aceea, preaiubiților, în Hristos, ar trebui să reflectăm la ce înseamnă, pentru noi, moartea. Cu siguranță, moarte este o frontieră. O frontieră pe care o trecem. Dar nu este un scop în sine, pentru că Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa.

Iar Dumnezeu este Dumnezeul lui Avraam, Isac și Iacov. Dar este și Dumnezeul celor vii, nu numai Dumnezeul celor morți. Dacă Dumnezeu, Care este viu, l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa, l-a creat pe om pentru viață. Și, așa cum Dumnezeu este veșnic, l-a creat pe om pentru veșnicie.

Spre încheierea slujbei dădeam semne de neliniște, de-mi venea să ies cât mai grabnic afară, să trag o țigară, deși îi promisesem mamei să las tutunul și am ascultat disciplinat și citirea mesajelor Episcopului Lugojului și al Episcopului Aradului, cel din urmă citit de preotul ortodox care asistase la slujba greco-catolică.

Astfel, preotul nostru, Padre, a spus:

Voi da citire mesajului Excelenței sale Reverendisime Preasfințitului Domn Domnul Alexandru Mesianu, Episcopul Lugojului, care este în aceste momente grele alături de familia îndoliată.

Fraților preaiubiți, îndoliată familie,

Am aflat cu adâncă durere de moartea domnului Aurel Birtolon. Un om extrem de valoros, pe care am avut plăcerea și onoarea să-l cunosc personal.

Aurel Birtolon a fost nu doar un fiu devotat al Bisericii noastre Greco-Catolice, ci și un martor al Marii Uniri, prin antecesorii săi, care au fost artizanii acestui deziderat de veacuri al neamului nostru.

Rog pe Atotputernicul Dumnezeu să îi dăruiască parte de viața cea de veci, lumina feței Sale să îi mângâie pe cei din familia îndoliată!

Cu arhieresti binecuvantari, Alexandru, Episcop de Lugoj

Mesajul Excelentei sale Reverendisime, Inalt Prea Sfantitului Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului:

Preacucernice Parinte, mult indurerata si distinsa familie, indoliata asistenta,

Este o zi trista pentru Aradul cultural, Aradul istoric, dar si pentru Aradul marturisitor, insa, in același timp, este o zi plina de lumina pentru cel care astazi se desparte de noi, robul lui Dumnezeu Aurel Birtolon, cel care astazi se intalneste cu Cel care l-a creat, cu Dumnezeu si cel care, astazi, se intalneste cu cel care i-a fost bunic, unul dintre artizanii Marii Uniri de la 1918 pe care aproape ca l-a divinizat, prin modul si prin marturisirea pe care a facut-o fata de bunicul sau.

Aș dori să transmit din partea Intai Statorului Bisericii Ortodoxe de aici, din Arad, din partea Inalt Prea Sfantitului Arhiepiscop Timotei, un mesaj de condoleante si de compasiune, pentru familie, pentru toti cei ce suntem prezenti si pentru toti cei care l-au cunoscut, spunand ca Aradul este un oras multi-etnic si pluri-confesional, si, ca dovada, de aproape treizeci de ani, impreuna cu Inalt Prea Sfantitul Arhiepiscop Timotei, slujitorii Bisericii Ortodoxe, la Ziua Nationala de 1 Decembrie, intotdeauna, in pelerinajul din Cimitirul Eternitatea, ne-am oprit si la mormantul celui care a fost Stefan Cicio Pop, marele aparator al credintei si al neamului romanesc.

Personal, n-aș putea spune, cum marturisea adineaori parintele, ca l-am cunoscut de foarte multi ani,

l-am cunoscut abia anul acesta în mod direct. La lansarea de la Cinematograful Astra a filmului Centenar, acolo unde și robul lui Dumnezeu Aurel Birtolon a avut câteva mărturisiri. Au fost multe care l-au impresionat, dar aș încheia cuvântul meu prin ceea ce a spus, atât de frumos, robul lui Dumnezeu Aurel Birtolon mărturisind credința și neamul românesc: 'M-am născut, sunt, și voi muri român.'

Dumnezeu să-l ierte!

Nici nu știu cum s-au dus întâmplările una după alta, drumul până la cimitirul din cartierul UTA, unde au locuri de veci plătite de cu ani înainte și ai mei, slujba de la capela familiei istorice Cicio Pop - și drumul până la localul unde pe o terasă decentă m-am pomenit așezat la Pomană între Padre și Michael, fiul, care n-a scos o vorbă mai bine de-un ceas, cu ochii ațintiți undeva departe, poate spre exotica Africă, unde-l aștepta tatăl - așa cum l-a numit pe domnul Birtolon - să-i povestească despre țara lui și drumurile lumii. În schimb, a vorbit dragul meu preot, că prinsesem drag de simplitatea lui și firescul gesticii m-a cucerit cu adevărat.

- Nu știam că vă pricepeți și la orgă, nu numai la predici...

- De multă vreme iubesc muzica, pianul și, bineînțeles, orga bisericii...

- Părinte, v-ați pregătit, v-ați muncit cu punerea în scenă? - orga cântecele, ce mai, un concert veritabil...

- Se poate spune și așa, dragul meu... Oricum, recunosc că m-am pregătit pentru a-l onora pe omul Birtolon. Adunasem partiturile într-o mapă pusă la vedere acasă de cu seară... Și, colac peste pupăză, le-am uitat sau s-au pierdut pe drum ori mai știu eu unde, cert este că m-

am pomenit la începutul liturghiei fără note, literele muzicii...

- Hai, că-i bună, Padre... Scuzați...

M-am fâstâcit de am și scăpat un pahar cu apă minerală peste vesta lui Michael.

- Pardon - excusez-moi - a mormăit ca sculat din somn...

- Cât despre celălalt tânăr, nepotul doamnei Jeanine... - mă încurcam în cuvinte... stingher poate...

- Să-ți continui povestea... Tocmai despre asta urma să-ți povestesc. El, nepotul, are studii serioase, și am fost nevoit să-l acompaniez la prima vedere...

- Mișto... Are voce omu'... - scăpam vorbe necuviincioase ca apucatu', poate că emoțiile ce s-au prăvălit peste mine mi-au dat drum gurii, de parcă eram cu amicul la o terasă în München...

- Ne-am descurcat acceptabil. Cu „PIE JESU DOMINE” de Gabriel Fauré și „PIETA SIGNORE” de Stradella... - încântat, Padre a strecurat o privire spre fiul întunecat în amintiri și regrete.

. Bien sûr, Padre, bien sûr... a îngânat - politicos. Probabil că prinsese din zbor câte ceva din conversația noastră...

- Preparasem și ceva special la începutul liturghiei, însă m-am trezit, trebuie să vă mărturisesc amândurora, m-am pomenit cântând „VOUS QUI PLEUREZ SOUS LES FARDEAUX”.

- Cum se traduce? Că n-am fost atent la cursurile de franceză... - m-am scuzat, jenat... Celălalt, trezit parcă din visare, înțelege și el română cât mă pricep eu în limba lui.

- Poate: Voi, cei care cădeți sub poveri sau: Voi, cei care vă îndoțiți sub greutatea vieții... Îl pregătisem

oarecum, însă l-am cântat sub impulsul Domnului... - stânjenit, Padre a luat câteva înghițituri din paharul cu apă plată...

- De ce, părinte? La ce bun? - curios, cel care ne onorase doar cu frânturi, furat de amintiri...

- Cum adică? ... nedumerit, am intervenit. La ce bun? Ce dorești să afli?

- Lasă tinere, că am înțeles... Eu nu m-am gândit înainte, deși l-am repetat înainte ca posibilă parte din repertoriu, doar în timpul liturghiei m-a străfulgerat legătura adâncă dintre acest cânt și viața domnului Birtolon... Doar în timpul Liturghiei, dragii mei... Tineri...

- Vous, qui pleurez sous les fardeaux, intona într-un fel duios fiul, a cărui față s-a schimonosit - o mască neagră încrețită într-un rictus strâmb.

- Povara purtată pe umeri, de copil și până la sfârșit... și, totuși, nu s-a lăsat îndoit

- Purta povara fără să plângă... fără lacrimi - îngâna cel de lângă mine printre dinții albi ce străluceau din întunericul feței strâmbe.

- Scuzați-mă, băieți, iertați-mă, mai bine spus... v-am tulburat prin confesiunea mea...

- Dimpotrivă, Padre. Dimpotrivă... - a șuierat masca neagră... Tatăl meu nu s-a plâns niciodată, nu l-am văzut plângând niciodată... jamais... jamais...

Ochii mi-au fugit o clipă spre ușa batantă, ce dă spre bucătăria terasei, deschisă brusc de mama, care purta o tavă plină cu cozonaci, pufoși, galbeni, lucind sub șervetul alb... A așezat-o undeva la mijlocul mesei și, ca o zvârlugă, ageră-n mișcări, a schimbat câteva vorbe cu Madam Jeanine, care se agita fără rost în jurul unui chelner năuc și-i explica în franceză, de nărodul dădea din

umeri neputincios, cerând ajutor mamei... care l-a tras deoparte zâmbindu-i complice, i-a șoptit la ureche, i-a șuierat, mai bine zis, că știam de copil, auzeam șuieratul fără contraziceri sau îndoieli inutile să-mi văd de treabă că altfel o încasez de-mi sar fulgii... Ca injectat, chelnerul a sărit pe ușa batantă și s-a întors în câteva clipe cu un vraf de farfurii cocoțate unele peste altele, pline cu chifteluțe, cașcaval sub formă de doboș felie, peste felie roșii umplute și naiba mai știe ce, pe care le-a așezat cum s-a priceput mai bine în fața mesenilor...

Am recunoscut vizavi de noi grupul avocatului cărunt ce perora ceva cu gesturi largi și alături profesorul de istoria, lângă care, vizibil plictisit, dorindu-și să fie oriunde altundeva decât aici, la o pomană, înconjurat de moși și babe, se fâțâia pe scaun mai-mai să se dea pe spate, avocatul tânăr ce-mi făcea semne disperate s-o ștergem la o țigară mai în spatele curții, unde ne puteam ascunde printre mașinile parcate alandala... M-am prefăcut că nu înțeleg și am ciulit urechile - Padre, în franceză, apăsând:

- Înțeleg, Michael... Înțeleg... ce spui dumneata... Slujba am oficiat-o pentru răposatul Aurel Liviu Alexandru... Omul Alexandru... tatăl tău, care nu s-a plecat, nu s-a încovoiat, nu s-a plâns, demn până la capăt, de-o eleganță sufletească cu totul aparte...

- Unii l-au văzut doar ca nepotul lui Cicio Pop... ăla cu Unirea... - m-am trezit vorbind neîntrebat.

- E un punct de vedere... Un fel de a privi momentul trecerii... Însă eu am căutat, cunoscând-l, având privilegiul să-l cunosc de ceva vreme... m-am ferit să vorbesc doar despre Unire și să-l uit pe domnul Birtolon...

- Și ați reușit, părinte... Vă felicit... - s-a băgat în vorbă o doamnă în vârstă ce se așezase în fața noastră sprijinită de un bărbat cam bătrâior și dumnealui.

- Istoria nu trebuie uitată... s-a bâlbâit emoționat bărbatul în vârstă, care am aflat mai apoi că-i era fiu și veniseră amândoi de la Cluj cu o zi înainte, sfidând sfaturile medicilor care îi interziseră bătrânei să se pună la drum la înaintata vârstă de 90 de ani... Curaj, n-am ce zice... Probabil că-i o zdrahoană ca mama și fiul ca blegul de mine, nu ne putem împotrivi de niciun fel.

- Ai și tu dreptate... Poate ți-am turnat eu cu tolcerul istoria lui '918, Aradul nostru, al meu bunic, rudenia lui Cicio Pop și tovarăș în acele vremi... Însă acum l-am îngropat pe Libuș, dragul meu companion din copilărie, atunci când, ascunși după perdea, ascultam muzica petrecerilor de la Barațca și din casa Anei - mamăsa... Ce lume subțire... câtă eleganță, cât bun gst... Ce amintiri splendide, părinte... Cu ele îmi umplu zilele...

- Mă bucur că ne-ați onorat cu prezența... Chiar sunt onorat...

Padre continuă schimburi de politețuri nu numai cu doamna în vârstă, ci și cu o altă pereche, tot venerabilă și complimentează o frumusețe trecută de 70 de ani...

- Vă mulțumesc pentru eleganța sufletească... Mi-a istorisit domnul Birtolon că l-ați vizitat mereu, că i-ați purtat de grijă în lipsa doamnei Jeanine... - Mi-a vorbit de un cremeș de să-ți lingi degetele nu alta...

- E priceută la bucătărie... Nu numai la prăjituri... Feluri sofisticate, franțuzite, de pe vremuri... - domnul grizonat, probabil soțul cofetăresei, intră și el în vorbă

Simt că-mi pierd răbdarea, mi-a ajuns până peste cap... Dacă nu era Padre, o ușcheam de mult... I-am făcut

de data asta eu un semn complice avocatului ce s-a prins și ne-am strecurat amândoi ca doi mârțani cu coada între picioare să tragem o țigară...

Seara am încheiat-o tot împreună într-un bar din apropiere, unde am început să-i înșir isprăvile și euroii cu care-mi burdușisem portmoneul... El se dădea mare cu unele cauze în care reușise punerea în libertate...

- Un fanfaron, frate... Pricepi?... Un fanfaron cu bani, care se dădea mare că înșeală statul, până ce l-au găbjit parchetarii și l-au îndosariat pentru evaziune fiscală. L-au priponit pentru treizeci de zile... Însă la Curte l-am pus în libertate pe chestii de procedură... Înțelegi, de procedură, frate...

- Mi-a ajuns... Nu mă pot concentra... Mi-a ajuns pe ziua de azi... '918... Tu știai de '918 ăsta? Din liceu?

- La facultate e, frate... Că s-a dat examen de admitere din istoria patriei...

- Eu cu cifrele... mai puțin cu istoria... literatura... - și alte fandoseli... Oricum, mi s-a cam înțepenit cuiul în creier... 1918... Casa memorială de pe strada Cicio Pop...

- Viața e o tristețe, frate... Așa perorează maestrul meu... O mare tristețe...

- Vous qui pleurez sous les fardeaux... - m-am pomenit îngânând în franceză, fredonând chiar melodia neștiută...

- Parcă te dădeai mare cu engleza... Ce, te dai mare și cu franceza acum?

- El nu s-a încovoiat sub ploaia lacrimilor... Pricepi?...

N-am lălăit-o prea mult în barul din subsolul restaurantului.

- Mai am un om de așezat pe cale... Acasă... Scuze...
- Tata mă așteaptă să-i însoțesc calea spre un alt '918...
- Și preotul?
 - Padre ne așteaptă pe amândoi, frate...
 - Pe bune?
 - La fel. 1918 - mai trage un fum și apoi stinge țigara sub talpa pantofului.

Opt

La o săptămână după înmormântarea domnului Birtolon, a plecat dintre noi și al meu... S-a stins ca o lumânare acasă la noi, în patul de dormitor cumpărat cu trei ani în urmă, când hotărâsem că vechea cameră combinată cu recamier și vitrină demodată sunt numai bune de dat, mătrășite din casa proaspăt zugrăvită după plecarea fiului meu devenit peste noapte unul din diaspora română. Să-mi găsesc liniștea, că de fațadă, cu părul proaspăt coafat, deși se spune că taman coafezele nu-și îngrijesc frizura, cu fața cosmetizată, făceam față întrebărilor mai mult sau mai puțin malițioase.

- S-a stabilit definitiv?... În Germania ?... Cred că suferiți enorm, madam!!... - O clientă, o băbuță, mai bine zis, ce-și ascunde vârsta înfășată în haine țipătoare și cu părul roșu cam în nuanța mea, poate mai aprins... O băgăreață ce se hrănește cu necazurile altora în lipsa alor ei, duși la Domnul de ani buni...

- Ce spune soțul? Cred că a dat pe afară cu nervii... Să vă facă așa o figură, în loc să preia afacerea cu pământul... Că, slavă Domnului, a făcut ceva bani dumnealui în calitate de arendaș în forță... - o alta ce-i dăduse și ea în arendă pământul obținut prin nenumărate procese, cu mare încredere în priceperea răposatului...

- Și-a găsit o fată? Nemțoaică ori tot de-a noastră? Că așa am auzit... Românașii noștri se încotormănesc tot

cu fete de-ale noastre... Nu se amestecă ei cu străinii... - o altă meliță, a cărei fată are la activ vreo trei divorțuri...

Răspundeam invariabil cu același refren:

- Draga mea... Scumpa mea... Dacă lui îi e bine, mie, ca mamă, de ce să nu-mi fie bine?... Binele lui e și al meu...

Dacă stau strâmb și judec drept, cum s-ar zice, nu mi-am găsit liniștea decât la bisericuța mică din curtea interioară dintre blocuri, unde m-am lăsat dusă la început din obligație, s-o însoțesc pe amica mea din liceu, care trecuse printr-o încercare cumplită - cancer mamar diagnosticat din timp, slavă Domnului -, care, după ședințele de chimio de la Cluj, și-a găsit puterea de a suporta stoic, eroic chiar, durerea, de a-și trece temerile, ca urmare a slujbelor și a încurajărilor dăruite în Casa Domnului...

- Nu te mai da mare... Știu că ți-e greu... Încearcă să te așezi pe cale... Încearcă doar... - mă cunoștea bine fata dragă...

Deși m-am lovit de împotrivirea bărbatului, care nu pricepea deloc cum de-l las în fiecare Duminică să aibă grijă de supa de pui pusă la foc de cu dimineață, zorită, cu baticul pus peste părul înfoiat, luam drumul bisericuței să-mi ocup scaunul din dreapta, că nu sunt în stare să stau cinci ore în picioare, mă supără varicele de când le coafez pe doamnele mele ore în șir... S-a dat pe brazdă și a acceptat chiar să curețe cartofii până mă întorc eu de la slujbă și mă aștepta cu masa pusă... Nu făcuse gesturi de felul acesta niciodată în cei patruzeci de ani de viață, însă acum - ca un fel de recompensă că nu acceptase niciodată să mă însoțească, invocând scuza caraghioasă:

- Draga mea... Scumpa mea... - așa își începea tirada când se simțea cu musca pe căciulă, negăsind argumente,

o dădea pe drăgălășenii -, tu ești o muiere înțeleaptă... Pricepi doar... Eu sunt greco-catolic și nu pot, nu-mi permite tradiția familiei să merg la ortodocși...

- Că parcă la greco te duci... Fii serios, dragă... Te vei așeza pe cale cândva... Niciodată nu-i prea târziu...

Mă doare, mă consum ca o proastă, îmi caut vine închipuite, poate n-am fost suficient de puternică în credința proprie încât să-l pot aduce alături, pe Calea Domnului... S-au aranjat însă lucrurile, că Cel de Sus nu le lasă niciodată nepuse în matca lor... Pe patul de spital, în salonul 15, unde-l avea tovarăș pe domnul Birtolon... - acolo l-a găsit preotul greco-catolic - Padre, așa cum îi spuneau și doamna Jeanine și băiatul meu, care venise la timp să-și mai vadă în viață tatăl, de îndată ce-l anunțasem telefonic că-l puteam pierde...

În bisericuța mea mă simt protejată dimpreună cu rugătorii și-mi alin durerea pierderii bărbatului meu, a omului meu, și-i mulțumesc Domnului că i l-a adus la căpătâiul patului în nenorocita cameră mirosind a formol, ascuțit, înțepător, a moarte, pe cel de care aveau nevoie și el și celălalt, ce s-a stins cu o săptămână înaintea omului meu...

Ciudat, prezența deschisă, luminoasă ca o dimineață de vară când se trezește țăranul, omul pământului, ca al meu lucrător, odată cu soarele ce-i lumina fața roșatică, bien bronzé, cum spune Madam Jeanine despre ai săi din Africa - prezența părintelui de o religie cu dumnealui i-a adus aceeași lumina plină de speranță atunci când avea mai mare nevoie... Au fost împreună toți trei, cei doi muribunzi și preotul senin ce i-a ținut în căușul palmelor, i-a întovărășit cu vorba înțeleaptă pe ultimul drum...

Cred că au înțeles amândoi ceea ce pricepusem eu din predicile preotului meu din bisericuța mea, că nu trebuie să ne fie teamă de Dumnezeu... Să ne fie teamă că-l putem pierde... Să ne întrebăm temători ce ne vom face fără Dumnezeu...

Că mie, s-o spun pe cea dreaptă, mă încerca teama că ne poate pedepsi, pe mine pentru anii când m-am depărtat de El, pe al meu că poate va trece pragul lumii de unul singur... Le-a adus Padre înțelepciunea, înțelegerea vorbelor. - Nu teama de Cel Înalt, ci întrebarea simplă: Ce te faci, omule, fără El?... Asta să-ți fie, omule, cea mai cumplită teamă...

Tot acolo, în micul nostru univers concentraționar, cum l-am auzit cândva predicând pe-al meu părinte la o întrunire cu un fost deținut politic devenit călugăr undeva prin Moldova, în salonul celor condamnați, frați în dureri, răstigniți în perfuzii ca doi deținuți în anticamera morții, am cunoscut-o pe Madam Jeanine, când, într-o dimineață, în timp ce spălam conștiincioasă trupul omului meu, s-a deschis ușa scârțâitoare și a intrat ca o regină neagră o femeie elegantă, cu un turban albastru și un costum-pantaloni impecabil.

Crezând că a greșit:

- Pe cine căutați?... Noi avem de lucru... Scuzați... - am îngăimat cam tâmp în timp ce-mi ștergeam mâinile deasupra ligheanului strâmb.

- Pardon... Pardon... de-abia înțelegând vorbele ce curgeau în franceză... Je suis la femme... Monsieur Birtolon... Alexandru, mon époux...

- E soția mea... Entrez, chérie... - a șuierat cel de-al doilea din patul de alături...

Amețită de-a binelea, am amuțit ca o toantă... Deși mă laud că-mi găsesc vorbele în orice situație, probabil că arătam ca o găină beată scăpată din cotețul moțatelor cu pene roșiatice. Mi se ridicase părul de sub baticul în picățele cu care-l legam de fiecare dată când îndeplineam toaleta de dimineață și atârna în smocuri transpirate de-a lungul obrazului...

Căscam gura ca la dentist, neajutorată în fața femeii de culoare ce mă domina prin eleganță și stăpânire de sine... S-a prezentat într-o română stâlcită, fără a-și pierde cu nimic din demnitatea de regină rătăcită printre noi, muritorii de rând, și-a scos din geanta asortată cu pantofii crem un halat alb cam mototolit, ce-i drept, și s-a apucat fără fandoseli să-și spele bărbatul în ligheanul din plastic spălăcit dosit undeva în dulăpiorul de la capul patului...

Curățirea trupurilor descărnate, gesturile sacadate între storsul cârpelor și badijonarea pieilor atârănânde, privirile aruncate peste umăr intersectate din când în când, toate astea ne-au apropiat de parcă ne știam de când lumea și îndeplineam împreună ceea ce ne fusese sortit amândorura...

Am găsim împreună și calea de a comunica, fiindcă m-am apucat seara, înainte de a spune rugăciunea, să caut dicționarul francez-român de pe vremea liceului, c-am avut norocul să-mi fie dirigintă profa de franceză care ne-a băgat în cap cu tolcerul limba lui Molière, deși pe atunci socoteam că nu vom ajunge niciodată pe la Paris sau pe Valea Loirei, așa cum încerca să ne aprindă imaginația dumneaei. S-au legat cumva cuvintele, că le notasem pe cele uzuale într-un carnețel, hotărâtă să nu mă fac de răs în fața reginei negre, așa cum o botezasem din prima.

Ne-am apropiat în durere cât am viețuit împreună până când s-a decis să-l ducă acasă pe strada Cicio Pop, unde și-a dat obștescul sfârșit... M-m bucurat, dacă se poate spune astfel, că a plecat dintre noi în casa lui. Pricepusem de la amândoi că unele rubedenii erau gata-gata să-l evacueze din casa părinților, a bunicilor... O casă cu istorie de care nu știam niciunele, deși trecusem uneori pe strada Cicio Pop acu', după Revoluție, fostă 6 Martie înainte, nemaivorbind de faptul că despre Ștefan Cicio Pop îmi aducem aminte și mai puțin decât franceza din liceu... Nici nu știu cu precizie dacă în cartea de istorie fusese pomenit. Pe vremea lu' Ceaușescu scria doar despre Goldiș ca făuritor al Unirii ... Și, cum n-am fost prea tare nici la istorie, nu m-am strofocat să aflu mai multe din tratate ori reviste speciale.

Acum s-au dus amândoi și am rămas noi două văduve, sub oblăduirea lui Padre, care a slujit la biserica din Vlaicu înmormântările una după alta... Am ajutat-o cu cele de cuviință, chiar mi-am permis să lipsesc o zi de la căpătâiul bărbatului, pe care l-am lăsat în grija vecinei, asistentă medicală la Spitalului Județean. I-am făcut colivă din grâu cumpărat din piață de la un cunoscut, că mă specializasem în colive și pomeni. Râdea al meu, ba chiar mă luase peste picior:

- Sunt liniștit... Pot muri împăcat că a mea e colivăreasă-șefă... Locul I în pomeni și parastase, colive și colaci făcuți în casă cu tot dichisul... Să te tot însori cu o româncă neaoșă, că te cinstește după moarte mai abitir ca-n viață...

- Glumești cu cele sfinte... Ai de grijă... - mă rățoiam de formă... De altfel, ajunseseam să fiu mândră de coliva de grâu spălat în trei ape, nucă măcinată și biscuiți cât

cuprinde aluatul, totul presărat cu zahăr vanilat și rom, mai ales romul, ce-i dă o savoare delicată... Așa cere datina. Am respectat-o întocmai la pomenile după mama și tata, care au plecat unul după altul de câțiva ani buni.

Cum Madam Jeanine nu se pricepea de niciun fel, m-am oferit să-i fierb coliva, să-i fac pachetele cu cozonaci mici și păhăruțul cu grâu înmiresmat strânși unul în altul în pungi din celofan legate la gură cu o panglică neagră... Ne-am dus împreună și la restaurantul unde urma să dea de pomană și am ales un meniu decent, doar o cunoșteam pe patroană, îmi fusese clientă cu ani în urmă, până când m-a părăsit pentru un stilist din centru, care o schimonosise într-un hal fără de hal, o freză la modă cu părul tuns scurt și vopsit în trei nuanțe ce se lovesc una-n alta ca penele unui papagal ciufulit... Oricum, a fost amabilă, m-a sunat după vreun ceas după comanda din biroul restaurantului de lângă bucătărie unde fierbeau oalele cu sarmale, curioasă cine-i doamna neagră și mai ales ce are a face cu istoria târgului nostru cel decedat, că aflase de la un ziarist ce-și bea cafeaua acolo în fiecare dimineață despre nepotul lui Cicio Pop, om de vază în fața mai-marilor târgului... Ce să spun, că nu s-au învrednicit să fie prezenți la slujba de înmormântare niciunul din capii municipiului - vorbe mari, că numa' la asta se pricep. I-a arătat mai mult respect șefa localului, care, în memoria lui 1918, le-a făcut un preț mai mult decât rezonabil.

S-au îndeplinit înmormântările, parastasele, și după două zile mi-am dus cu un taximetru băiatul până la aeroportul din Timișoara, că nu m-am învrednicit să-mi iau carnet de conducere, pentru drumurile scurte mai apelez la un văr ce-i taximetrist de vreo douăzeci de ani...

Pe drumul spre aeroport nu i-a mai tăcut gura, mai rău ca la o țăță curioasă din Piața Mare.

- Și cum te afli tinere, pe acolo?... Se câștigă bani frumoși?...

- Îmi fac meseria, nene... Pentru ce m-am pregătit...
- i-a retezat-o scurt, vizibil jenat...

- Și, dacă nu-i cu bănat, cam câți euroi faci pe lună?... Că eu, cu taximetria, cu chiu, cu vai, mai scot câte 700, bani în mână...

- Puțin... Nu te cred, nene... Te dai lovit - am intervenit, sperând să-i tai avântul. Nici pomeneală, cât a ținut drumul pe autostradă a dat din gură, că tare ne mândrim ca proștii cu cei 50 de km de autostradă ce ne leagă de orașul vecin loviți de uitare, că până la București ai ce merge pe drumuri proaste vax-albina autostrăzi... Vorbe în vânt cu care ne-au amăgit nemernicii ce conduc țara asta după Revoluție...

- Dacă tot ești curios, află că ajung și până la 3000 de euro - a șuierat printre dinți feciorul meu, aruncându-mi o privire ucigătoare ce zicea fără cuvinte în ce rahat l-am băgat cu vărul taximetrist curios.

Văzând că tărâmul banilor câștigați peste hotare e minat, a schimbat vorba, nemulțumit că nu are ocazia să mai afle câteva ceva despre câștigurile de afară... Probabil voia să plece și el la muncă la cules de mere ori de căpșuni prin Spania...

O vreme mângâiam sfioasă mâna fiului meu ce se tolănise alături pe bancheta din spate ocupând trei locuri... Îi seamănă lui, răposatului, că are peste un metru nouăzeci, cum se lăuda taică-său, bărbat, nu așchie, că-i purta sărmanul fotografia în portmoneul îndesat în buzunarul din spatele pantalonilor, o poză făcută la

absolvirea facultății, cu cravată și costum de gală... Mai că mi-au dar lacrimile când vărul, limbut, nu-și ține gura:

- Am auzit, vărușană dragă, că te dai bine cu mai-marii Aradului... Frecventezi lumea bună...

- Tata și-a trăit ultimele zile alături de domnul Birtolon... Atât... Și mama a ajutat-o pe soția lui la înmormântare... Atât... Vizibil deranjat a doua oară, și-a retras mâna din palma mea cu privirea aiurea pe geamul mașinii...

- Nu săriți amândoi, că nu arde!... Făceam și eu conversație, ce dracu'!

- Nu e cazul să vorbim de morți acu' - căuta să fiu împăciuitoare, nu de alta, doar el avea volanul în mână și nu era cazul să-l scoatem din sărite.

La vreo 20 de kilometri de aeroport, după ce și-a tras una peste fruntea asudată:

- Era să uit... Ne-am luat cu vorba și era să uit esențialul... Vară dragă, ți-am adus ziarul... Foaia locală... că scrie ceva despre casa lui Birtolon, cum îi zice băiatul nostru... de pe strada Cicio Pop, că știu casa, are și tăbliță lângă poartă, că-i monument istoric sau așa ceva... Va fi luminată ca de Crăciun...

- Despre ce lumini vorbești?... Că nu-s sărbătorile?...

- Mai e până la Crăciun, nene... s-a băgat în vorbă și fiu-meu, trezit din amorțeală cu gândul că va trebui să-și ceară liber, dacă nu de Crăciun, barem de Anul Nou...

- Păi... uite ziarul... - s-a aplecat spre sertărașul din bord, i-a tras un bobârnac și a scos ziarul local, mototolit, rupt pe la colțuri, întinzându-l peste cap spre bancheta din spate...

- Citește, băiete... Să fii la curent cu evenimentele din municipiu... - ironic, ne-a aruncat o privire șmecheră prin oglinda retrovizoare...

Casa lui Ștefan Cicio Pop în altă lumină

Spectacol de lumini pe clădirea situată în Arad pe strada care poartă numele marelui om politic, la numărul 3

ARAD. „Mă vezi? 1918 într-o altă lumină” este denumirea proiectului derulat de Asociația Culturală pentru Educație prin Artă, în parteneriat cu Apart Production și Five’s Internațional. Zece clădiri a căror istorie e strâns legată de momentul Marii Uniri și de ultimii o sută de ani sunt iluminate arhitectural în cadrul acestui proiect. Printre acestea se numără și casa lui Ștefan Cicio Pop, situată în Arad, pe strada Ștefan Cicio Pop, la numărul 3.

Povești mai puțin știute

“Știi că în acest edificiu, ridicat în stil eclectic, au avut loc în noiembrie 1918, consfăturile Consiliului Național Central Român, fapt ce a convocat Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918? Luni, 12 noiembrie 2028, de la ora 19.30, atragem atenția asupra acestei clădiri și o iluminăm. Vino și tu! Accesul publicului este gratuit!” - anunță organizatorii evenimentului. Spectacolul de lumini cuprinde câte cinci sesiuni a câte 15 minute, timp în care vor fi relatate „povești mai puțin știute” despre clădire.

FOTO

Casa lui Ștefan Cicio Pop din Arad

Foto: JA

Alte clădiri emblematice

Alături de casa lui Ștefan Cicio Pop, în cadrul proiectului „Mă vezi? 1918 într-o altă lumină” au fost incluse și alte clădiri emblematice din punct de vedere istoric din București, Iași, Constanța și Alba Iulia. Primele (Ateneul Român, Grădina Capitol, Academia Română, Palatul Regal) au fost iluminate deja în perioada 29 octombrie - 1 noiembrie. Urmează: Palatul Cantacuzino, Muzeul George Enescu (2 noiembrie), Cazinoul din Constanța (6 noiembrie), Muzeul Unirii din Iași (8 noiembrie), Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței din Sighet (10 noiembrie), Casa lui Ștefan Cicio Pop. Arad (12 noiembrie), și Catedrala Încoronării din Alba Iulia (13 noiembrie).

Proiectul „Mă vezi? 1918 într-o altă lumină” este cofinanțat de Ministerul Culturii.

JA-D.D.

Seara, după drumul de reîntoarcere, am mai citit o dată articolul din ziar cu gândul că mâine îi voi da un telefon doamnei Jeanine să aflu despre ce-i vorba. E mai bine să-mi mut gândurile și la altceva decât să ascult poveștile nesărate în vreme ce tund și aranjez frizurile cucoanelor mele. Nu de alta, da-mi mai port durerea ce mă taie uneori, mă îndoiaie, în singurătatea căsuței și fără de bărbat și fără de copil.

Am găsit-o pe jumătate bucuroasă, mândră, într-un fel, că se mai găsesc unii în gândul bun de a cinsti memoria familiei Cicio Pop.

- Un spectacol de lumini... Casa lui Alexandru luminată... Ce mult și-ar fi dorit să fie cu noi... - o lacrimă s-a prelins, ascunsă cât mai grabnic sub batista albă cu care-și ștergea transpirația feței încrețite... Poate-i recomand un tratament cosmetic, că avem la salon o vrăjitoare în ale dregerii, întinderii ridurilor... Femeile de peste 60 de ani sunt datoare să-și respecte vârsta cel puțin o dată pe lună printr-un gomaj, un masaj profesional și o cremă hidratantă. Când am fost față în față în salonul groazei, i-am admirat strălucirea tenului întins - luminos, îngrijit, dar încetul cu încetul și-a pierdut și din lumina și mai ales din strălucirea speranței... Eu m-am dres cât de cât și am de gând s-o trag de mânecă dacă tot vorbim de sărbătoarea luminilor...

- Mâine vă fac o programare la salon, Madam Jeanine... Fără discuții...

- Luni... Azi e joi... Trebuie să mă pregătesc... Nu numai eu... Și casa...

- Dacă vă luminează pe amândouă... Desigur... - am bombănit printre dinți. Dacă ei, oficialii noștri ce se laudă pe toate drumurile cu '918, că fac și dreg câte-n lună și stele pentru sărbătoarea din decembrie, se dau loviți când e vorba de un monument istoric ca ăsta... Ce mai, niște prefăcuți... își văd de ale lor... programe de fațadă... Cum să lași un loc ca ăsta, o casă în care s-a trăit istoria, să fie mai coșcovită ca o doamnă din înalta societate, delăsată, cu fața ridată și hainele ponosite, rupte, pe ici, pe colo...

- Je ne peux faire rien en ce moment... - Dintr-un amestec dintre română și franceză, din gesturi și frânturi

scrise cu un pix de un leu pe un carnețel, nelipsit mai nou în conversația noastră, am înțeles că fusese un proiect făcut de răposatul cu avocatul bătrân, cam neputincioși, se vede, oricum, propuseseră un fel de parteneriat cu Primăria, în care oficialii să contribuie la reabilitarea casei, cu obligația proprietarilor să lase barem o cameră pentru publicul doritor de a vizita casa istorică... Habar n-am din ce pricină s-au împotmolit, cert e că sărmana casă memorială monument istoric, după cum arată placa lipită pe peretele dinspre stradă, cu tencuiala căzută, poarta mâncată de carii și lemnul umflat, te face să-ți fie rușine de rușinea politicienilor, rușine... M-aș fi oferit să-l chem pe Dumitru, un zugrav din cartier vecin cu noi, priceput să dea față și unei ruine ca asta, însă am priceput că-i monument istoric și se cer o seamă de avize și aprobări...

- Păi, n-avem ce face, Madam Jeanine... Dacă pe exterior nu ne lasă tot ei, nesimțitorii, pe interior ne stă nouă în putință să rânduim... Să facem față onorabil...

M-a îmbrățișat... S-a strâns lipită de umărul meu și mai că m-au trecut lacrimile... Femeia asta de peste mări și țări se străduiește să ne acopere nouă rușinea... Nu mă las până nu o să dăm o față cât de cât acceptabilă Doamnei Case...

Mi-am luat câteva zile libere, că nu se dărâmă salonul fără mine, am șurluit parchetul din camerele din față, am rânduim împreună florile din coridorul închis, am spălat geamurile interioare, am chemat pe unul să tundă iarba, un om de încredere al răposatului, și seara, rupte de oboseală, după ce scuturasem persanele din camere, ne-am așezat la taclale în limbajul nostru colorat într-o româno-franceză caraghioasă, păsărească...

- Chérie... Se spune că imaginile vorbesc mai mult decât vorbele... Uneori... În cazul nostru, cred că fotografiile pot vorbi în locul meu...

Așteptam, eram curioasă într-un fel... Nu până la o trage de limbă ca o țată din obor, oricum, voiam să știu câte ceva despre Africa, despre familia dumneaei.

Ne-am așezat comod, eu pe canapeaua tapițată cu catifea roșie din camera dinspre stradă, și Madam pe un fotoliu cu spetează sculptată, nu înainte de a trage alături o cutie cartonată împodobită cu motive florale, galben, roșu și mult verde, din care a scos mai multe albume, unele mici, altele burdușite cu fotografii.

Am scos un fluierat admirativ la cele ce-l înfățișau pe răposatul în tinerețe, un bărbat bine, n-am ce comenta, coborând dintr-un avion, atlet puternic și mai ales cu o față deschisă, încrezătoare...

- Așa a coborât la aeroport în Africa mea, când l-am întâmpinat eu...

- Nu mă mir că v-a căzut cu tronc... Ce mai, un bărbat pe cinste...

- Regarde, c'est moi... - mi-a întins o poză cu o femeie superbă, îmbrăcată într-un deux-pièces galben, asortat cu bijuterii aurite, distinsă, desprinsă parcă dintr-o secvență de film.

A mai scotocit printre albumele mai măricele și a scos timid unul de mărime medie.

- L'histoire de mon amour - de notre amour...

Doi îndrăgostiți, cei doi îmbrăcați într-un fel de caftane, pe un fundal verde, vegetație africană pesemne...

- Să înțeleg că acolo ați fost fericiți... de adevăratelea... Să știți că și noi, doi amărâți pe vremea aceea, ne-am făcut călătoria de după nuntă, o săptămână

de miere, cum se spune pe la noi, la Băile Herculane, că atât ne permitea buzunarul... Ne făcuse rost un unchi de-al bărbatului, care lucra în turism, de două bilete la Hotelul Roman, elegant, pe o vale îngustă între munți... Ce să spun, un hol luxos, cameră cu balcon deschis spre munte și masa asigurată la restaurantul hotelului, cu salam de Sibiu la micul dejun și grătare succulente la cină, delicatese de ne lingeam degetele... Pe atunci nu găseai nici carne, că de salam de Sibiu nici nu putea fi vorba... Eu de-abia terminasem liceul și mă înscriisesem la un curs de de juma de an pentru coafeze calificate, și el era inginer agronom stagiar repartizat la un CAP de lângă Arad.

- El, Alexandru, aducea zâmbete în orice societate, glumea, ne spunea un fel de istorioare ciudate, un soi de fabule ce le ziceți voi bancuri... Aduna lumea în jurul lui la petreceri sau sindrofii...

- Al meu era ursuz din fire... Mai rar cu râsul... Zâmbea pe sub mustața căruntă în ultima vreme... Doar când cutreiera holdele, la recoltatul grâului sau al porumbului, când mângâia ca un tată fericit știuleții lunguieți și număra rândurile de boabe ascuțite de sub haina pănușilor uscate, își dezvelea dinții într-un zâmbet larg...

Dorind să-mi ascund tulburarea adusă de amintirea călătoriei noastre de nuntă, am luat la întâmplare un teanc de fotografii cu rudeniile doamnei fără a desluși nimic până ce mi-au sărit în ochi rochia albă de mireasă și capul plecat al femeii alături de bărbatul demn, emoționat, în costum negru și papion, cei doi prinși în momentul căsătoriei civile, și o alta, în fața preotului catolic când își schimbau inelele în fața Domnului.

- După întâmpinarea de la aeroport, când cobora treptele avionului la Libreville - Gabon, în 1982, au mai trecut câțiva ani plini, cei mai fericiți, și în cele din urmă ne-am căsătorit prima oară în Togo cu binecuvântarea familiei, că-l îndrăgiseră cu toții și-l respectau pentru atașamentul și respectul dovedit ori de câte ori se aduna familia mea, numeroasă, de altfel.

- Cum adică, pentru prima oară? A mai fost și a doua oară, și a treia?

- Puf ... ha... - s-a înecat de-a dreptul, fața s-a deschis încât îmi părea mai albă decât a mea, înnegrită pe moment sub povara amintirii, simțirii...

- Păi, cum să-ți explic, am fost nevoiți, dacă se poate spune așa, însă eram fericiți, de altfel, să ne reînnoim jurămintele ori de câte ori soarta ar fi cerut. Ne-am căsătorit și la Primărie și într-o biserică din Roma, a doua oară... Uite, în rochia aceea roz, din dantelă aplicată pe o mătase naturală, ușoară ca fulgul...

- Și pălăria elegantă din aceeași culoare - o formă ciudată, un fel de turban cu voaletă... - Mi-am pus și ochelarii de vedere, să nu-mi scape vreun amănunt din ținuta miresei de-a doua oară... - De ce-a fost nevoie să faceți două nunți, două jurăminte?

- Fiindcă la Roma, stabiliți cu cetățenie italiană, autoritățile cereau un fel de recunoaștere a mariajului...

N-am înțeles prea bine, însă n-am insistat, când mi-au picat ochii pe un alt set multicolor, secvențe dintr-o petrecere simandicoasă, cu lume elegantă - femei în rochii de mare gală, unele de culoare, altele multate sau albe, însă toate drapate în rochii lungi de mătase sau de catifea, cu imprimeuri discrete sau căzând în falduri peste

rotunjimile corpului, nemaivorbind de bijuterii, lanțuri din aur și pietre asortate cu brățări modelate asemănător...

- Ce lume subțire...

- Aici aniversam 15 ani de căsătorie la un hotel elegant - „2 FÉVRIER”, corespondentul lui „SHERATON” din Lomé - Togo. Însă înainte am primit binecuvântarea la biserică...

- Din nou... Doar nu v-ați căsătorit a cincea oară... Sau a câta oară?

- Pas du tout... da' de unde... La noi așa e obiceiul, că înaintea oricărui eveniment important se oficiază o slujba de mulțumire în fața Domnului... Poporul meu e credincios cu adevărat...

- Sunteți catolici, să înțeleg?...

- Viața e ciudată, draga mea... Catolici, desigur... Religia colonizatorilor... Adoptată, impregnată întru totul...

- Și familia? Văd atâta lume adunată...

- Părinții mei, tata, care s-a apropiat, l-a acceptat mai întâi, ca apoi să-l îmbrățișeze ca pe propriul copil... Știi... Vous savez... Noi suntem opt frați... Am pierdut un frate, o soră, însă cu toții, copiii fraților mei, că sunt șase, copiii celor două surori, care, la rândul lor, au copii, verișorii, nepoții, unchii, mătușile... Vreo cincizeci, dacă bine socotesc...

- Ce doamne elegante... Și coafurile... și rochiile... în ton cu moda...

- Merci... Am fost atât de fericiți... În Africa mea...

- Și atunci de ce ați acceptat să plecați de acolo?... Am înțeles că aveți și o afacere... Cu ceva mobilier parcă...

- Rotin... Mergea bine fabrica... După 1990 s-au deschis porțile trecutului... De-abia atunci mi-a povestit

toată istoria familiei sale... Cât despre originile mele regești... Ce să vorbesc... pământurile noastre au rămas în zona engleză și n-au fost înstrăinate... Pe când averea lui, a familiei, a fost luată de statul comunist...

- Și averea și numele... Și totul ... - am completat, așa cum am început să pricep și eu din lecțiile de istorie vie pe care le-am primit în ultima vreme.

- De-abia atunci, în 1990, mi-a istorisit despre plecarea la câțiva anișori, despre alungarea, de fapt, din casa asta împreună cu mama și un geamantan nenorocit... Deportarea... Suferințele părinților.... Nu li s-a permis nici să mai calce pragul casei... al orașului... Tragedii cumplite... Mai important e promisiunea făcută familiei... Să reșeze numele de Cicio Pop, de Birtolon, pe pedestalul istoriei... Mă înțelegi?...

- Încep să le cuprind și eu... Însă tot nu pricep de ce ai acceptat să-l urmezi... Ce a spus familia asta mare?... Frații, surorile?...

- În tradiția africană soția își urmează soțul. În familie cuvântul cu greutate aparține tatălui, fratelui mai mare, soțului...

- Eu cred, draga mea, că și fără tradiția africană l-ai fi urmat în lumea largă, într-o Românie despre care habar nu aveai...

- Probabil... Probabil... - a lăcrimat din nou. S-a aplecat și a scotocit nervos printre fotografiile răvășite până ce a scos un nou set, un alt album.

- Regarde... Nunta lui Michael... Fiul meu... Al nostru... Avea doar 9 ani când s-a bucurat de prezența lui. El, care nu i-a fost tată de sânge, dar Michael i-a spus întotdeauna „mon papa”... În Africa, așa cum spunea Michael, tatăl dăruiește dragostea, și el, Alexandru, i-a

dăruit dragostea de mic copil, l-a îmbrățișat cu brațele deschise, i-a fost alături la nuntă... - Uite... Aici stă alături de mama mea, că tatăl meu se prăpădise cu puțin înainte de nuntă... A știut să fie un toiag și pentru Michael și pentru mama în durerea după plecarea tatei. I-a învățat că el e dator să lupte pentru onoare, pentru adevăr și pentru dragoste... I-a spus fiului meu, fiului său, înainte de a adormi: „ Michael, să trăiești cu ceea ce iubești. Momente prețioase pentru a avea și amintiri formidabile care îți vor da putere.”

- A trăit alături de ceea ce a iubit. Îl văd fericit la nuntă... Ca un părinte... - Doamne, ce-mi doresc și eu să mă țină Dumnezeu până la nunta fiului meu... - am oftat, în vreme ce admiram toaletele femeilor, eleganța sălii de nuntă, mâncărurile alese. Tronau tot felul de bunătăți necunoscute mie pe mesele de-a lungul pereților. Bufet cu de toate, în toate culorile, în ton cu rochiile multicolore și zbenguiala copiilor...

- S-a cântat și în limba noastră - EVVe - cum să-i mulțumim Domnului pentru toate dăruite nouă de-a lungul vieții - fredona Jeanine cu ochii în lacrimi...

- Să fiți mulțumită că ați trăit clipele de fericire cu care vă ostoiți durerea de acum... - am murmurat căutând cu sfială să-i ating mâna înnegrită...

- Și-au mai fost petreceri - când ne-am strâns toată familia - împreună cu el, care era printre noi, alături de noi, în noi...

- La tot felul de sărbători... - rostesc cu sfială, în timp ce răsfoiesc, întorc, vraful de fotografii.

- Uite... Regarde.... Prima comuniune... - E nepoata fratelui meu... - o fetiță de 15 ani, a cărei piele ca abanosul strălucea în rochița albă împodobită cu pietre prețioase,

care se zbenguia fericită, de mână cu o femeie severă și, totuși, cu un zâmbet poznaș în colțul gurii...

- Uite... Regarde... aniversarea a 80 de ani a mamei... Fratele meu i-a făcut ei și nouă, tuturor, o surpriză - a invitat o orchestră Gospel..., cântece americane cu rădăcini adânci în Africa mea... - Ne-am mai străduit să împodobim sala, să pregătim gustări speciale, cu tot felul de amănunte caraghioase - fețele de masă nu se asortau cu materialul drapat pe speteaza scaunelor și surorii mele i se părea impardonabilă culoarea mătăsii, astfel încât s-a împiedicat cu tocul cui într-o față de masă, mai-mai să cadă cu nasul în bufetul plin cu de toate...

Cu mâinile îngropate între fotografiile răsfirate pe catifeaua canapelei, m-a străfulgerat o clipită de am lipit degetele în dreptul frunții, care brusc s-a acoperit cu picături de apă...

- Madam Jeanine, noi două am uitat... Peste două zile vor veni ăia cu luminațiile... Și noi... Noi ce facem?... Cum împodobim Doamna Casă? Cum ne prezentăm în fața lor?... a invitaților... a tinerilor organizatori?... Oricum, Doamna noastră se cere împodobită, să-i ascundem în măsura puterilor noastre și ridurile și hainele zdrențuite... Pricepeți?... M-ați înțeles?...

- Mon Dieu... Mon Dieu... Aveți dreptate... Nu-i suficient ce-am făcut... Să scoatem paharele de cristal... să scoatem fețele de masă din damasc... Să telefonăm omului cu jardin... grădina... iarba nu-i tunsă... gazonul vraiște... Poate reușești să chemi pe cineva... vreo femeie harnică... să dăm cu alb sub poarta casei...

- Ute, la asta nu m-am gândit... - Am îndepărtat nervos broboanele de sudoare și urgent am căutată în

agenda telefonică de care nu mă despart niciodată, e pusă bine într-un buzunar al poșetei mele, numărul de telefon.

- Uite, Florica... Femeia care m-a ajutat și pe mine la văruiul bucătăriei de vară... Se pricepe... De minune... Dăm cu var de vor străluci pereții de sub poartă...

- Și afară? Tencuiala?...

- Cu asta nu avem ce face... Poate o vor acoperi cu luminile lor... Sper... Steagurile... Sunt cam prăfuite... Cam de pe vremea de începuturi... Bănuiește... - am îndrăznit să spun ce-mi sărise de prima oară când am călcat pragul Doamnei Case... Probabil că răposatul le cumpărase de câțiva ani când a intrat în proprietate... - Trebuie neapărat să înlocuim pânza tricoloră - m-am trezit dând o greutate vorbelor... Cu mâinile încleștate între degetele înnegrite, ne țineam de mână într-o uniune ciudată, caraghioasă poate...

Le-am îndeplinit pe toate, cu ajutorul lui Padre, care a mai dat pe la poarta noastră, al domnului profesor, care mai mult s-a ocupat de organizarea propriu-zisă, și a familiei T., prietenii defunctului, care au adus și ei vreo două tăvi cu gustări și doamna a pus mâna la aranjarea florilor, a ghivecelor cu plante uriașe protejate de frig în terasa îngrădită cu sticlă...

Am împodobit cum ne-am priceput mai bine, cum ne-a stat în putere, am acoperit crăpăturile, ridurile Doamnei Case... O spoială, de fapt, nedemnă de greutatea istoriei...

Două muieri, văduve, în haine negre, prăfuite, ca două furnici bătrâne purtând în spate o povară uriașă.

Într-o zi de luni, după ce îmi luasem din nou liber, că fetele de la salon își dădeau coate pe la colțuri - vezi Doamne, nu pricepeau unde-mi port pașii -, șușotind tot

felul de scenarii - ba că bat drumul cimitirului, ca alte atâtea văduve, ba că stau de una singură între patru pereți și-mi jelesc singurătatea, de ajunseseră să-mi aducă tăvi cu prăjituri de casă și chiar un tort caraghios, de parcă mie la astfel de nimicuri îmi stătea gândul... Le-am întrebat doar sâmbătă, când printre femeile moțate, clientele ce-și aranjau frezele pentru o nuntă simandicoasă:

- Luni după-amiază vă puteți lua liber... Desigur, doar cele care doriți... E o mare serbare în orașul nostru. Pe strada Cicio Pop la numărul 3...

- Ce-i acolo? De ce pe strada aceea laterală?... Nu-i în fața Primăriei?... Sau în parc?...

- Se apropie 1 Decembrie, dragelor... Și acolo, pe strada Cicio Pop, e o Casă memorială... ce a înfăptuit Unirea cea Mare...

- Aha... - Și-au dat coate, neînțelegând ce m-a apucat să le invit taman eu, o coafeză, patroana salonului unde se împopoțonează cucoanele și unde nu s-a sporovăit niciodată despre ziua Unirii...

- Mai deschideți și voi cărțile de istorie... Mai citiți și voi...

- Să nu rămânem proaste... Sau suntem?... - una mai arțăgoasă și-a înfipt mâinile în foenul cu care lucra la întins părul unei cucoane cu moațe obraznice.

- Eu doar v-am spus... V-am invitat...

- Și ce ai tu cu asta?... De când organizezi evenimente istorice?... - nu s-a lăsat muierea pusă pe hartă...

- Cândva am să vă povestesc... Pe scurt, al meu a stat în spital, și-a trecut ultimele zile cu nepotul lui Cicio Pop... Acolo l-am cunoscut... Am învățat multe... Știința de a îndura, fetelor... Știința de a îndura...

Văzând că-mi tremură vocea și sunt gata să mă pierd cu firea, una mai isteată:

- Venim, dragă... De ce nu ne-am duce, fetelor?... Dar lămurește-ne ce se întâmplă, de fapt, luni, taman luni, că mai e până la 1 Decembrie...

- O asociație culturală va lumina casa... Un spectacol de lumini, un fel de mulțumire din partea tinerilor în fața istoriei...

- Fără vorbe mari... fără lozinci, dragă, că ne-am săturat... Dacă-i musai bucuros - cum zice tata...

- Știința de a îndura, fetelor... Știința de a trece nedreptățile istoriei, ale faptelor oamenilor...

În ziua de luni, 12 noiembrie 2018, de pe la 5 după-amiază ne-am adunat micul grup de ajutorare în frunte cu Madam, care, într-un deux-pièces negru, neașteptat de calmă, aranja florile de lângă fotografia răposatului...

În camera mare de lângă coridorul închis cu sticlă, de cum intri dai cu ochii de chipul domnului Birtolon, aceeași poză ca cea de lângă sicriu din biserica din Vlaicu, așezată pe o măsuță sculptată, de o parte și de alta două vase de cristal, o grădină transparentă plină cu trandafiri albi regești...

Profesorul, ăla cu Asociația Cicio Pop, aranja nu știu ce cărți pe un scrin, familia T., ca doi porumbei bătrâiori, lipiți unul într-altul, își făceau de lucru în jurul mesei cu sărățele și prăjituri uscate, șervețele brodate și pahare din cristal alb, pe care m-am apucat eu să le încolonez ca soldații pe o tavă de argint...

Când s-a întunecat, că în noiembrie noaptea se lasă devreme, pe la 6, am ieșit împreună cu profesorul, care, nerăbdător, îi aștepta pe organizatori.

Grăbiți, tinerii sosiți în vreo trei mașini, cu tot felul de aparate, reflectoare, cabluri întortocheate, microfoane pe sub schelele improvizate, au ocupat militărește trotuarul de vizavi.

Dintr-odată, coborât parcă din cer, un mănunchi de raze aurii a început să joace pe fațada coșcovită, trezind-o ca pe-o domniță adormită înviată prin sărutul plin de viață în jocul de aur...

- Splendid, profesore... Unde-i Madam?... Mă duc s-o aduc...

- Desigur... desigur... Este așteptată... Sunt câțiva reporteri de la televiziune și de la ziar... Grăbiți-vă... - Scuze... Vă rog să-i transmiteți doamnei Birtolon... Este așteptată...

N-a fost nevoie, că sprijinită de brațul lui Michael, care sosise cu o seară înainte de la Paris, ca să cinstească evenimentul, a deschis porțile coșcovite ce parcă prinseseră viață dintr-odată într-o explozie multicoloră, de parcă o baghetă magică pregătise momentul când Doamna Casă își deschide brațele să ne poștească înăuntrul istoriei...

S-au apropiat câțiva tineri, o jurnalistă cunoscută de la televiziunea locală i-a pus un microfon în față și, într-o franceză stricată, căuta să afle câte ceva despre nepotul lui Cicio Pop, despre familia ce moștenise de drept Casa, căuta chiar să afle ce are de gând să facă mai departe, ea, soția supraviețuitoare, cum îi zice avocatul...

- Ne scuzați... Dar suntem curioși... Cetățenii Aradului vor să afle ce se va întâmpla, care-i soarta monumentului istoric?... Ce planuri aveți?... Veți pleca peste hotare?...

Vizibil deranjată, stânjenită, și totuși demnă, fără a-și arăta nemulțumirea, a pus faptele la locul lor:

- Să admirăm spectacolul... Luminile ce dau viață, și nouă și memoriei soțului meu... A lui Birtolon Aurel Liviu Alexandru...

Între timp, din grupul de curioși, câțiva trecători ce se opriseră să admire spectacolul, s-a desprins și avocatul.

- Soarta Casei s-a hotărât de multă vreme... Este proprietatea moștenitorului de drept... a nepotului lui Cicio Pop...

- Știm asta, doar că nepotul a decedat... Și cetățenii Aradului vor să afle ce se va întâmpla în continuare...

- Merci, Monsieur l'avocat... Am înțeles le désir... dorința arădenilor... Eu voi continua visul soțului meu... Voi merge pe drumul lui jusqu'à la fin... până la capăt...

- Istoria dăinuie... - murmură profesorul...

Și, parcă auzise, un mănunchi de raze multicolore, care s-au restrâns în roșu, galben și albastru, și-a început plimbarea de-a lungul pereților ce prinseseră viață, rotunjind ramele geamurilor într-o explozie de bucurie tricoloră.

- Suntem dimpreună... - am șoptit vorbele auzite în bisericuța mea... - Dimpreună am fost și așa vom rămâne, cu voia Domnului... - am șoptit la urechea tinerei ce căsca ochii spre mine, o necunoscută, care a găsit de cuviință să intre în vorbă, să întrebe.

Zgândărită, într-un fel, nu mi-am ținut gura.

- De ce nu vă întrebați unde sunt mai-marii orașului?... Sau poate nu socot că ar fi datori să fie aici? Se apropie 1 Decembrie, se laudă cu tot felul de manifestații, depuneri de coroane, defilări... Și acum, că s-a anunțat în presă și bănuie că sunt informați despre minunăția asta,

despre omagiul tinerilor... Unde sunt, domnișoară?... Lor să le puneți întrebări curajoase... Că doamna Birtolon știe ce face...

- Purificarea memoriei... - scăpă printre dinți avocatul...

...De câte cinci ori au strălucit, s-au aprins în dans luminațiile, într-un joc când complicat, când simplu, în întretăierea tricolorului, acoperind toate zbârciturile pereților, luminând elegant, dând viață blazonului de deasupra porții, înălțând spre cer un foc, un rug aprins...

- Purificarea memoriei... - repeta avocatul...

Se strânseseră vreo 30 de cetățeni ai urbei, cum le place să ne numească veșnicii absenți, liderii orașului, când un zgomot vesel ne-a făcut să ne îngustăm privirile până ce-am deslușit, ieșit și el parcă din luminile fermecate, un grup de tineri, elevi de școală, gălăgioși, care s-au înșirat de-a lungul trotuarului, exclamând vesel:

- Ce de lumini, frățioare!... Fantastic!...

- În liniște, copii... respectați momentul... - un dascăl tânăr încerca să le potolească entuziasmul, strecurându-se printre păsărelele gălăgioase ce scoteau triluri care de care mai ascuțite, ca într-un concurs al veseliei, trezite de luminile jucăușe...

Ne-am pomenit cu două mașini de poliție ce s-au postat la colțurile străzii Cicio Pop, întrerupând circulația. Doi polițiști au coborât plini de importanță, s-au proțăpărit în mijlocul drumului, s-au amestecat pierduți în grupul copiilor ce exclamau întinzând mâinile spre luminile jucăușe... Cei doi și-au scos mirați caschetele, cu capul pe spate ni s-au alăturat uimiți, stingheri, în fața exploziei nestăpânite și totuși pașnice, care invadase nu numai casa, ci și chipurile noastre, ale privitorilor.

Profesorul, care își terminase treaba de organizator, împăunat ca un păun cu coada multicoloră, a schimbat câteva vorbe cu dascălul ce adunase cârdul păsărelelor jucăușe ce nu conteneau să se scalde în curcubeul bucuriei, a dat din mâini aprobator, că-n larma iscată n-am înțeles ce dorește, m-a tras deoparte și, strigând la ureche mai-mai să-mi spargă timpanul:

- Dascălul... profesorul care a adus copiii, ar dori să ceară permisiunea de a vizita Casa... Puteți să-i cereți permisiunea doamnei Jeanine?

Mirată că mă folosește de intermediar, plină de importanța momentului, m-am strecurat printre trecătorii ce se opriseră de-a lungul trotuarului și i-am explicat stăpânei, i-am cerut îngăduința de a le deschide porțile...

- Bien sur... Plecam înainte de...

- Parcă spune domnu' profesor că mai sunt doar 5 minute. Aveți răgazul să le mulțumiți organizatorilor și apoi îi puteți pofti în Casă...

Așa se face că, însoțiți de ultima explozie luminoasă - un foc de artificii ce ne-a scutit bucuria, simțurile, în acordul Imnului, deșteptați parcă dintr-un vis nespus de frumos, încolonați, i-am urmat pe cei din Africa deveniți gazde, care au deschis poarta, spre bucuria copiilor.

Profesorul, care nu și-a dezmințit rolul de organizator, i-a poftit în sufragerie și pe tinerii ce derulaseră proiectul, le-a oferit câte un pahar de vin, o ceașcă de cafea și, după ce a șușotit câteva clipe du Domnul T.:

- Dragi invitați... Tineri... copii... V-aș ruga câteva clipe de atenție... Domnul T. a avut bunăvoința să accepte să ne prezinte câteva momente din istoria Casei memoriale pe care am văzut-o împodobită grație

Asociației Culturale pentru Educație și Artă în altă lumină, spre cinstea înaintașilor...

Vizibil emoționată, doamna T. s-a strâns în spatele meu, m-a prins de mână și am schițat amândouă un zâmbet complice, încurajând parcă emoția distinsului domn T., bătrânul reprezentant al Arhivelor Naționale, vechi prieten cu răposatul domn Birtolon.

- Permiteți-mi să spun câteva cuvinte în memoria trăitorilor în Casa Cicio Pop.

După izbucnirea revoluției la Budapesta, care a grăbit surparea șubredei construcții austro-ungare, a luat ființă, în chiar capitala Ungariei, la 30 octombrie 1918, forul revoluționar al românilor ardeleni - Consiliul Național Român - format din 6 reprezentanți ai Partidului Național (Român) și ai Partidului Social-Democrat, cu Ștefan Cicio Pop la comandă. Mutată apoi la Arad, devenit centru al activității naționale a românilor, noua organizație a fost instalată în chiar casa lui Cicio fără ezitare, drept sediu, de către proprietar, în ciuda primejdiilor la care o asemenea îndrăzneală îl expunea. Locuința din Arad dobânda astfel statut de autentic stat major și guvern revoluționar al Românilor ardeleni, aici plămădindu-se, pe tot parcursul lunii noiembrie 1918 ideile ce aveau să netezească drumul spre actul istoric împlinit la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918. În aceeași casă s-au pus de îndată și bazele gărzilor naționale române pentru apărarea teritoriului Ardealului. În biroul de avocatură al lui Ștefan Cicio Pop, în seara zilei de 3 noiembrie, au depus jurământul de credință pentru cauza românească primii 30 de ofițeri români reîntorși de pe front. În proclamația „Către națiunea română”, publicată în primul număr al ziarului „Românul” din Arad,

reapărut la 8 noiembrie 1918 după o lungă suspendare, Ștefan Cicio Pop anunța sfârșitul războiului, constituirea și componența Consiliului Național Român Central, cea mai înaltă autoritate de atunci a poporului român din Ardeal și Ungaria, for recunoscut atât de marile puteri europene, cât și de guvernul revoluționar unguresc. Proclamația se adresa în același timp soldaților și ofițerilor români demobilizați, proveniți din fosta armată austro-ungară, cerându-le acestora să se înroleze în gărzile naționale române pentru a contribui la asigurarea ordinii și siguranței publice. A urmat comunicatul publicat în 12 noiembrie, în care se preciza dorința de transpunere pe cale pașnică, prin bună înțelegere cu autoritățile vechi, a dreptului națiunii române de a dispune liber de soarta sa. Tot atunci, Ștefan Cicio Pop a adresat Consiliului Național Maghiar din Budapesta, respectiv, guvernului revoluționar ungar, o somație prin care cerea transferul imediat al competențelor de guvernare în ținuturile românești din Ardeal și Țara Ungurească pe seama Consiliului Național Român Central, înțelegând prin aceasta punerea autorităților de stat, politice, administrative, judecătorești, școlare, bisericesti și militare din amintitele ținuturi în subordinea românilor. În caz contrar, se spunea în somație, răspunderea pentru urmările previzibile revenea Consiliului Național Maghiar. Ca răspuns, guvernul revoluționar al contelui Károly I-a trimis la Arad, pentru tratative, pe ministrul naționalităților Oszkár Iászi, care a venit cu propunerea autonomiei Ardealului după sistemul elvețian. Discuțiile au durat câteva zile (13-15 noiembrie), iar răspunsul pregătit de delegația română în casa lui Cicio Pop a fost dat de Iuliu Maniu, care, făcându-se interpretul aspirațiilor tuturor românilor, a conchis sec: „Teljes

elszakadas” (ruptură definitivă sau separare totală). Nici un alt act politic semnificativ din seria celor menite să ducă la materializarea ideii de eradicare a tot mai anacronicei stăpâniri străine nu s-a mai născut, în acele vremuri grele, în afara casei și fără aportul președintelui Consiliului Național Român Central, omul de curaj, gata oricând să-și asume răspunderea pentru acțiunile întreprinse. Tocmai de aceea, el și-a pus semnătura și pe proclamația „Către popoarele lumii”, redactată de Vasile Goldiș și publicată în ziarul „Românul” din 21 noiembrie, în care se declară răspicat, în fața lumii, voința românilor de a se constitui în stat liber și independent prin separarea de Ungaria. Proclamația exprimă protestul împotriva guvernului revoluționar maghiar care se opunea revendicărilor legitime românești și încerca să-și supună în continuare națiunea română.

Pașii pregătitori fiind făcuți, a urmat convocarea Adunării Naționale de la Alba Iulia, pentru data de 1 decembrie 1918, anunțul, apărut în ziarul „Românul” din 22 noiembrie, purta, desigur, aceeași semnătură a președintelui Consiliului Național Român Central, la care se alătura și cea a secretarului organizației, Gheorghe Crișan...

La îndemnul dascălului, cârdul păsărelelor ce ascultaseră cumiți, a aplaudat zgomotos, când unul a ridicat mâna deasupra capetelor ciufulite:

- Adică, aici s-a mutat Sfatul bătrânilor? Adică Consiliul...

- ...Național Român Central - a completat dalul.

- În casa lui Cicio Pop? În propria casă?... A avut curaj bătrânul... - s-a desprins glasul admirativ al altuia...

- Un adevărat stat-major, copii... - a completa arhivarul T.

- De unde le știți pe toate?... Din foile prăfuite, din arhive?... - unul ciufulit, cu părul roșiatic, prins într-o codiță la spate...

- „Românul”, un ziar din Arad, „Universul” din București, fondul personal dr. Ioan Suciu, chiar colecția personală Ani Birtolon, fiica lui Cicio Pop - a completat somnul T. bucuros -, vă invit la Arhive, unde le puteți consulta...

- Mai bine pe viu... - s-a băgat în vorbă o fătucă cu părul împletit în codițe albastrui. - Le putem pipăi... încăperile...- Cool... Ce ziceți, fraților? Ne băgăm în Arhive? Mofturi... Pe când aici e altceva...

- În camera din față? Acolo au gândit ei și Unirea și mersul spre Alba Iulia?....

Cu toții s-au strâns în jurul dascălului, un cârd de păsărele gureșe, sub oblăduirea tablourilor, portretelor familiei, lipite de pereți, urmăriți parcă de ochii din fotografia de la intrare a răposatului domn Birtolon.

Ne-au dat lacrimile, și mie și doamnei Jeanine, pe când Padre, care veghea nemișcat lângă Cruce și lumânarea aprinsă pe un scrin de mahon negru, a rostit clar, răspicat:

- Să nu lăsăm neumblate astfel de locuri...

Oarecum îndemnați, înviați, și Corifeul, și Nepotul și Fiica și Ginerele, pe numele lor Ștefan Cicio Pop, Ani Birtolon, Ștefan Birtolon, Eugenia Cicio Pop și Aurel Liviu Alexandru Birtolon, care s-au întrupat în memoria pruncilor, s-au desprins din ramele tablourilor și s-au amestecat printre noi.

Nouă

Dimineață de iarnă... Dimineața zilei de 1 Decembrie 2018... O sută de ANI...

Fulguise cu o zi înainte fără urmă de albeață pe trotuarul din fața Casei. Fără pătură de zăpadă pe pervazul geamului din mijloc - ochiul Camerei Începutului.

Fără picături strălucitoare pe lemnul steagului tricolor fâlfâitor, singurul trezit în zori de o adiere firavă, un curent timid, fără șanse de reușită în trezirea Casei.

Un grup de jandarmi în straie de sărbătoare, în trap cadențat cu mici poticneli, s-a oprit câteva minute în fața porții. Grăbiți, au uitat să dea onorul, că întârziaseră la parada din fața Primăriei...

Dimineață de iarnă... Dimineața zilei de 1 Decembrie, anul 2018. Avocatul bătrân, pe numele său Alexandru, se trezise cu noaptea în cap - și asta nu din pricina sărbătorii la care urma să fie părtaș, ci din pură obișnuință sărea din așternuturi la 6, cu ochii cârpiți și gesturi de păpușă stricată, care își aștepta răsucirea cheii pierdute printre dosarele așezate în ordine desăvârșită în biblioteca personală.

Ar părea ciudată hotărârea de a-și transporta acasă o parte din arhiva veche, deși hotărâse închiderea cabinetului, și asta nu numai scriptic, formalitățile de Barou și Finanțe fiind pregătite cu câteva luni înainte... Fără a răspunde curiozității tânărului avocat, căruia îi predase și cauzele pe rol și clientela, și care strâmbase

oarecum din nas la gândul că poate va fi nevoit să consulte vreun proces mai vechi la domiciliul Maestrului... Sperase în mod ușuratic că bătrânul va mai da, va mai deschide din când în când ușa biroului de avocatură de vizavi de Tribunal... Hotărârea fiind luată, odată cu ștergerea din tabloul avocaților a numelui de Alexandru P., slujitorul legii s-a socotit în afara coridoarelor Pașilor pierduți... Obișnuia să repete enervant chiar cu câteva luni înainte de pensionarea definitivă - „Oamenii ce aplică legea să nu uite să-și pună pe masă ținte mari... Ținte puternice, adevărate... Să dea dovadă de Smerenie în fața ei - a Doamnei legată la ochi...”

Aducerea arhivei vechi acasă ascundea o altă poveste, numai de dumnealui știută, obișnuia dimineața, după ce sorbea cafeluța în fotoliul din sufragerie, să scoată la întâmplare câte un dosar și să-și amintească nu de încâlcitele întortocheri juridice, ci de omul, clientul, mai bine zis, cel care-i încredințase cele mai ascunse secrete, întunecate, sub spoiala minciunilor îndrugate în instanță, sau alții povara din sacii suferințelor nemărturisite...

De câteva luni, după înmormântarea clientului Birtolon Aurel Liviu Alexandru, dezvelise șirul de câteva zeci de dosare burdușite cu acte și decizii juridice și își răsfoia amintirile, căuta să înțeleagă încăpățânarea de catâr chior și surd, îndărătnicia cu care omul ce-i călcase în picioare nu de puține ori sfaturile practice când se pronunțase clar spre vinderea unora dintre proprietățile câștigate prin procese interminabile și a păstrarea doar Casa... Casa de pe strada Cicio Pop...

Acum, în dimineața zilei de 1 Decembrie zâmbea îngăduitor, mai împăcat cu toată neîmplinirea averii nefructificate, mulțumit că, ajutat de tânărul avocat,

reuşise să evite pericolul vânzării Casei la licitație publică făcând astfel posibilă Marea trecere a nepotului Unirii în Camera din față, Camera Memoriei...

Își pregătise de cu seară costumul cu rang de Curte de Apel, că le avea sortate pe instanțe în dulapul din dormitor - unul mai ponosit la Judecătoria, altul mai de Doamne-ajută la Tribunal și altul de Marcă, scump ca dracu', cumpărat cu vreo zece ani în urmă la sfatul unui croitor, client ce se judecase într-o paternitate spurcată...

Zâmbea îngăduitor, și amintirea croitorului, îndosariată într-unul din dosarele din bibliotecă, se amesteca oarecum caraghios cu solemnitatea zilei...

Dimineață de iarnă... Dimineața zilei de 1 Decembrie a anului 2018... Doamna în vârstă, voinică, un munte de femeie, pe numele său Gabriela, se muncise cu o seară înainte, spre mirarea fiicei, care nu înțelegea de ce se strofocase ca apucata, în bucătăria din spatele casei, cu tăvi peste tăvi de prăjituri cu nucă sau cu stafide, cu cremă de zahăr ars și vreo trei coarde cu nucă și tot atâtea cu mac...

Târziu în noapte, când aștepta obosită, cu picioarele întinse pe scaunul șchiop din colțul bucătăriei, a mai așternut câteva vorbe în Jurnalul ce-l încropise cu un an înainte... „Ce bine ar fi dacă creierul omului s-ar putea conecta la un aparat care să înregistreze tot ce gândește omul, mai ales atunci când simte nevoia, când dorește să-și mărturisească adâncurile. Așa cum există detectorul de minciuni, ar putea exista și un aparat care să redea sentimentele, simțămintele și fiorii și fricile, bucuriile...” Un aparat fără simțire, obiectiv, capabil să înregistreze mai ales neputințele, fricile, și în felul ăsta să fie posibilă înfruntarea lor...

Ea, femeia puternică, doamna de oțel, cum o numeau cei de la Oficiul Juridic, unde odată cu pensionarea se adâncise în citirea, recitirea, marilor clasici, care îi aminteau de anii studenției la Filo, prima facultate absolvită înaintea celei de Drept... Mai mult îl combina pe Balzac cu o tocăniță de vițel și pe Dostoievski cu o tartă cu fructe, că-și îndestula pasiunea bucătăriei, fiind nevoită din cauza plămânilor betegi să bată coridorul uriaș înspre odăile din față, în loc să mai iasă în lume, așa cum obișnuia cu ceva vreme în urmă... Inițial alungase chiar și gândul zilei de 1 Decembrie... I-a apărut în vis cum de ceva vreme i s-a arătat mereu tatăl, Notarul din Podgorie, care și în ultimii ani, când îl lovide Alzheimerul, vorbea tot de '918 și a hotărât-o, de și-a încordat puterile slăbite între blaturile și cremele prăjiturilor pe care intenționa să le ducă în Casa de pe strada Cicio Pop, să fie alături de fantoma tatălui și cea a pribeagului, pe care ea, prin puterile cu care fusese împuternicită, îl reașezase în urmă cu mulți ani în Casa Corifeului care i se cuvenea de drept.

Se mai consultase și cu prietenul de-o viață, avocatul la fel de bătrân și pensionar, de au pălăvrăgit cum numai ei știau să întoarcă ironia și ascuțișul unor răutăți învechite, ca să conchidă împreună că nu pot lipsi, chiar în lipsa stăpânului Casei, de la sărbătoarea care-i adunase de-a lungul anilor trecuți într-o unire cu toții, așa cum rostea ironic una dintre cucoanele trecute bine pe sub fumul albastrui ce se rostogolea de sub voaleta pălăriei.

Dimineață de iarnă, dimineața zilei de 1 Decembrie a anului 2018...

Bărbatul puternic, în floarea vârstei, medicul cu tâmplele încărunțite și privirea când ascuțită,

pătrunzătoare, când acoperitoare ca o pătură de lână moale croșetată în serile de iarnă de mâinile mamei, pe numele său Pantelimon, după ce a dat un telefon asistentei să verifice dacă administrase corect o anumită doză injectabilă unui pacient neputincios, răpus de boală, imobilizat la pat doar în grija unei femei plătite cu ziua, și-a examinat ironic silueta de invidiat, ridicându-și umerii ce se apleacă uneori sub poverile bolilor, și-a potrivit ceasul, de parcă invitația venită de niciunde fixase o anumită oră...

Sărbătoarea din Casa Unirii, unde intrase reținut, neștiind bine ce căuta el, medicul curant, în casa proaspăt redobândită de un pacient, să-i fie alături de 1 Decembrie acolo unde, așa cum obișnuia să se destăinuie doar sieși, avusese loc întâlnirea ce i-a marcat într-un fel anume răscrucile, întâlnirea cu istoria... Un oftat, o tristețe, o umbră, i-a încrețit fruntea înaltă în clipa când i-au răsunat în urechile ca de atâtea ori vorbele doamnei Jeanine:

- Așteptăm recompensa divină... Nu a oamenilor... Doar îndurarea divină să-l țină în viață, să fim alături de 1 Decembrie...

Boala se dovedise necruțătoare cu amândoi. Un zâmbet, o pală de un vâl alb, o pană strălucitoare ca halatul ce-l îmbrăcase pentru întâia oară ca tânăr rezident, au șters adâncul plecării, știind, simțind tot mai puternic, ca într-un film mut cu imagini date cu încetinitorul, că el, bolnavul Birtolon, va fi acolo printre cei prezenți la Întâlnirea din Casa Unirii... Și poate întruparea va fi aceeași - copilul speriat, cu ochi rotunzi ca luna plină, așezat pup alături de mama care târa doar o valiză - alungați fiind de ciumații roșii...

Privirea i s-a desprins din imaginile poveștilor trecute și s-a oprit, s-a lipit, de Icoana Maicii Domnului în momentul, în clipita Adormirii: „Întru Adormire lumea nu ai părăsit - Izbăvește din moarte sufletele noastre.”

S-a închinat, așa cum obișnuia să o facă uneori înaintea unor decizii medicale de mare risc, s-a scuturat, îndreptându-și trunchiul tânăr, convins fiind că va fi de folos doamnei Jeanine, chiar și avocatului scorțos, chiar ziaristului necioplit și mai ales împăcat de părintele greco-catolic - Padre -, alături de care avusese privilegiul să fie la căpătâiul celui adormit...

Dimineață de iarnă... Dimineața zilei de 1 Decembrie a anului 2018...

L-au prins zorii zilei cu țigara atârnată în colțul gurii, cu pijamaua descheiată și cu picioarele goale vârâte în papucii de molton găuriți pe margini, în dreptul degetului mare ce ieșea caraghios, ca un semn de întrebare uimit, obosit și el de cârceii care-i cuprinseseră picioarele vânjoase, în vreme ce șuiera mulțumit de postarea trecută prin ciur și dârmon toată noaptea de noiembrie, când el, ziaristul, pe numele său Ioan, poreclit Fierăstrăul taman pentru postările îndrăznețe nu numai pe blogul personal, înșepătoare și în pagina face-book și nu de puține ori în ziarele fără hârtie, fără cerneală, doar imagini ce par a nu fi și totuși există.

Primise un telefon neașteptat cu trei zile în urmă. Taman din partea profesorului de istorie - în fața căruia nu precupețea să facă plecăciuni nu numai de-a adevăratelea, când îl întâlnea la unele manifestări plicticoase, conferințe stupide, după aprecierea dumnealui -, prin care îi amintea sau, mai bine zis, îl atenționa ca pe vremuri, când era pe

marginea corigenței, să nu care cumva să lipsească de 1 Decembrie de pe stradă Cicio Pop nr. 3.

Poate telefonul, poate amintirile călătoriei la Paris în compania domnului Birtolon - că-l domnise ori de câte ori se ivise prilejul, spre uimirea golanilor neînvățați cu astfel de apelative din gura Fierăstrăului, care obișnuia să taie în carne vie lingându-și buzele atunci când găsea porecla potrivită ba unui primar hulpav, ba unui consilier județean lingău, ba unui director de școală bătut în cap cu WC-ul în curte și o bancă de milioane în parcul din fața școlii -, poate curiozitatea de a pipăi continuitatea, să vadă, să simtă, dacă Văduva Neagră se va ține de cuvânt.

Așa cum obișnuia să spună fără niciun pahar de vodcă: „prin mijloacele de socializare cel mai potrivit poți da informația în timpul real”.

Timpul real era de astă-dată 1 Decembrie, Casa Unirii, nepotul Corifeului și Aradul la o sută de ani și mai ales îndemnul la prezență și simțire spre cunoașterea locului, acolo unde s-a copt Unirea cea Mare.

Mulțumit de vorbele ce zburaseră în neant, convins că va primi like-uri din partea prietenilor și nu numai, s-a descotorosit de hainele deshămate, papucii caraghioși au zburat peste vraful de cărți din colț și a continuat drumul triumfător spre cabina de duș, sub care, falsând cu grație, cânta *Deșteaptă-te, Române...*

Proaspăt dușat, bărbierit și pomădat, a îmbrăcat aceeași cămașă gri închis, aceiași pantaloni cam necălcați, a scotocit prin sertarul biroului cu de toate și printre insigne vechi, timbre nefolosite și pachete de țigări începute pe jumătate și câteva carioci verzi, a găsit o cocardă tricoloră, pe care și-a înfipt-o țanțoș pe reverul

cămășii cu atâta hotărâre, caraghios, gata-gata să lase o urmă sângerie în dreptul pieptului, spre stânga inimii...

Murmura printre dinți în vreme ce pășea voinicește prin centrul târgului, unde fanfara aliniată în fața Primăriei făcea ultimele pregătiri pentru paradă - și un grup de curioși aplauda în ritm săltăreț, în timp ce corpul de fete aduse cu autocarele de prin sate, împopoțonate în costume populare, chicotea pe seama unui toboșar țanțoș... „Idioți inutili... Suntem un popor de idioți inutili...” - a șuierat printre dinți - „și eu, tot un idiot inutil... Până când oare?”

Dimineață de iarnă... Dimineața zilei de 1 Decembrie a anului 2018...

Se trezise dis-de-diminează într-o stare de bine, ba chiar intonând în gând un cântec patriotic ce i-a descrescit fruntea, treceau batalioane române Carpații, soldați încolonați în cântec de fanfară, care parcă-i trezise entuziasmul tinereții trecute...

Socotind poznaș că nu-i stă prea bine să se schimonosească în fața oglinzii din baie cu buzele țuguiate intonând cântul, se închipuia în fața elevilor de la ciclul mediu cu un baston uriaș în fruntea defilării...

Elevii, care vor fi și ei prezenți la orele 11 în fața Casei... pe strada Cicio Pop nr. 3 - însoțiți, că ăsta-i cuvântul, și nu aduși, împinși de la spate sub sancțiunea vreunei note scăzute, așa cum obișnuiau unii dascăli să toarne cu tolcerul faptele trecutului în mințile zburătoare pe clapele telefonului sau ale tabletei, însoțiți, deci, de tânărul profesor ce-și făcuse simțită prezența și el la porțile istoriei...

Se trezise bătrânul profesor universitar, pe numele său Cornelius, cu gândul că-i va mulțumi tânărului său confrate pentru telefonul din seara precedentă, prin care, în puține cuvinte, fără pompă și meșteșuguri lăudăroase, și-a anunțat prezența, bineînțeles, cu ai săi ucenici, așa cum o făcuse și în iarna lui 2017, când au confecționat un banner uriaș, de a acoperit casa de sus până jos în falduri tricolore, au cântat cât i-au ținut bojocii, au sunat deșteptarea românilor, spre uimirea trecătorilor, unii nervoși, neștiind ce i-a apucat să sărbătorească acolo, pe o stradă laterală și nu încolonați în fața Primăriei... De altfel, el, tânărul, dorise și altceva, ascuns oarecum până la arborarea bannerului uriaș, gând mărturisit bătrânului profesor, căruia îi citise articolul pregătit pentru presa locală și chiar pentru „Adevărul” de București, în care înfiera nepăsarea, uitarea așternută peste Casa în care se pregătise Unirea cea Mare...

Nu apucase de cu seară, când a aflat ceea ce bănuia, n-a dat telefonul necesar - politicoș - văduvei, stăpânei Casei, zâmbind buclucaș, convins că va simți și dumneai aceeași bucurie la sosirea elevilor cu cocarde tricolore prinse de gecile sau vestoanele de lână gri închis, așa cum văzuse că se poartă la unii din gașca tânărului dascăl...

Înfăptuise, după ce soarta i l-a adus în cale taman pe nepotul Corifeului cel nedreptățit atâția ani în conul de umbră din spatele lui Goldiș, s-a așezat pe calea recuperării memoriei spirituale, punând prin scrieri, comunicări, conferințe, la locul său nu numai Casa și stăpânul inițial, ci și decupase până în amănunt surghiunul familiei, al fiicei Ani, al nepotului Alexandru, al tuturor celor fără de vină...

Dimineață de iarnă... Dimineața zilei de 1 Decembrie a anului 2018... O sută de ani...

Adormise ca lemnul, după un duș amețit, cum obișnuia să-i aducă aminte răposatului, care, obosit după o zi pe tractor la arat, fușerea apa, temător că se va împiedica în cabina dușului pe gresia lunecătoare de proastă calitate, cam așa și-a stropit mâinile umflate după atât frecat, frământat, la sarmalele miciuțe, împăturite în varză murată din butoiul din pivnița casei... Un concurs nemărturisit între muierea pe numele său Maria și doamna Jeanine...

Hotărâseră împreună că vor pregăti ospățul pentru 1 Decembrie în bucătăria Casei, unde cu câteva zile în urmă instalaseră un aragaz uriaș cu 6 ochiuri, suficiente să dea în clocot potolit sarmalele gospodinei și pe alte două o tocană de miel fiert în tot felul de mirodenii necunoscute și zarzavaturi autohtone, nemaivorbind de dichisul preparării cuș-cuș-ului necesar să dea gust de șofran și alte minunății ascuțite în nările neobișnuite cu arome de peste mări și țări...

Fără a mai vorbi de zarzavaturile din supa de găină adevărată din curtea unei cliente, o muiere zdravănă ce-și aranja cocul o dată la două săptămâni, legume care, odată fierte, s-au cerut tocate mărunț pentru salata boef ce se dădea cu moț între sarmalele neaoșe și specialitățile africane...

Buimacă, după un somn cam agitat, că-și dorea din tot sufletul să se prezinte la înălțimea evenimentului... a zilei de 1 Decembrie... Căutau amândouă, și femeia africană, și muierea de pe la noi, să nu-și devoaleze emoțiile, spaimile și câteodată lacrimile, că amândouă ștergeau uneori o perlă rebelă, sub pretextul mirosului

puternic ce se răspândise în toată bucătăria, ba chiar și în coridorul închis, un miros ascuțit uneori, iute, alteori dulceag, ce plutea pe sub capacul oalei clocotitoare, bolborosind a durere înnegrită sub soarele Africii.

Către dimineață, să fi fost 6 sau chiar 5 jumate, trezită brusc de ușa scârțâitoare, neunsă de la trecerea răposatului, a mijit ochii... I-a apărut ca-n vis făptura fiului... A sărit ca arsă cu picioarele tremurânde în papucii cu pompon auriu, reușind cu greu să lege vorba:

- Cum?... Tu ești, dragule? Și Germania?... Serviciul?... Când ai plecat?... De ce nu ai dat un telefon?... Ceva... Să mă fi pregătit...

- Lasă, mamă... Am vrut să-ți fac o surpriză... Plăcută, cred...

- Cum nu, dragule... Doar că nu te așteptam... Poate de Anul Nou speram și eu... Vorbesc numa' tâmpenii... Haide... Să-ți pregătesc ceva... Ți-o fi foame... După atâta drum...

- Desigur... Și o cafea tare... Sunt puțin amețit după zbor, da-mi trece... La 10 ne așteaptă sărbătoarea... În Casa...

- Pentru 1 Decembrie ai venit, scumpule?... Ai bătut atât cale?... Tu niciodată până acu'... n-ai ținut seama de ziua asta... națională...

- Salonul nr. 15... Spitalul... Și tata... Și domnul Birtolon... Amândoi... Și atâtea altele...

- Lasă... Mai povestim noi după... Ai dreptate, ne așteaptă Madame și Michael... Știi că a venit și el de câteva zile să ne fie alături...

- Și atunci de ce te minunezi de isprava mea?...

- Și serviciul?... Șefii tăi?...

- Mai povestim noi după... Oricum, am de luat unele hotărâri... împreună, mamă dragă... Ne vom sfătui... După sărbătoare...

Într-un fel de bucurie tremurândă, amestecată cu tristeți nemărturisite și speranțe fantasmagorice, amândoi - mama, pe numele său Maria, și fiul Ioan, nu demult zis Jony, și-au spoit fețele într-un fel de bucurie molipsitoare, au privit câteva momente tricolorul înnoit nu de multă vreme, strălucitor în lumina dimineții, au pășit hotărât prin holul alb, printre plantele îngrămădite, adăpostite de gerul de afară. Cei doi tineri, fiii, s-au privit adânc ca două stane de piatră, cel din Africa și diasporeanul, cum obișnuia să-și spună mai nou în fața bisericii din München - au glăsuț dimpreună:

- Să fim de ajutor... Purificarea memoriei... Purificarea noastră... Purificarea tuturor...

- Il y a quelque chose de plus fort que la mort. C'est la présence des absents dans la mémoire des vivants...

Dimineață de iarnă... Dimineața zilei de 1 Decembrie a anului 2018... O sută de ani...

O fanfară militară, în ordine desăvârșită, ai cărei muzicanți încolonați în fața Primăriei așteptau în poziție de repaus temporar, purtându-și pe spate țațoș instrumentele zornăitoare, semnalul începerii... - Parada de 1 Decembrie, una mai cu pompă decât cele din anii trecuți, că după militarii țepeni o viermuială tinerească, vreo două ansambluri folclorice, unul din Podgoria Aradului și altul de pe Valea Mureșului, țopăiau învârtind fetele pe sub mâinile întinse spre turla Primăriei, rotindu-le fustele largi într-o beție de culori...

Un grup de copii aduși de la Palatul Copiilor, înfășurați în bundițe albe, zgribuliți în jurul învățătoarelor dichisite, așteptau nerăbdători să scape cât mai devreme, cu gândul la prăjiturile promise doar la sfârșitul manifestărilor artistice...

Un grup de bărbați împăunați în propria lor fandoseală, plini de importanță, ca niște curcani înfoiați, cu cocarde tricolore prinse la reverul paltoanelor bleumarin, schimbau replici mai mult sau mai puțin pe măsura momentului: „Ce credeți, X-ulescu va candida la primăvară? - a rămas postul de primar vacant...” „Are sprijinul partidului, frate dragă...” „Oricum, interimarul s-a achitat decent de obligații - a organizat impecabil depunerea de coroane la Pomenirea.” - „Era să se împiedice amărâtul de la liberali când a ajuns în fața cavoului lui Cicio Pop...” „Unde-o fi nepotul Corifeului?...” „Nu știi, dragule, s-a prăpădit...” „Habar n-am avut... Eram obișnuit să-l văd acolo, ca o statuie, înțepenit la ușa morții...”

Câțiva curioși se opriseră preț de câteva minute pe trotuar în fața fanfarei, în timp ce câțiva studenți gălăgioși schimbau politețuri cu fetele înfoiate în costumele populare...

Către orele 11, când s-a dat semnalul, pe strada Cicio Pop nr. 3, doi tineri, ca la un semn simțit, auzit doar dinlăuntrul lor, unul palid, cu ochii în lacrimi, strălucind ca abanosul, au deschis Porțile Casei.

Poate tricolorul fâlfâitor din dreapta Porții, poate lumina strălucitoare coborâtă din seninul cerului de iarnă, au dat viață pereților, ferestrelor înalte, lemnului bătrân, au trezit Casa...

A prins viață, dichisită, o doamnă bătrână în veșminte elegante, fără riduri, fără coșcoveți, fără crăpături, fără semnele vârstei, așteptând liniștită începerea sărbătorii, a aniversării a o sută de ani - Casa a prins viață...

Și, ca la un semn, unii după alții, câte doi, câte trei, vârstnici venerabili, familia T., doamna pe numele său Gabriela la braț cu fiica și ginerele ce-o sprijineau de o parte și de alta, doamna pe numele său Ileana cu o pălărie neagră cu voaletă, doctorul pensionar pe numele său Andrei, arhivarul-șef de la Arhivele Statului, grăbit, alături de proprietarul Turnului istoric, doi istorici, unul profesor la facultatea particulară și unul la cea de stat, dintr-o mașină oprită în trombă în fața porții au coborât grăbiți doi reporteri din partea televiziunii locale și încă vreo trei ziașiști, și cu toții au urmat stingheri parcă, emoționați, îmbrăcați în lumina zilei senine de iarnă, drumul spre ușa din sticlă colorată, în fața căreia stătea Văduva, învăluită în negrul straielor elegante, cu mâinile, cu brațele deschise și palmele tremurânde, gardată de o cucoană roșcată cu ochii-n lacrimi, care glăsuia în numele gazdei: „Poftiți în camerele din față... vă rog, poftiți... Vă așteptăm cu drag...”

Vizibil emoționați, oaspeții, care se simțeau dintr-odată de-ai Casei, în grupuri de câte trei sau patru în jurul meselor încărcate cu bunătăți, schimbau politețuri, alții amintiri sau scurte alocuțiuni, întoarcerea la istoria uitată de unii, istoria familiei Cicio Pop, a urmașilor și, mai ales, deși invizibilă, prezența nepotului aluneca printre prietenii sau oaspeții din ce în ce mai mulți. Se umpluse și curtea din spate, spre bucuria femeii roșcate pe numele său Maria, care a schimbat o privire smerită cu fiul de peste hotare.

- La înmormântarea lui Cicio Pop, autoritățile de atunci l-au cinstit pe merit... - Funeralii naționale, frate...

- Când mă gândesc că pereții ăștia au fost martorii semnării actului Unirii... Mă furnică pe la spate... Ce să vă spun... sunt de-a dreptul emoționat...

- Nu te petrece cu firea, că vârsta nu te lasă... Trăirile să le lăsăm pe seama tinerilor...

- Dacă sunt în stare... Dacă pot să...

- Depinde de noi... de familie...

- De școală... de dascăli...

- De mai-marii urbei...

- Lăsați-mă cu politichia... Și-au dat măsura și azi... Aceleași manifestări ca pe vremea răposatului... N-au învățat nimic...

- Nici chiar așa... După paradă vor fi mese întinse în parcul din spatele Primăriei... Să se bucure tot insul...

- Doamne, cât s-ar fi bucurat Libuș să fie cu noi în ziua de azi...

- Nu te văicări... Nu-l simți? De când am intrat în camera din față, parcă-l văd în fața ochilor... așa slăbit ca-n ultimele luni...

- Da' tot curajos... Tot cu ale lui...

- Zicea că are de îndeplinit o misiune...

- Și-a îndeplinit-o cu vârf și îndesat... Până la capăt...

- Și Madam Jeanine... Nu m-aș fi așteptat să continue... Ea, africana... Chiar vorbeam aseară cu soțul... Cum vom sărbători 1 Decembrie? Și uite... La fel ca înainte...

- Poate mai multă pompă... Poate mai multe pregătiri...

- Cine-a ajutat-o, dragă?

- Femeia trupeșă... Coafeza... De mare calitate... Și bărbatul ei s-a dus... Era internat cu al nostru...

Uimirile, șoaptele, vorbăria, au fost brusc întrerupte de vânzoleala, agitația, glasurile ascuțite, ca un stol de vrăbii gureșe, ale copiilor care au năvălit mai întâi în curte și mai apoi, stăpâniți, încolonați cu greutate de tânărul dascăl, au depus o coroniță din flori naturale, crini albi și cale uriașe, la picioarele măsuței unde trona fotografia nepotului... Aurel, Liviu, Alexandru...

O clipită cât o sută de ani, o liniște adâncă în care doamnele și-au ascuns discret lacrimile și domnii și-au dres glasurile într-o tuse caraghioasă întreruptă numai de Padre, care a simțit că venise vremea vorbelor...

- Suntem martorii Istoriei...

Istoria nemiloasă uneori, magnifică de obicei...

Istoria distinsei familii Cicio Pop, artizanii Unirii... - Așa cum am spus și la înmormântare, puteam și atunci, pot și acum, să vă vorbesc despre ce a însemnat familia Cicio Pop pentru comunitatea arădeană și nu numai... Pentru România Mare... N-am s-o fac, însă mărturisesc că aici, în Casa Unirii, unde avem privilegiul să sărbătorim cei o sută de ani, simt până în adâncul sufletului măreția Istoriei, măreția celor ce au viețuit aici...

Am avut privilegiul să-l cunosc, să-l spovedesc în ultimele clipe, pe cel care a fost nevoit la o vârstă atât de fragedă să părăsească Casa, țara în care s-a născut. „Ieși din casa ta și din neamul meu și vino în țara pe care ți-o voi arăta Eu”, așa cum și Avraam a trebuit să ia calea pribegiei...

El, Aurel Liviu Alexandru, s-a întors spre împlinirea unei promisiuni.. A unui jurământ depus în numele prestigiului familiei. „M-am luptat lupta cea bună, mi-am

isprăvit alergarea, am păzit credința. Acum mă așteaptă cununa neprihănirii pe care mi-o va da în ziua aceea Domnul, Judecătorul cel drept. Și nu numai mie, ci și tuturor celor ce vor iubi venirea Lui.” Timotei citire.

Lui îi datorăm prezentul nostru aici și tot lui sau Proniei cerești îi datorăm deschiderea porților Casei, doamnei Jeanine, fiului său și multora dintre cei prezenți, vrednici creștini, care au contrazis, ca de atâtea ori, zicerea: vrednicia creștinismului, nevrednicia creștinilor. Mulțumesc că ni s-a dăruit speranța, încrederea, spre purificarea memoriei...

Dascălul tinerel împreună cu încărunțitul profesor de istorie, au socotit de cuviință să adune păsărelele gureșe, tinerii cu cocarde tricolore, să-i poarte pe îndelete prin fața tabloului măreț de unde trona demn Ștefan Cicio Pop, prin fața picturii delicate, în culori pastelate, portretul Fiicei, Ani Cicio Pop, căsătorită Birtolon, a fotografiei înrămată discret înfățișând-i pe cei doi într-un peisaj luxuriant din Africa, zâmbitori, fericiți, într-o înlănțuire de liane sălbatice...

- Recuperarea memoriei... Suntem încredințați că vom reuși... Mă înțelegi, dragule... îngâna mereu căruntul profesor.

- Recuperarea spirituală... Cât despre mine, am adus-o și pe cea materială - îl completă bătrânul avocat, care se pierduse, rătăcit printre tinerii gureși...

- Recuperarea exilului... A diasporei... A noastră... a celor plecați - șopti și tânărul fiu, pe numele său Ioan, care urma cu sfințenie grupul elevilor, se amesteca aproape cu sficiune printre trupurile tinere, sprintăre, ba chiar a cerut o cocardă tricoloră unei fetițe ce purta două, una pe

paltonașul scurt, îmblănit, și una prinsă de pieptul bluziței albe pe dedesubt.

- Să priviți... copii... fără teamă... Sunt mai multe bunătați... Poate o sărmăluță ... o salată... Prăjituri... uscățele cu nucă și cremă de ciocolată... - se învârtea ca un titirez femeia pe numele său Maria, urmată îndeaproape de Madam Jeanine, care, într-o românească stâlcită, amestecată cu vorbe franțuzite, poftea cucoanele elegante și domnii simandicoși să guste din mâncarea africană sau din saleurile și pateurile pufoase. - Tânărul Michael, vizibil emoționat, poftea musafirii deveniți de-ai casei, le umplea paharele cu vin rubiniu din podgoria Barațcăi...

- Închin în memoria clientului meu... În amintirea celor zece ani de procese în care ne-am unit puterile, am pus pe masa justiției Ținte Mari... Și-am reușit... am câștigat... - bătrânul avocat ridică paharul din cristal spre chipul clientului preferat.

Și, ca prin farmec, chipul delicat, distins, chipul Anei Cicio Pop, s-a desprins din ramă, a prins viață și a cuvântat într-un grai șoptitor, de-abia înțeles, urcând treptat tonalitățile, împletiturile limbii spre umplerea vorbelor...

„Nicio trudă nu este zadarnică. - Și este firească poticnirea. Trebuie însă să te ridici. Frunțile aplecate în pulberea drumului sunt sortite robiei. Numai cel care se ridică, chiar dacă se poticnește de sute de ori, numai acele frunți, numai acei ochi, se pot bucura de limpezimea cerului.”

„Original din părțile Năsăudului, tata venise la Arad în 1894 ca avocat. La început a fost primit cu oarecare

răceală, dar a reușit să se impună prin calitățile sale, mai ales calitatea de a spune adevărul în față. A reușit să netezească asperitățile și să diminueze contradicțiile existente în formațiunea politică locală a partidului național. Cu ajutorul lui Vasile Stroescu s-a construit frumosul edificiu al Școlii de Fete, școală al cărei prim director a fost Victor Stanciu, universitarul de mai târziu.”

„Toate acestea au pregătit parcă rolul pe care Aradul avea să-l joace în lunile premergătoare actului Unirii. Precum se știe, când a apărut problema sediului C.N.R.C. tata a spus: 'dar casa mea vă este deschisă orișicând'. Nu eram noi cine știe ce de bogați. Pământul pe care îl aveam era grevat de ipotecă, împrumuturile fiind necesare pentru susținerea ziarelor și a altor forme de propagandă românească. Nu eram, desigur, unicii în această situație. Orice om cu suflet de român făcea la fel, fără a aștepta îndemnuri și eventuale beneficii.

La marile răspântii ale istoriei poporul nostru s-a arătat solidar și încrezător în victorie. În acest secol pretutindeni sunt presărate asemenea dovezi.”

„Drumul spre Alba Iulia a fost un drum triumfal. Am călătorit spre Sala Unirii (cum avea să se cheme după aceea) într-o trăsură trasă de doi cai albi. Badea Gheorghe Pop de Băsești la dreapta, tata la stânga și eu pe genunchii lui. Îl urmam pe tata ca o umbră și spuneam că dacă voi fi cu el nimeni nu va încerca să-i ia viața. Cu el am mers apoi la Sibiu și mai târziu la București.

...Lumea sta ceasuri întregi, tot dornică să asculte. Au vorbit mulți pentru că poporul striga mereu: Să auzim! Așa ceva nu se poate descrie. Un asemenea moment

trebuie trăit. Zile mărețe. Mărețe pentru cei de atunci, pentru cei de azi, pentru cei de mâine.”

Sub puterea Vrăjii, a vorbelor delicate, s-a plimbat nestingherită printre oaspeții Casei, printre trăitorii încremeniți, care își frecau ochii, nedumeriți, neînțelegând de unde curge valul amintirilor...

Brusc, ca un tunet coborât din înaltul cerului în ziua de 1 Decembrie, ziua senină de iarnă a anului 1918, a fulgerat chipul Corifeului, iluminat într-o învăluire orbitoare. A glăsuț adânc, venind din alte Lumi să deschidă, să oficieze constituirea Adunării Naționale la 1 Decembrie 1918 în cetatea Alba Iulia.

„Onorată Adunare Națională

Marele Sfat Național, în ședința din 20 noiembrie a hotărât convocarea Marelui Adunări Naționale a națiunii române din Transilvania, Ungaria și Banat.

Ca locul cel mai potrivit am ales Alba Iulia, această Meca a neamului românesc, unde zac moaștele celor doi mari martiri naționali.

Loc sfânt pentru întreaga națiune română.

Loc udat cu sângele sfânt al martirilor Horea, Cloșca și Crișan.

Fraților! Nu cred să se afle cineva care să aibă acum cuvintele potrivite pentru a putea zugrăvi tabloul măreț ce-l vedem în zilele de acum, nici să dea glas simțirilor de care suntem cuprinși astăzi.

Poate cineva în viitor va spune mai chemat toate câte le-am suferit până acum.

Eu mă mărginesc acum să vă descriu ce am îndurat în anii aceștia de război.”

„A spune mai mult este datoria noastră, a reprezentanților poporului, ce v-ați adunat aici. (Strigăte însuflețite: Unire vrem! Trăiască România Mare!) Ținând cont de mandatul primit de la popor, venim acum să luăm cu toții hotărâri mari pentru neamul nostru. Poporul român este matur și cunoaște sublima lui chemare în lumea nouă civilizată și de aceea vă lăsăm pe voi să vă roștiți.

(Strigăte unanime: Unire, Unire voim. O Românie unită și nedespărțită.) -

striga norodul nesfârșit, având în suflete și gânduri scopul sfânt pentru care pășeau în istorica cetate să înfăptuiască visul generațiilor care s-au stins de dorul neîmplinit al acestui vis.

Cei doi tineri - pe numele lor Ioan și Michael -, străpunși până în adâncul simțirii, semeți, înmândriți de cel coborât din nemișcata imagine, au rostit într-o glăsuire:

- Să nu lăsăm neumblate astfel de locuri...
- Să nu lăsăm neumblate cărările suferinței...
- „Certând ne-a certat Domnul. - Dar morții nu ne-a dat,”
- Nu i-a dat...

Ștefan Cicio Pop. 1 aprilie 1865, Șigău - Cluj d.16 februarie 1934 (68 de ani)

**Deputat 1905 – 1918 în Parlamentul de la Budapesta
1919-1933 în Parlamentul României
Ministru pentru Transilvania, 5 decembrie 1919 – 12 martie 1920
Ministrul Afacerilor Străine 9 ianuarie 1920 – 13 martie 1920
Președintele Consiliului de Miniștri
Președintele Adunării Deputaților
10 ianuarie 1920 – 12 martie 1920,
23 decembrie 1928 – 30 aprilie 1931
10 august 1932-18 noiembrie 1933
Partidul Național Român din Transilvania
Partidul Național-Țărănesc**

**Ana Cicio Pop, căsătorită Birtolon,
fiica eroului de la 1918**

Janine Birtolon Badohu

**Aurel Liviu Alexandru Birtolon primii pași pe
pământ african**

Cununia religioasă

Doamna Jeanine în casa Cicio Pop

**Sărbătoarea de 1 decembrie 1999 în casa
Cicio Pop**

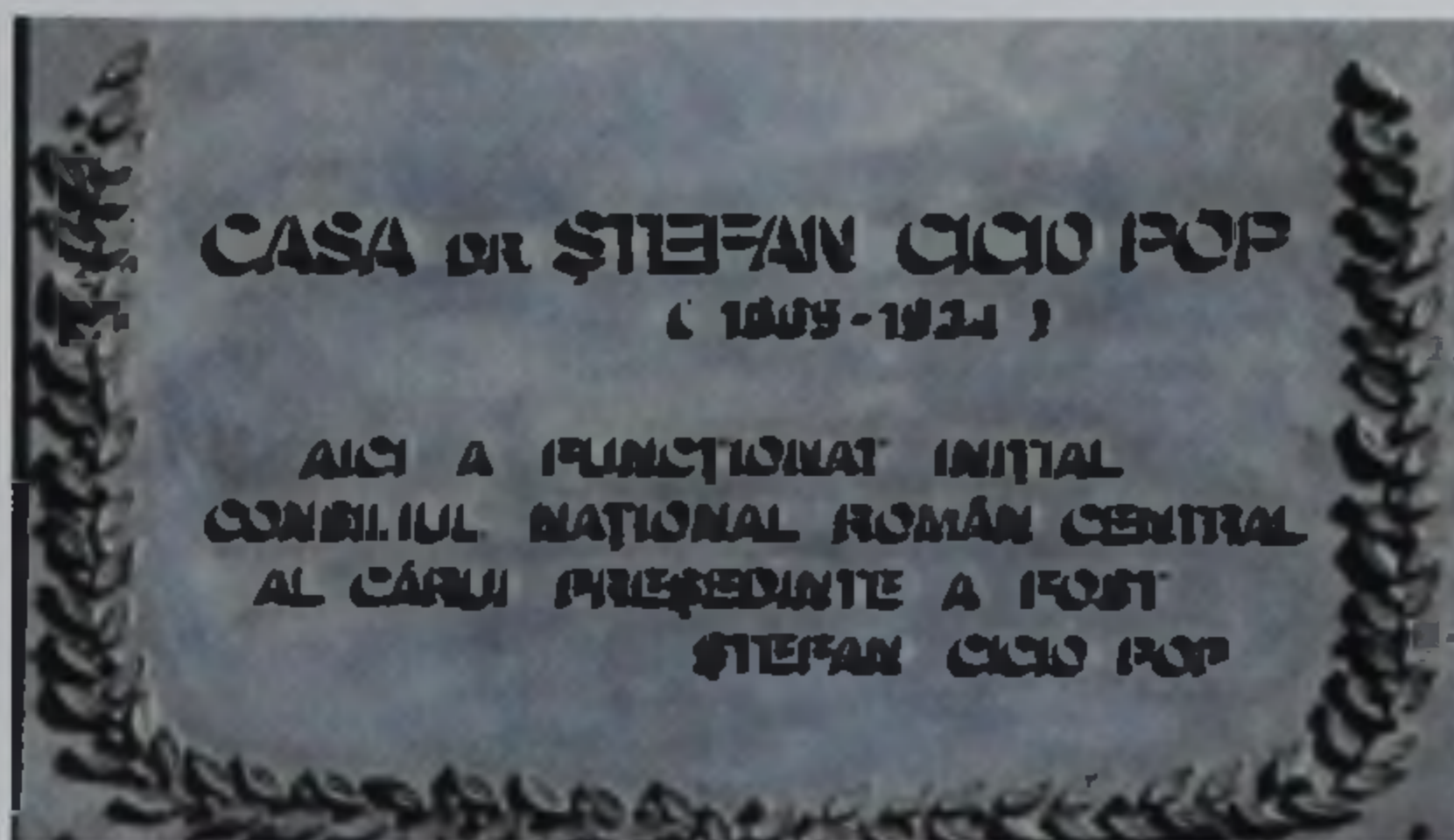
La Paris, împreună

În sufrageria casei

Zâmbet trist

Placa memorială de pe frontonul casei memoriale

Bunicul și nepotul

Rămas bun

Slujba de înmormântare

R O M A N I A
MINISTERUL DE INTERNE
DIRECTIA JUDETEANA ARAD · A ARHIVELOR NATIONALE

C E R T I F I C A T

Nr. C.1717 din 19 iunie 1998

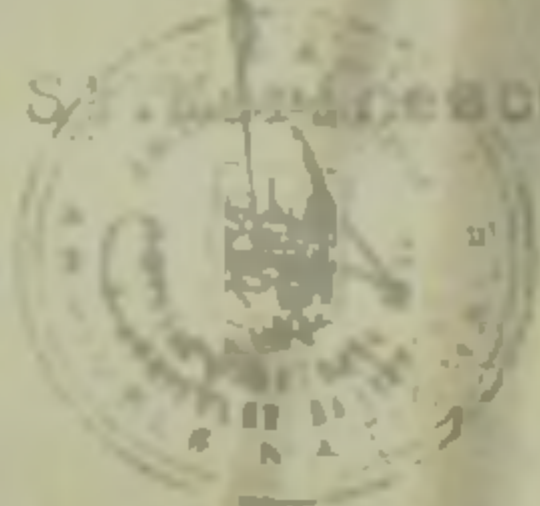
Ca urmare la cererea d-lui Birtolon Aurel Liviu Alexandru,
domiciliat în Arad, str. Stefan Cicio Pop nr.3,

C E R T I F I C A M că cercetând tabelele nominale întocmite
în martie 1949 de către Partidul Muncitoresc Român - Organizația
Județeană Arad și Miliția Județului Arad, cu privire la meșierii
cărora li s-au aplicat dispozițiunile Legii de reformă agrară,
fiind "trimiși spre plasare în alte localități din interiorul țării",
(documente aflate în păstrarea noastră), se constată că numiții
BIRTOLON ANA și BIRTOLON LIVIU, fiu, domiciliați în Arad, strada
6 Martie, au fost trimiși în "domiciliul nou ales" Deva.

Prezentul certificat a fost eliberat la cerere, spre a-i
conferi petentului drepturile prevăzute de lege.

DIRECTOR,

S. Rădulescu

EXPERT,

M. Timbus

M. Timbus

